1984/85:135

Fredagen den 3 maj

Kl. 09.00

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

1 § Justerades protokollen för den 24 april.

2 § Föredrogs och hänvisades
Propositionerna
1984/85:197 till lagutskottet
1984/85:205 till skatteutskottet

3 § Föredrogs och hänvisades
Motionerna
1984/85:3187–3189 till skatteutskottet

4 § Föredrogs
justitieutskottets betänkanden
1984/85:28 om riktlinjer för arbetet mot ekonomisk brottslighet, m. m. (prop. 1984/85:32) och
1984/85:29 om anslag till polisväsendet, m. m. (prop. 1984/85:100 delvis).

Anf. 1 TREDJE VICE TALMANNEN:

Justitieutskottets betänkanden 28 och 29 kommer att debatteras i tur och ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså justitieutskottets betänkande 28 om riktlinjer för arbetet mot ekonomisk brottslighet, m. m.

Ekonomisk brottslighet, m. m.

Anf. 2 Statsrådet INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Alla har vi en inneboende känsla för vad som är rättvist. Just denna känsla har också präglat det senaste årtiondets debatt om den ekonomiska brottsligheten.

Ekonomisk brottslighet, m. m.

I massmedia, i diskussioner människor emellan, har förbittringen länge varit stor över att ekonomiska brottslingar kunnat leva gott utan någon egentlig rädsla för upptäckt eller straff.

Redan vid tillträdet hösten 1982 aviserade vi från den socialdemokratiska regeringens sida hårdare tag mot den här typen av brottslighet. Vi tillsatte en särskild eko-brottskommission som efter drygt ett år – och efter att ha presenterat ett 30-tal olika förslag till åtgärder – avslutade sitt arbete.

Det riksdagen har att ta ställning till i dag är det samlade program, den principproposition, som regeringen utarbetat på grundval av eko-kommissionens förslag.

Regeringen har haft tre skäl för att hårt engagera sig i kampen mot den ekonomiska brottsligheten:

Det första är att det ofta är fråga om grova och omfattande brott, som i dag alltför sällan upptäcks och bestraffas.

Det andra är att den här typen av brott leder till att de marknadsmässiga förutsättningarna snedvrids. Seriösa företag – ja, hela branscher – utsätts för en illojal konkurrens som hotar deras fortsatta existens.

Det tredje är att den, om den får verka helt ostört, till slut hotar den osynliga moralkod – den solidaritetstanke – som bär upp alla fria samhällen: tanken att vi gemensamt skall ta ansvar och betala för det vi alla har nytta av.

Hur omfattande är då den ekonomiska brottsligheten? Ja, enligt mycket försiktiga skattningar omsätter den 16–20 miljarder kronor varje år. Det är nästan lika mycket som försvaret eller samhällets stöd till barnfamiljerna kostar oss under ett års tid. Som en jämförelse kan jag nämna att den traditionella tillgreppsbrottsligheten, i huvudsak stölder och inbrott, inte kommer upp i mer än ca en tiondel av den summan.

Vad har vi hittills haft att sätta in mot den här typen av brottslighet? Enligt eko-kommissionen inte mer än ca 1 % av polisens och rättsväsendets samlade resurser, fram till dess att vi från den socialdemokratiska regeringens sida började arbeta för en förändring:

- Av landets ca 5 000 kriminalpoliser fanns således, till helt nyligen, endast 240 vid de s. k. eko-rotlarna.
- Av landets 625 åklagare arbetade endast ca 50 med ekonomiska brott.
- Av tullverkets ca 4 000 anställda var det på samma vis endast ca 10 som till helt nyligen var avdelade för att kontrollera de särskilda uppgifter som exportörer är ålagda att lämna – något som kan ställas mot det faktum att exportörerna varje år får tillbaka mångmiljardbelopp i form av avdrag för ingående moms.

På skatteområdet är det samma skeva förhållanden: *Varje* år kontrolleras *varje* enskild inkomsttagare. Sammanlagt rör det sig om 6,5 miljoner personliga deklarationer som behandlas av taxeringsmyndigheterna. Samtidigt går det i genomsnitt 50 år mellan skatterevisionerna av ett företag.

Skall man sammanfatta, och då göra det med en god portion självkritik, kan man säga att vi hittills varit fullt upptagna med att sila mygg och svälja kameler, något vi dessutom varit ganska ensamma om vid en jämförelse med andra länder.

Vilka är det då som drabbas av den ekonomiska brottsligheten?

Vid exempelvis planerade konkurser eller andra utslag av oseriös näringsverksamhet är det naturligtvis de anställda som får ta första smällen. Leverantörer, kreditgivare och eventuella delägare råkar också illa ut. Som kund och konsument drabbas man av fuskvaror och fuskjobb.

I förlängningen snedvrids konkurrensförhållandena för framför allt småföretagare. Seriösa företagare slås ut när de försöker konkurrera med fifflare. Inom vissa branscher har de svårt att över huvud taget etablera sig.

Enligt en SIFO-undersökning som genomförts på uppdrag av SHIO anser ungefär var tredje småföretagare inom handel, service, hantverk och byggnadsverksamhet att ekonomisk brottslighet är ett mycket stort eller ganska stort problem. Och för att få bukt med den kräver de en kombination av bl. a. tvingande åtgärder och upplysning. Sådana krav formulerades även vid SAF-kongressen 1980. När vi skulle tillsätta eko-kommissionen gick vi följaktligen också igenom de motioner som innehöll krav på "åtgärder mot snedvridna konkurrensförhållanden", "effektivare uppbördssystem", "konkurrens på lika villkor" osv.

Det som är speciellt med den ekonomiska brottsligheten är att den har både synliga och osynliga offer. Som direkt drabbad av ekonomiskt bedrägeri och oseriös affärsverksamhet anmäler jag naturligtvis brottet. Drabbad tillsammans med många andra – exempelvis i rollen som skattebetalare – kan jag däremot inte peka ut någon brottsling eller anmäla något brott. Trots detta avstår varje inkomsttagare i genomsnitt 2 000 kr. per år till den lilla men kvalificerade grupp grova brottslingar som det i det här fallet handlar om.

Det som därutöver gör eko-brotten något speciella är att de ofta kamoufleras inom annan, legal verksamhet – något som gör dem svåra att både upptäcka och utreda. Detta får dock inte leda till att vi ger upp och förklarar uppgiften oss övermäktig. I förlängningen skulle nämligen en sådan uppgivenhet bli förödande för människors rättsmedvetande – ja, för hela rättssamhället. När grova brott inte bestraffas uppfattas det till slut som en legitimering av både dessa och andra brott.

Den som fifflar och fuskar, den som ägnar sig åt ekonomiska brott, gör det ju hela tiden på någon annans bekostnad. Vi som drabbas drabbas som enskilda arbetstagare, konsumenter eller något annat, som företagare eller som skattebetalare. Och det vi drabbas av är ekonomiska förluster, ökad skattebörda, sämre konkurrensvillkor, arbetslöshet. I förlängningen sätts dessutom hela vår samhällsmoral och hela vårt rättssamhälle i gungning.

Vad bör då göras för att sådana här brott i högre grad skall upptäckas och beivras?

Den kamp som tidigare förts mot eko-brotten har ju inte kunnat vända utvecklingen. Visserligen har ett stort antal åtgärder satts in, men det samlade politiska greppet har saknats.

I den proposition vi diskuterar i dag har vi från regeringens sida just därför valt att presentera ett samlat och samordnat program med åtgärder, samtidigt som vi lägger fast ett antal vägledande principer för det fortsatta

arbetet. En hel del av de konkreta åtgärderna har redan förelagts riksdagen i särpropositioner och omsätts nu i praktisk politik; andra kommer att läggas fram senare.

De principiella ståndpunkter som slås fast i propositionen är bl. a. följande:

- Eko-brott skall så långt det är möjligt bekämpas med självsanerande åtgärder i stället för med lagstiftning och kontroll.
- Generella kontrollåtgärder skall endast accepteras om det förekommer omfattande och allvarlig ekonomisk brottslighet.
- Samhällets kontrollresurser skall inriktas på väsentligheter – inte detaljer.
- Av största vikt är att eftersträva enkelhet både när det gäller det lagtekniska och när det gäller det administrativa.
- Kraven på rättssäkerhet skall självfallet tillgodoses även när det gäller den här typen av brottslighet.

Alla inser vi att en frivillig efterlevnad av regler är att föredra framför kontroller och sanktioner. När det gäller den ekonomiska brottsligheten krävs dock – precis som vid all annan brottslig verksamhet – en kombination av frivillig självsanering, social kontroll och tvingande insatser från samhällets sida. Eko-propositionen innehåller förslag som stöder både den frivilliga och den tvingande handlingslinjen.

Propositionen sönderfaller också i ett antal konkreta förslag av vilka jag här endast skall nämna några; nämligen

- att polisen får ökade resurser. Ytterligare 55 polismän sätts in i kampen mot eko-brotten. Därutöver får den även teknisk och administrativ förstärkning,
- åklagarna blir fler,
- domarna får utbildning på det här området,
- tullens arbete intensifieras,
- valutakontrollen skärps,
- skattekontrollen av företagen effektiviseras.

Dessutom skärps och kompletteras lagstiftningen i flera fall. Viktigt att betona är dock att det inte främst är nya lagar och förbud som krävs i kampen mot den ekonomiska brottsligheten. *Vad det huvudsakligen handlar om är i stället att verka för att redan gällande lagstiftning respekteras och efterlevs.*

Avslutningsvis vill jag gärna säga några ord om reaktionerna på propositionen och på det arbete som föregick den.

Under det borgerliga regeringsinnehavet lade vi från socialdemokratiskt håll fram ett stort antal förslag som alla avsåg att hejda eko-brottsligheten. Förslagen avvisades regelmässigt av den borgerliga majoriteten i riksdagen.

När vi socialdemokrater sedan återfick regeringsansvaret återkom vi i den här frågan. Vår utgångspunkt var enkel: Den som begår ekonomiska brott, som struntar i att göra rätt för sig och åsamkar andra människor ekonomisk skada, skall i fortsättningen tvingas räkna med att faktiskt också bli upptäckt och straffad.

Redan på ett tidigt stadium utsattes dock framför allt eko-kommissionen, men självfallet också regeringen, för hårda angrepp från borgerligt håll för denna vår ambition. Kritikerna hävdade bl. a.

- att kampen mot eko-brottsligheten skulle äventyra människors rättssäkerhet,
- att kampen mot eko-brottsligheten skulle försvåra upptäckten och beivrandet av annan, traditionell brottslighet,
- att vi från regeringens sida skulle högprioritera kampen mot eko-brottsligheten därför att den, enligt kritikerna, skulle vara att betrakta som brott mot staten. Medan vi samtidigt skulle lågprioritera alla andra brott, dvs. de brott kritikerna vill rubricera som brott mot enskilda.

Om dessa minst sagt vilseledande påståenden skulle mycket kunna sägas, jag skall dock fatta mig kort.

För det första: Från regeringens sida har vi klart deklarerat att rättssäkerheten självfallet inte skall sättas lägre för eko-brott än för andra brott. Så blir heller icke fallet med de förslag vi lagt och kommer att lägga fram.

Onekligen är det dock i det här sammanhanget intressant att jämföra de borgerliga partiernas inställning till å ena sidan missbrukande och socialt utsatta ungdomar, å andra sidan smarta eko-brottslingar.

Ungdomar som behöver vård och beslutsamma sociala insatser vill ni möta med kriminalisering och fängelsestraff – trots att bl. a. bevisproblemen enligt all juridisk expertis skulle bli mycket stora. När det gäller denna grupp känner ni ingen som helst oro inför de uppenbara rättssäkerhetsproblemen. Manschettbrottslingarna – med ofta goda ekonomiska resurser, social status och stora möjligheter att skaffa sig den allra bästa rättsliga expertis landet kan erbjuda – dessa vill ni däremot, i rättssäkerhetens namn, behandla med en omtanke och försiktighet som går långt utöver det vanliga.

För det andra: För att klara kampen mot eko-brottsligheten vidtar vi nu en rad åtgärder för att åstadkomma en effektivare användning av de resurser vi redan har. På flera områden har vi dessutom lyckats få till stånd resursförstärkningar. Jämfört med vad vi har att sätta in i kampen mot den traditionella brottsligheten handlar det dock fortfarande om *begränsade* resurser. Framför allt sker ökningen inte på bekostnad av någon annan brottsbekämpning. Att hävda något annat är att försöka slå blå dunster i ögonen på folk.

För det tredje – och sista: Eko-brottslighetens offer är de människor jag talade om i början; de enskilda medborgare som drabbas i egenskap av anställda, konsumenter, skattebetalare, företagare osv. Brotten är dessutom ofta av en sådan art och omfattning att de drabbar *många* människor. Detta vill de borgerliga kritikerna uppenbarligen räkna som en förmildrande omständighet. Det vill däremot inte regeringen.

Anf. 3 LENNART BLOM (m):

Herr talman! I anslutning till det inledande anförandet av statsrådet Carlsson har vi anledning att med tillfredsställelse notera att det numera

uppenbarligen finns förutsättningar för att i ett någorlunda avspänt tonläge diskutera det svåra och otvivelaktigt betydelsefulla problem som den ekonomiska brottsligheten utgör. Det har uppriktigt sagt varit litet tröttsamt att i en lång rad offentliga debatter få ta emot beskyllningar för att vilja slå vakt om skattebrottslingar. Nu har vi kommit in på det som diskussionen egentligen gäller, nämligen vilka metoder som skall användas.

På några punkter är jag naturligtvis kritisk mot statsrådet Carlssons urval av fakta. Jag skall återkomma till det senare, men jag vill inledningsvis slå fast att en sådan här riktlinjeproposition självfallet har både för- och nackdelar.

Vi har från oppositionens sida faktiskt uttryckt oss förhållandevis uppskattande om själva företeelsen i sig, men vi är medvetna om de problem som en riktlinjeproposition alltid för med sig. Den blir påfallande allmän. Den innehåller ett stort antal formuleringar som snarast är självklarheter – jag vill inte säga plattityder. Det väsentliga är ändå hur man i den praktiska lagstiftningen så småningom tolkar riktlinjerna, och det vet vi inte förrän de konkreta förslagen föreligger.

Alla vill givetvis ha en snabbare och förenklad handläggning, och alla slår vakt om rättssäkerhetsvärdena. Men det fanns en ganska påfallande tendens i de yttranden från ett stort antal andra utskott som justitieutskottet, som huvudhandläggare av ärendet, fick ta emot. Flera av utskotten sade att propositionen var intressant men egentligen ger mycket litet konkret och att utskotten har att ta slutlig ställning till förslag som först så småningom läggs fram.

Det betyder i sin tur att de riktlinjer som är formulerade faktiskt kan tolkas på olika sätt. Så har skett i några av motionerna. Det är en del av förklaringen till det förhållandevis stora antal reservationer som här föreligger med tanke på att oenigheten i själva verket är tämligen begränsad. Särskilt moderata samlingspartiet, men även de övriga oppositionspartierna i utskottet, har – för säkerhets skull – velat friskriva sig genom att inte utan vidare godta allmänt formulerade principer som vi inte med bestämdhet kan bedöma hur de i praktiken kommer att omsättas.

Statsrådet Carlsson nämnde eko-kommissionens arbete. Det var en fascinerande uppgift att sitta som gisslan i denna kommission utan att egentligen ha möjlighet att lägga fram några egna ståndpunkter. Kommissionen hade fått en konstruktion som jag tror är ytterst olämplig. Jag förmodar att detta är sista gången som vi får anledning att i vart fall här i riksdagen tala om eko-kommissionens sammansättning. Jag vill därför anmäla att det för oppositionens del är en orimlig konstruktion att – i varje form av utredningsarbete – sitta med i en referensgrupp utan möjlighet att skriftligen formulera avvikande ståndpunkter. Det blir ett slags "guilt by association", och det kan icke godtas. Andra, representanter för t. ex. arbetsmarknadens organisationer, kan väl sitta i utredningars referensgrupper, men oppositionen och politiker i övrigt måste i alla sådana här sammanhang ha möjlighet att skriftligen framföra sina avvikande åsikter.

Det var naturligtvis inte ointressant att följa eko-kommissionens arbete, och det gav en viss information. Men det ledde också till att det i de uppemot

30 betänkanden som kommissionen gav ut mycket ordentligt står angivet att kommissionen har haft en referensgrupp bestående av ett visst antal omnämnda ledamöter, bl. a. några oppositionspolitiker. Det sägs dock ingenting om huruvida dessa politiker ställer sig bakom de förslag som har framlagts. Det står heller inte att de inte ställer sig bakom förslagen, vilket hade varit det riktiga.

Jag är övertygad om att vi efter motsättningarna på denna formella punkt, som är viktig, inte kommer att konfronteras med den typen av referensgrupper någon mer gång.

Eko-kommissionen gjorde på många sätt ett intressant kartläggningsarbete och en bra insats, om man tar i betraktande den ytterst begränsade tid som man hade till sitt förfogande. Men det är inte heller någon tillfällighet att brådskan föranledde att man fick lov att förbigå många svåra frågor. Remissbehandlingen av de olika förslagen har också i mycket stor omfattning visat att förslagen, när de lades fram, inte var tillräckligt utredda. Sedan har de kompletterats under resans gång. Innehållet har vi ju redan haft anledning att ta ställning till i en fyra fem fall här i riksdagen, och fler kommer.

Från utskottets sida kan vi över partigränserna med tillfredsställelse konstatera att det beträffande en central riktlinje, nämligen den som rör rättssäkerheten, föreligger enighet i utskottets skrivning. Enigheten har ett egenvärde i och för sig, och i det här fallet innebär den i praktiken att den oklarhet som skapades av eko-kommissionen genom diverse formuleringar – av vilka jag skall ta mig friheten att läsa in en till protokollet – har stramats upp i propositionen. Städningsarbetet fullföljdes när utskottet i sina formuleringar och i sina värderingar av riktlinjerna om rättssäkerheten noterar att man nu åter menar detsamma med rättssäkerhet som man hela tiden har gjort – det bekanta med förutsebarhet, likabehandling, osv. – medan däremot det som också är en viktig del i detta, nämligen rättstryggheten och skyddet för den enskilde i skilda konkreta hänseenden, får gå under en annan term. Jag är ganska övertygad om att vi nu har uppnått en enighet på den här punkten, och den terminologiska enigheten är faktiskt ganska betydelsefull. Börjar man genom diverse finter att lappa och laga i fråga om begrepp vilkas innebörd egentligen är klar för alla, hamnar man till slut i ett totalt moras.

Den formulering som eko-kommissionen har blivit herostratiskt ryktbar för kanske bör finnas med i riksdagsprotokollet, eftersom man får förutse att det kommer att ha något längre överlevandetid än slutbetänkandet från kommissionen. Den lyder:

"Att en skyldig får gå fri och på det viset kan vålla ytterligare skada kan vara lika olyckligt som att en oskyldig blir dömd."

Det är denna terminologiska nyordning som i enighet har avvisats. Jag säger inte detta för att vrida om kniven i onödan utan för att notera att det offentliga samtalet i det här landet, trots att det är valår och trots att det på många sätt råder en något upprörd stämning, ofta kan leda till att vi så småningom jämkar ihop våra ståndpunkter. I den skrivning som utskottet är enig om – även oppositionen har alltså biträtt skrivningen – finns det naturligtvis formuleringar som vi inte till fullo delar, men i den stora

huvudfrågan har vi nått en tillfredsställande lösning.

Herr talman! Jag skall inte gå in på den långa raden av reservationer. Det kommer att bli utrymme för det i den följande debatten. Men jag skall erinra om att en av de riktlinjer som förekommer i majoritetsyttrandet är av central betydelse. I detta avseende har vi ännu inte fått regeringens slutgiltiga förslag – det gäller alltså eko-kommissionens ursprungliga förslag om näringstillstånd. Det finns nu lovande tendenser i propositionen och i de uttalanden som har gjorts från majoritetens – socialdemokraternas – sida av innebörden att man skall söka sig fram till en lösning som mera leder till en effektivisering av konkurskarantänen, dvs. näringsförbudskonstruktionen. Den skall vidgas, och man skall beakta det speciella utredningsarbete som är gjort. Där har vi alltså inte fått något besked, men man ser naturligtvis betydande svagheter i varje näringstillståndskonstruktion. Jag kan på den punkten egentligen bara säga att i det antal tunga reservationer som är gemensamt borgerliga spelar just detta moment en avgörande roll. Det kan redan nu från denna talarstol sägas att vid ett regeringsskifte kommer en proposition som är baserad på näringstillstånd och införande av skråsamhället icke att bli slutgiltigt antagen av en ny riksdag. Däremot kan jag väl tänka mig att det finns ett utrymme för betydande effektivisering och utbyggnad av näringsförbudsinstitutet.

De gemensamma reservationerna rör framför allt den allmänna attityden till de många förslag och synpunkter som skissas i propositionen. Jag konstaterar således att under reservationen Utskottets allmänna överväganden uttalar oppositionen som sin uppfattning sammanfattningsvis, att utskottet inte kan finna att vad som mera allmänt anförs i propositionen kan läggas till grund för det fortsatta reformarbetet. Det är ett ganska svepande uttalande, som måste ses mot bakgrunden av att man ändå i realiteten måste reservera sitt ställningstagande till den tidpunkt då man får de konkreta förslagen, där jag redan har aviserat ett mycket påtagligt och beslutsamt motstånd, för den händelse näringstillståndsfrågan kommer att föras fram i stor stil på det sätt som eko-kommissionen önskade.

Vi inom den borgerliga oppositionen har naturligtvis fått uppbära visserligen i och för sig vänligt formulerade men dock kritiska synpunkter från statsrådet för att vara ointresserade av dessa frågor. Jag vill då bara erinra om att vi ingalunda är ointresserade av dem men att vi på den tiden vi hade majoritet valde en annan lösning. Jag konstaterar att hela systemet med förstärkning på polissidan, med eko-rotlar osv., var något som verkligen fungerade under de borgerliga sex åren. Ett hundratal nya tjänster kom till, och organisationen anpassades.

Däremot har man under senare år av statsfinansiella skäl – det är i och för sig lättbegripligt – inte ansett sig ha samma möjligheter. Regeringens satsning när det gäller polisresurserna på det här området har framför allt tagit sikte på att omfördela. Det är kanske ändå litet djärvt av statsrådet Carlsson att utgå ifrån att folk skall tro att det går att omdisponera polisresurser utan att det märks på de områden varifrån man tar resurserna. Tar man bort personal från utredningsverksamhet och övervakning, från

trafikrotlar osv. och placerar om den till sådan här verksamhet, måste det märkas. Ett dilemma, klart uttryckt i propositionen, är ju att man i stort sett vill prioritera allting av det som människorna i allmänhet anser vara viktigt. Det går naturligtvis inte så lätt inom ramen för nära nog oförändrade resurser. Men här har vi alltså de statsfinansiella realiteterna att ta hänsyn till.

Jag måste konstatera att det som justitieministern Geijer i ett inte alltför lyckligt ögonblick kallade för bagatellbrott för de enskilda människorna ingalunda är några bagatellbrott. Det är väsentligt att resurserna därvidlag i vart fall inte försvagas. Den låga uppklarningsprocent på inbrottssidan som vi har är ganska anmärkningsvärd. Där kanske jag i anslutning till vad statsrådet Carlsson sade skall påpeka att kopplingen till narkotikabrottsligheten är så uppenbar, att det för oss är svårbegripligt att man inte kan ta det steg som vi förordat, nämligen att kriminalisera även bruket av narkotika. Vi är övertygade om att en väsentlig faktor när det gäller att ändra på den besvärande brottslighetssituationen här i landet är att komma till rätta med drogmissbruket, eftersom det initierar annan brottslighet.

I övrigt vill jag säga att under den borgerliga perioden infördes konkurskarantänen och åtskilligt annat. Därför avvisar jag blankt förebråelsen att inte något skulle ha skett.

När det gäller de praktiska åtgärderna har vi olika uppfattning. I och för sig kan man säga att våra ståndpunkter ganska kraftigt avviker från varandra. Men det råder inget tvivel om att vi delar den centrala bedömning som gjorts av majoriteten. Det framgår klart av utskottets skrivning att den ekonomiska brottsligheten som sådan är ett allvarligt samhällsproblem. Vi finner dock den jämförelse som gjorts mellan ett par miljarder å ena sidan och flera miljarder å den andra sidan vara irrelevant. För den enskilde är det ju trots allt ett väsentligt krav i ett civiliserat samhälle att den personliga rättstryggheten är någorlunda säkrad, och det är den icke nu.

Vi kommer senare i dag att få anledning att diskutera frågan om polisens dimensionering. Vi ser med oro på den nedbantning som i det sammanhanget uppenbarligen är aviserad från socialdemokratiskt håll.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag endast konstatera att statsrådet Carlsson, som är regeringens föredragande i de här ärendena, icke en enda gång tog några ord om skattetryckets höjd i sin mun när han försökte analysera situationen. I det avseendet finns det enligt vår bedömning en betydande blindhet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till de reservationer som fogats till betänkandet – dels de reservationer som avgivits gemensamt av de borgerliga partierna, dels de reservationer som moderaterna ensamma, eller i något fall tillsammans med folkpartiet, avgivit.

Anf. 4 GUNILLA ANDRÉ (c):

Herr talman! Ekonomisk brottslighet är inte någon ny företeelse i vårt land. Det var dock först i mitten av 1970-talet som vi fick en mer allmän debatt kring denna brottslighet. Vi kan konstatera att några mer omfattande

åtgärder för att stävja eko-brott vidtogs först i och med de centerledda regeringarna, varav den första tillträdde hösten 1976. Då fick brottsförebyggande rådet, BRÅ, i uppdrag att se över den organiserade och ekonomiska brottsligheten. BRÅ fick också i uppdrag att utföra en lagstiftningsöversyn. Rådet erhöll resurser för arbetet. Bl. a. anställdes kvalificerade jurister som skulle stå till rådets förfogande. Arbetet bedrevs enligt min uppfattning effektivt.

Rådet har presenterat ett stort antal förslag som vanligen resulterat i lagstiftning. BRÅ:s arbete följer i huvudsak två linjer. Dels bedriver rådet en kvalificerad forskningsverksamhet för att klarlägga fakta och söka belägga och presentera orsakerna och mekanismerna kring den ekonomiska brottsligheten, dels arbetar rådet fram konkreta förslag till åtgärder för att stävja denna. Enligt centerpartiets uppfattning är det endast på det sättet vi kan nå framgång, om vi syftar till att på sikt komma till rätta med eko-brotten. Först när vi får kunskaper om omfattning, orsaker och bakomliggande faktorer kommer vi att kunna bekämpa eko-brott med varaktigt resultat.

En annan grundläggande förutsättning för ett bra resultat är att arbetet bedrivs öppet och i nära samverkan med olika grupper och experter som var och en kan bidra med sina erfarenheter. Vi var på god väg att förverkliga detta genom arbetet inom BRÅ när den tillträdda socialdemokratiska regeringen avbröt verksamheten där. I stället tillsattes den s. k. eko-kommissionen, vars uppgift var att föreslå effektiva åtgärder för att förebygga och bekämpa ekonomisk brottslighet och skatteflykt. Kommissionens arbete bedrevs uppenbarligen efter principen "ensam är stark".

Till kommissionen knöts ett fåtal referensgrupper utan egentlig funktion. Referensgrupperna fick inte möjlighet att styra arbetet. De fick inte ens möjlighet att väcka förslag till kommissionen. De hade inte rätt att anföra särskilda synpunkter eller avge yttranden att fogas till kommissionens förslag. Det parlamentariska inflytandet lyser med sin frånvaro. Eko–kommissionens arbete bedrevs alltså på regeringens uppdrag så att dess förslag saknar förankring både politiskt och hos de myndigheter eller intresseorganisationer vars arbete och funktioner kommer att påverkas om kommissionens arbete läggs till grund för den fortsatta verksamheten mot eko-brotten.

All lagstiftning måste för att få avsedd effekt omfattas av någon form av acceptans hos en majoritet av människorna. Det råder en bred enighet om att åtgärder mot eko-brott, precis som insatser mot annan brottslig verksamhet, måste utgå från de grundläggande kraven på rättssäkerhet och hänsyn till vars och ens personliga integritet. Eko-kommissionen tar i sitt förslag inte tillbörlig hänsyn till dessa faktorer – något som klart framgår av remissinstansernas synpunkter. Regeringen har valt att bortse från detta. Det är anmärkningsvärt, inte minst mot bakgrund av att kritiken ofta kommer från de myndigheter som har att tillämpa den nya lagstiftningen i praktiken.

I stället för att börja med en grundläggande analys och inventering av problemkomplexet har kommissionen presenterat ett antal detaljförslag till lag och till organisationsförändringar. Helhetssynen saknas, vilket innebär

att detaljförslagen inte kan sättas in i en fungerande helhet.

Enligt centerpartiets uppfattning kan eko-kommissionens arbete inte läggas till grund för det fortsatta arbetet, vilket uppenbarligen även regeringen kommit till insikt om. Centerpartiet anser att den viktigaste och första insatsen måste vara en satsning på forskning om orsaker till och effekter av eko-brott. Forskningsinsatserna måste utgå från det självklara faktum att den dominerande andelen av näringsidkarna i landet tillhör gruppen seriösa företagare. Insatserna mot eko-brott får därför inte utformas så att de ytterligare försvårar för majoriteten av våra företagare att bedriva en sund företagsverksamhet.

Samhällets kontrollinsatser måste utformas dels som en rent kontrollerande funktion, dels som en stödfunktion för upplysning och information till företagare. Det finns stor förståelse från näringslivets sida för effektivare kontrollinsatser. Vi bör ta fasta på detta. Det är ett exempel på att majoriteten av företagarna, precis som vi, vill bekämpa eko-brotten. Arbetet måste dock utgå från en samverkan mellan staten och företagen, främst näringslivets branschorganisationer.

I dag råder ett konfrontationsklimat mellan staten och företagsverksamheten. Det beror främst på de beskyllningar om ekonomiska oegentligheter inom hela branscher som har förekommit. Vi måste bryta detta och åstadkomma en dialog mellan staten och näringslivet. I centermotionen med anledning av propositionen om riktlinjer mot ekonomisk brottslighet har vi pekat på detta. Vi har också föreslagit en rad andra insatser. Vi är övertygade om att arbetet endast på det sättet kan bedrivas konstruktivt och med ett realistiskt hopp om framgång.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1, 3, 4, 6, 9, 10, 11, 12, 13, 14 och 15.

Anf. 5 HANS PETERSSON i Röstånga (fp):

Herr talman! Inledningsvis avser jag att uppehålla mig kring eko-kommissionen och dess arbete.

En del av denna kommissions arbete har varit intressant, en del har varit okontroversiellt medan annat har orsakat en häftig debatt. Till skillnad mot vad som är brukligt i svenskt utredningsväsende engagerade sig eko-kommissionens ledamöter och experter livligt i denna debatt. Delvis på grund av detta kom därför redan från början eko-kommissionens arbete att framstå som mycket starkt politiserat. Men redan under valrörelsen 1982 hade socialdemokraterna gått ut med vallöftet att driva "kamp mot den ekonomiska brottsligheten". När denna kamp nu skulle konkretiseras genom eko-kommissionens försorg blev många av förslagen sådana att det var självklart att många jurister och den politiska oppositionen kraftigt reagerade mot vad de ansåg vara illa genomarbetade förslag och ibland t. o. m. övergrepp mot rättssäkerheten.

En grundläggande svaghet i eko-kommissionens hela arbete har varit att den saknade vederhäftiga analyser av den brottslighet som den hade till uppgift att försöka bekämpa. Därför var det omöjligt för kommissionen att

föreslå adekvata åtgärder för att försöka komma till rätta med brister inom nuvarande lagstiftning. Ett studium av flera av kommissionens tunga förslag ger läsaren intrycket av att lagtexten färdigställdes före motiven och den bakomliggande analysen.

Som en röd tråd i eko-kommissionens arbete går också en kritik av de sex borgerliga regeringsåren – att då inte gjordes tillräckligt för att bekämpa den ekonomiska brottsligheten. Genom att framföra detta grundlösa påstående har man från socialdemokratiskt håll velat låta påskina att de borgerliga partierna skulle vara ovilliga att bekämpa den ekonomiska brottsligheten till skillnad mot annan brottslighet. Detta är självfallet inte sant. Det är inte målet att bekämpa den ekonomiska brottsligheten som folkpartiet har ifrågasatt. Det är en del av de medel som eko-kommissionen och sedan regeringen har föreslagit som vi inte har kunnat acceptera. Att vi i denna kritik nästan genomgående har haft stöd av remissinstanser med anknytning till rättsväsendet och i några sammanhang, när det gällt behandlingen av regeringens propositioner, också av lagrådet stärker oss självfallet i vår uppfattning att en del av de föreslagna åtgärderna har varit felaktiga eller direkt olämpliga. Det finns också anledning att erinra sig att det var först under 1970-talet som konsekvenserna av den ekonomiska brottsligheten över huvud taget började uppmärksammas. En kraftig förstärkning av polisens och åklagarnas resurser för att beivra denna brottslighet skedde också under de borgerliga regeringarna. Samtidigt genomfördes även skilda lagändringar, t. ex. i fråga om bevissäkringslagen och betalningssäkringslagen, i syfte att ge samhället mer adekvata hjälpmedel i brottsbekämpande syfte.

Jag vill alltså med skärpa ta avstånd från de debattörer som i mer eller mindre klara ordalag försöker att få bl. a. oss i folkpartiet att framstå som de ekonomiska brottslingarnas beskyddare därför att vi inte omedelbart ställer upp på de åtgärder som socialdemokraterna har föreslagit. Parallellt med denna debatt förs också en diskussion om huruvida bruk av narkotika skall kriminaliseras eller inte. Med samma logik skulle vi kunna hävda det faktum att om inte socialdemokraterna vill kriminalisera narkotikabruket skulle det vara liktydigt med att de inte vill beivra narkotikabrottsligheten. Något sådant kommer vi självfallet aldrig att påstå. Lika självklart som det därför är för oss att i debatten slå fast att socialdemokratisk narkotikapolitik syftar till att utrota narkotikamissbruket, lika självklart hoppas jag det är för socialdemokraterna att utgå från och ta för givet att vi vill bekämpa den ekonomiska brottsligheten. Jag vill upprepa att det är medlen och inte målet som det har rått olika meningar om.

I vår kritik av eko-kommissionens och regeringens åtgärder för att bekämpa ekonomisk brottslighet har vi vid flera tillfällen hävdat att vi tycker att dessa åtgärder på skilda sätt har brutit mot rättssäkerheten. Vi menar att det är helt självklart att den ekonomiska brottsligheten i likhet med all annan brottslighet måste bekämpas inom ramen för vad vi anser acceptabelt i vårt rättssamhälle. Vi kan inte införa särskilda rättsordningar för olika typer av brott. Men brottsbekämpandet får heller inte ges en sådan utformning att

oskyldiga människor på olika sätt blir drabbade. Det är bl. a. av detta skäl som vi bestämt avvisar tankarna på att införa näringstillstånd för alla företagare inom vissa branscher i syfte att komma åt det fåtal som bryter mot lagarna. Det är vidare av samma skäl som vi har varit angelägna om att framhålla att bekämpandet av den ekonomiska brottsligheten inte får ta sig sådana uttryck att den går ut över samhällets beivrande av annan brottslighet.

Vid all brottsbekämpning försöker man på olika sätt att komma till rätta med orsakerna till brottet. Detta bör också prägla arbetet med att bekämpa den ekonomiska brottsligheten. Jag är förvånad över att socialdemokraterna tillbakavisar den koppling som uppenbarligen finns mellan skattebrottsligheten och det höga skattetrycket i vårt land. När en företagare blir kriminell genom att avstå från att betala moms eller sociala avgifter, är det inte alltid för att därmed uppnå personlig vinning. Många gånger beror det på att vederbörande helt enkelt saknar tillgångar. Frestelsen att hålla företaget i gång genom att kortsiktigt underlåta att fullgöra sina skattskyldigheter kan bli stor för en skuldtyngd företagare. Det höga skattetrycket är emellertid ingen ursäkt för att han blir kriminell, men kanske en förklaring. Jag ser också ett klart samband mellan vår synnerligen komplicerade skattelagstiftning och riskerna att man mer eller mindre mot sitt vetande begår överträdelser mot dessa regler. I dag är det besvärligt för en normal inkomsttagare att själv kunna beräkna sin skatt. För en småföretagare är problemet ännu större. Det är helt enkelt lätt att begå brott utan egentligt uppsåt. Av brottsbekämpande skäl finns det därför all anledning att förenkla våra lagar och regler. I den fortsatta forskning kring den ekonomiska brottsligheten som samhället måste bedriva bör dessa frågor ges en central ställning.

Herr talman! Till utskottsmajoritetens betänkande är fogat ett stort antal reservationer. Flertalet av dessa reservationer är gemensamma för tre borgerliga partierna. Av detta kan man dra slutsatsen att det råder en uppenbar ideologisk motsättning om hur den ekonomiska brottsligheten bör och skall bekämpas. Jag vågar påstå att skillnaderna mellan utskottsmajoriteten och reservanterna är mindre än vad skillnaden är mellan regeringens proposition och utskottsminoritetens skrivningar. Om man ser beredningsgången alltifrån eko-kommissionens förslag till regeringens proposition finner man, vill jag hävda, att socialdemokraternas politik successivt har blivit alltmer nyanserad. Detta ser jag självfallet som positivt och också som ett uttryck för att socialdemokraterna i justitieutskottet betraktar frågan om den ekonomiska brottsligheten på ett mera sakligt sätt än vad kanske deras partivänner och propagandörer ibland har frestats att göra.

Intensiteten i den debatt som har föregått beredningen av regeringens proposition har tveklöst varit mycket kraftig. Jag har tidigare varit inne på detta. Det finns anledning att fundera över om debatten alltid har gällt frågan om den ekonomiska brottsligheten eller om den inte ibland har kommit att gälla vem som skall ha makten över näringslivet. Detta är i så fall ytterst beklagligt. Självfallet så vinner diskussionen på att den förs med hederlighet

och öppenhet så att företeelserna ges rätta benämningar och förslagen motiveras av de verkliga skälen.

Beteckningen rättsstat kan användas som ett betydelsefullt honnörsord i många sammanhang. Det är med glädje som jag konstaterar att det under riksdagsbehandlingen av det ärende som vi nu har att ta ställning till har etablerats en inte obetydlig enighet om definitionerna av begreppet rättssäkerhet. Det är tråkigt att denna definition inte återspeglas i de skilda förslag i olika propositioner som regeringen lagt fram på grundval av eko-kommissionens arbete. Detta har givit folkpartiet anledning att föra fram kritik i motioner och reservationer under riksdagsbehandlingen av dessa olika ärenden. Jag ser också en risk att trots den uppnådda enigheten kring rättssäkerhetens grundvalar, så kommer socialdemokraterna att fortsätta att effektivisera samhällets insatser mot den ekonomiska brottsligheten genom ett regelsystem som delvis ligger intill gränsen för vad som kan anses vara godtagbart. Exempel på att så har skett saknas inte. Bevissäkringslagen och betalningssäkringslagen har kommit att tillämpas på ett vis som inte var avsett när de infördes. Lagen mot skatteflykt har efter regeringsskiftet kommit att ändras till att bli oacceptabel från rättssäkerhetssynpunkt. Och nyligen försökte regeringen i sin proposition om förenklad självdeklaration införa kontrollregler som till sin karaktär låg nära det totala kontrollsamhällets regler.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis framhålla att det ligger en stor fara i att rättsutvecklingen sker i ett debattklimat som präglas av ideologiskt färgade överord, och där de verkliga skälen för föreslagna åtgärder kanske skyms. Risken för en olycklig utveckling är särskilt påtaglig om den politiska opinionen i ett sådant debattklimat så att säga stegvis tvingas att genomföra ingripande och integritetskränkande åtgärder som den ena efter den andra mer eller mindre omärkligt avlägsnar oss från den samhällsordning vi alla önskar ha.

Med detta yrkar jag bifall till reservationerna 1, 2, 4, 6, 7, 9, 10, 11, 12 och 13.

Anf. 6 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Låt mig börja med att konstatera att det först under 1970-talet blev aktuellt, i varje fall i någon större utsträckning, att föreslå åtgärder mot ekonomisk brottslighet. Innan dess hade s. k. eko-brottslingar härjat ganska fritt, och det sker förvisso i hög grad fortfarande. Däri ligger också en del av anledningen till att just denna typ av brottslighet har kommit att få så stor ekonomisk omfattning.

Den egentliga förutsättningen för ekonomisk brottslighet ligger i själva verket i det kapitalistiska systemet. Det är nämligen, enligt vår mening, inom ramen för den bestående samhällsordningen som en fullt legal ekonomisk brottslighet äger rum. Den brottsliga gärningen består i att det kapitalägande fåtalet systematiskt suger ut folkflertalet i jakt på profiter. Systemet som sådant understödjes såväl av skatteregler som av möjligheterna för kapitalisterna att avgränsa förmögenheter, som de betecknar som privata, från den av

dem bedrivna verksamheten. Det här är en ordning som inte kan accepteras och som effektivt förebyggs genom införandet av en annan samhällsordning.

Jag skall inte gå in på några analyser av de olika utredningar som har gjorts beträffande den ekonomiska brottslighetens omfattning, utan jag nöjer mig med att konstatera att den ekonomiska brottsligheten berövar, eller undanhåller, samhället ca 20 miljarder kronor årligen i skatt. Till detta skall sedan läggas att omfattningen även återverkar på andra företag, banker och olika typer av kreditinstitut. Sammantaget kan omfattningen bli betydligt större med dessa faktorer inräknade. Omfattningen på detta område är dessutom mångdubbelt större än exempelvis omfattningen av det vanliga s. k. småtjuveriet. Den ekonomiska brottsligheten drabbar ju som regel samhället, och i de flesta fall handlar det om någon typ av undandragande av skatter eller avgifter.

Under en rad av år har vänsterpartiet kommunisterna rest krav på åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten. Vi har gjort det i motioner, där vi i punktform har lagt fram konkreta förslag. Dessa har senare i huvudsak, på ett eller annat sätt, beaktats av kommissionen mot ekonomisk brottslighet eller i regeringsproposition. Dock kvarstår förslag som vi har lagt fram i en motion i anslutning till den aktuella propositionen.

Vi är överens med regeringen om att det är nödvändigt med kraftfulla åtgärder. Men vi har den uppfattningen att regeringens åtgärder i några fall inte når upp till den uttalade viljeinriktningen. Det gäller synen på den ekonomiska brottsligheten som företeelse, det gäller också att vi anser att förslag saknas med detta som utgångspunkt. Innehållet i en del konkreta förslag anser vi vara för utslätat. Jag skall senare återkomma till detta.

Regeringen har lagt fram en proposition som anger en viljeinriktning beträffande vad man har för avsikt att komma med för förslag till åtgärder mot ekonomisk brottslighet. Det är inget fel, anser jag, att låta riksdagen ta ställning till ett program mot ekonomisk brottslighet. De borgerliga partierna har kritiserat metoden. Men sanningen är säkert den att de är motståndare till förslagen i sak och därför kritiserar metoden. För vpk:s del ansluter vi oss i många stycken till programmet, eftersom det i stort tar upp förslagen från eko-kommissionen, vilken i sin tur – som jag förut har sagt – har tagit upp huvudparten av våra tidigare framlagda förslag.

Men vi anser att det i propositionen saknas en analys, som kopplar den ekonomiska brottsligheten till det samhällssystem vi har. Man nöjer sig i propositionen med att acceptera förhållandena i sak och föreslår åtgärder inom ramen för det absolut oundgängliga.

Den systemkritik som vpk anser borde ha ingått i propositionen gäller den absoluta koppling som finns mellan ekonomisk brottslighet i sig och legal näringsverksamhet. Den ekonomiska brottsligheten är ju både förbunden med och beroende av s. k. legal näringsverksamhet. Finansieringen av den ekonomiska brottsligheten utgörs i huvudsak av kapital från den s. k. vita näringsverksamheten. Av det skälet är det inte möjligt att hindra denna typ av brottslighet inom ramen för vårt ekonomiska system.

Men, herr talman, detta får inte för den skull vara ett hinder för att sätta in

kraftfulla åtgärder mot denna samhällsfientliga verksamhet. Inte nog med att den i sig undandrar samhället medel för omfördelning, den skadar genom sin karaktär vanliga människors syn på samhällssolidaritet. Det är inte svårt att förstå att vanliga människor reagerar negativt när de upplever hur deras deklarationer och eventuella avdrag lusläses samtidigt som de kan konstatera att en del genom olika manipulationer lyckas klara sig från hundratusentals, ja t. o. m. miljontals kronor, endast genom att utnyttja i och för sig legala metoder för skattesmitning.

Det har i debatten om åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten förts fram argumentet att dessa hotar rättssäkerheten. Det är i det fallet i huvudsak borgerliga debattörer och representanter för näringslivet som anfört detta skäl. De utgår från en konservativ och reaktionär ståndpunkt om vad som skall anses som rättssäkerhet. De framhärdar i det gamla traditionella rättssäkerhetsbegreppet som uteslutande betonar lagöverträdarens rättigheter. Att det förhåller sig på det sättet är i och för sig ingen slump. Det faller tillbaka på den syn som präglade samhället under andra hälften av 1700-talet, då detta begrepp formades. Det var ett begrepp som mest avsåg att skydda den starkare gentemot den många gånger grymma staten. För de svagare fanns vid denna tid inte heller någon egentlig rättssäkerhet. De borgerliga partierna och deras företrädare i näringslivet har kvar denna utgångspunkt när de attackerar våra och eko-kommissionens förslag till åtgärder mot den moderna ekonomiska brottsligheten. Utan tvivel har samhället genomgått stora förändringar sedan rättssäkerhetsbegreppet formades, men motståndarna vägrar att medge sådana förändringar att även de svaga ges verkliga rättigheter. De vill att dessa rättigheter fortfarande endast skall tillhöra överklassen, de starkare, i ekonomisk mening.

För vår del ställer vi upp på eko-kommissionens resonemang om en modernare syn på rättssäkerheten. Där för man ett resonemang som innebär att rättssäkerhet också är att inte behöva utsättas för brott. Ett rättssäkert samhälle är i denna mening ett samhälle där man effektivt skyddar medborgarna mot brott. Detta nya sätt att bedöma frågan om rättssäkerhet tror jag också är nödvändigt om man har viljan att förgöra det "onda" och skydda det "goda". Det är också nödvändigt om man i dagens samhälle vill vidta åtgärder som på allvar försvårar ekonomisk brottslighet. Utan att på något sätt förringa det traditionella begreppets betydelse måste man ändå inse att det i viss utsträckning står i vägen för den modernare synen som i väsentligt högre grad än den traditionella tillvaratar folkflertalets intresse av rättssäkerhet.

De borgerliga partierna tar i sin direkta ovilja mot åtgärder som på ett mer genomgripande sätt försvårar ekonomisk brottslighet ofta just rättssäkerhetsbegreppet till intäkt för att inte göra nödvändiga ingrepp. Men de är inte konsekventa. När det gäller åtgärder mot narkotikabrottsligheten har samma partier accepterat och företrätt insatser som de motsätter sig när det gäller åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten. Orsaken härtill skall jag inte gå in på, men nog ligger det nära till hands att tro att de inte ser så allvarligt på ekonomisk brottslighet som på narkotikabrottslighet. Närheten

mellan näringsverksamhet och ekonomisk brottslighet kan ju vara ett av skälen.

Kommissionen mot ekonomisk brottslighet, vars förslag ligger till grund för regeringspropositionen, utförde i många stycken ett gott arbete. Kritik kan dock anföras mot att de avgivna förslagen i flera fall inte är tillräckligt långtgående. Den återhållsamhet som karakteriserar förslagen till åtgärder kan antas ha sin grund i följande förhållanden.

För det första präglades den ideologiska utgångspunkten av mycket stor hänsyn till den typ av näringsverksamhet som nu finns och den näringsfrihet som påstås föreligga. För det andra medverkade i referensgruppen företrädare för de borgerliga och för näringslivsintressen, och från dem riktades negativ kritik mot de flesta av kommissionens förslag till lösningar. Detta medförde inte sällan att kommissionen backade från en kanske redan för låg ambitionsnivå; i syfte att nå en så stor enighet som möjligt, kan man tänka. Det skall dock sägas att kommissionen långt ifrån föll till föga för alla motförslag eller uppmjukande synpunkter. Om så hade varit fallet, hade regeringen inte heller haft något större underlag för propositionen.

Det kan vidare fastslås att även regeringen har tagit intryck av remissvar från de organisationer som i mångt och mycket eftersträvar oreglerade förhållanden inom näringslivet, i vart fall vad gäller den egna verksamheten. Regeringen har alltså backat ytterligare på en rad punkter där kommissionen redan hade slätat ut förslagen.

Åtgärderna i kampen mot ekonomisk brottslighet bör enligt vår syn inriktas på olika avsnitt. Det kanske viktigaste av dessa är de förebyggande åtgärderna. Ett exempel på sådana åtgärder är att man stryper åtkomligheten av krediter. Finansieringen av den ekonomiska brottsligheten utgörs i huvudsak av kapital från den s. k. vita näringsverksamheten. Detta medför att åtgärder som bidrar till att minska tillgången på kapital och krediter rimligen också resulterar i minskade möjligheter för utövning av ekonomisk brottslighet. Detta kan åstadkommas bl. a. genom att samhället skaffar sig kontroll över kreditgivningen.

En grundförutsättning borde vara att det vid varje tillfälle då kredit skall ges också skall verifieras till vad den skall nyttjas och även att den binds på ett sådant sätt att den inte går att lösgöra för andra ändamål än det avsedda. Det måste åligga banker och kreditinstitut att göra sådana kontroller.

Vidare måste man i varje sammanhang där statliga eller kommunala närings- eller kreditpolitiska åtgärder föreslås beakta dessas effekter på den ekonomiska brottsligheten. Jag kan inom parentes nämna att vi i princip inte är positivt inställda till selektiva statliga eller kommunala bidrag till den privata företagsamheten. Men där statligt eller kommunalt stöd till företag kommer i fråga skall detta kontrolleras väsentligt hårdare än nu. Att detta behövs visar också de miljoner som kom Tjörnbrödernas s. k. varvs- och shippingkoncern till del. Denna var som bekant uppspaltad på ett femtiotal olika bolag, bl. a. med säte i s. k. skatteparadis. Att sådana stöd som i det fallet utgick kan förekomma tyder på alltför låg kontroll och prioritering av vad medlen skall användas till.

Det finns, enligt vpk:s mening, också skäl att lämplighetspröva personer och företag på olika sätt. Det gäller t. ex. personer som vill köpa hyres- och kontorsfastigheter. En sådan prövning bör ha minst samma skärpa som vad som är fallet vid köp av bl. a. jordbruksfastigheter. Andra åtgärder i samma riktning är etableringskontroll resp. näringstillstånd. Till detta återkommer jag strax.

Låt mig först bara konstatera att regeringen i propositionen drar upp riktlinjer för det framtida arbetet. Jag skall inte i min genomgång ta upp alla dessa till granskning – detta får anstå till dess att konkreta förslag till åtgärder framläggs för riksdagen. Men jag anser att det finns skäl att nu peka på några viktiga åtgärdsförslag som kommer att behandlas i ett senare sammanhang.

I eko-kommissionens förslag till s. k. näringstillstånd förs framför allt tre kriterier fram som ett tänkt näringstillstånd bör innehålla. I propositionen redovisas att dessa förslag skall bedömas tillsammans med näringsförbudskommitténs betänkande. Det kan finnas skäl till ett sådant övervägande, men endast under förutsättning att förslagen tillsammans medför att verkliga ingrepp görs för att bekämpa ekonomisk brottslighet. Tyvärr, må man väl säga, visar de båda utredningsförslagen, vart för sig, alltför stora hänsyn till näringslivets företrädares ovilja att reglera dessa ting.

Vad eko-kommissionens förslag beträffar reses enligt vpk:s mening inte heller tillräckliga krav på ekonomiska garantier, grundläggande kunskaper för dem som vill starta företag eller kriterier som skall ligga till grund för vandelsprövningen. Likaså har flera branscher utelämnats i förslaget, branscher som borde ha medtagits med anledning av att det förekommer omfattande ekonomisk brottslighet inom dessa.

I propositionen redogörs också för eko-kommissionens förslag att utreda kreditgivningen i samband med ekonomisk brottslighet. Jag anser att det är en riktig åtgärd, och skälen härför har jag redan tidigare varit inne på. Låt bara inte utredningen ta alltför stor hänsyn till de nu rådande förhållandena, utan låt den arbeta förutsättningslöst med en inriktan på att verkligen komma till rätta med de problem som finns. Här är det nödvändigt att beakta att samhällsmässigt viktiga kreditgivningar erhåller företräde, dvs. att krediter till produktiva investeringar äger företräde samt att krediter för spekulation hindras. Genom sådana åtgärder borde nämligen kreditmarknaden genomgå en sådan sanering att ekonomisk brottslighet till viss del utmönstras.

Låt mig slutligen ta upp några punkter där vi inom vpk anser det angeläget att åtgärder vidtas som i sig är enkla men verkningsfulla.

Den första gäller frågan om namnkarantän. I samband med s. k. företagsslakter av vinstbolagskaraktär har man för döljandet av transaktioner laborerat med täta namnbyten på aktiebolag. Bl. a. har man på det viset kunnat bevara ett inarbetat företagsnamn för framtida behov fastän själva "inkråmet" satts i konkurs. Teknologin som sådan finns väl beskriven i bl. a. Pockettidningen R. Åtgärder av den här typen skulle i sin tur kunna försvåras om den registrerande myndigheten, i det här fallet patent- och registreringsverket, hade regler om namnkarantän. I dagens läge kan namnbyten i praktiken göras i stort sett momentant med ekonomiska överflyttningar.

Men om man tänker sig att ett ledigt namn skulle hållas i karantän en viss tid, exempelvis ett halvår, skulle åtminstone den döljande åtgärden mista sin verkan. Karantän av det slaget stör ju inte heller normala överlåtelser av ett helt företag. Den kritik som utskottet anfört mot detta kan vi inte ansluta oss till, då vi anser att det mera är fråga om undanflykter än om vilja att på ett enkelt sätt skapa regler för att försvåra ekonomisk brottslighet.

Den andra punkten gäller frågan om registreringsverksamhet. Även vad den verksamheten anbelangar finns skäl till förändringar. Ett förslag, som dock av regeringen ansågs som alltför långtgående, har tidigare utarbetats inom BRÅ. De rutiner som gäller har varit i bruk i ett antal år. Där föreskrivs skyldighet för bolagsstyrelse att årligen till patent- och registreringsverket anmäla vilka som sitter i bolagsstyrelsen. Erfarenheterna efter dessa år visar att dessa uppgifter inte ens utnyttjas på rationellt sätt. Härigenom mister man möjligheten att få en bättre överblick över vilka som för tillfället är registrerade i bolagsstyrelsen. Det lär vara omöjligt att söka på person och därigenom erhålla en någorlunda aktuell förteckning över vilka styrelser personen i fråga sitter i.

Oavsett detta anser vi i vpk att det längre gående alternativet som BRÅ framlade är att föredra. I det förra är det hela tiden myndigheten som måste svara för att registret är så aktuellt som möjligt. Vid uraktlåtenhet att inlämna styrelseuppgift, vilket är vanligt bland dem som har skumma avsikter, måste patent- och registreringsverket då påtala att anmälan inte inkommit och vid vite inkräva en sådan. Vi menar att denna omväg är oacceptabel.

Genom att tvinga bolagsstyrelsen att anmäla så fort en förändring har kommit till stånd och genom att så länge sådan inte inkommit den registrering som finns gäller, uppnår man den fördelen att det är bolaget och inte patent- och registreringsverket som har intresse av att bevaka omregistrering. Om man vidare inför en regel om solidariskt betalningsansvar jämte bolaget för förpliktelser som uppkommit, ligger det helt i den avträdande styrelseledamotens intresse att sådan anmälan kommer in när en förändring har skett. Ett sådant förfarande kan heller knappast ge upphov till några problem för s. k. seriösa näringsidkare.

Herr talman! Jag har här gjort en genomgång av de ideologiska och rättsliga utgångspunkterna för kampen mot ekonomisk brottslighet. Vill man på ett verkningsfullt sätt motarbeta denna företeelse, får man utgå från vilka skador som uppträder och vilka som skadas och utifrån detta föreslå åtgärder. För vår del ser vi denna verksamhet som skadlig mot ett samhälle med solidariska förtecken, ett samhälle som bygger på varje människas värde och inte ett fåtals hänsynslösa profiterande på dessa människor.

Jag yrkar bifall till motionerna 1984/85:94 och 1983/84:2067.

Anf. 7 ARNE NYGREN (s):

Herr talman! Det går en mycket klar partipolitisk skiljelinje mellan socialdemokraterna och de tre borgerliga partierna när det gäller såväl viljan som orken att bekämpa den ekonomiska brottsligheten.

Så var det under de borgerliga majoritetsåren här i kammaren, i slutet av 1970-talet och början av 1980-talet. Så är det också nu – det kan man se i det betänkande, nr 28 från justitieutskottet, som vi diskuterar.

Inför dagens debatt har jag sett på riksdagens behandling av olika regeringsförslag och motionsyrkanden om åtgärder mot eko-brott, alltifrån riksmötet 1979/80 fram till i dag. Inte i ett enda avgörande har jag funnit att moderaterna, centerpartisterna eller folkpartisterna har velat gå längre eller satsa mera mot ekonomins brottslingar än vi socialdemokrater har önskat. I samtliga avgöranden där det har rått delade meningar – och det har varit många genom åren – har de borgerliga partierna motsatt sig våra krav och röstat ned dem när de haft majoritet.

Jag skall göra en belysande jämförelse.

Till riksmötet 1979/80 avlämnade vi socialdemokrater en partimotion – nr 1120 – om den ekonomiska brottsligheten, med ett stort antal åtgärdskrav. Det tog drygt ett år att behandla den motionen. I det digra justitieutskottsbetänkandet – nr 21 riksmötesåret 1980/81 – hade vi tvingats reservera oss mot den dåvarande borgerliga utskottsmajoritetens mening på 15 punkter – det var precis lika många reservationer som de borgerliga nu har funnit anledning avge i anslutning till det utskottsbetänkande vi behandlar i dag.

Men det finns en mycket klar skillnad. Vid behandlingen under riksmötet 1979/80 krävde vi socialdemokrater i de 15 reservationerna åtgärder som de borgerliga motsatte sig. Vi förlorade i omröstningarna, eftersom riksdagen på den tiden hade borgerlig majoritet. Också i det nu aktuella betänkandet finns som sagt 15 reservationer, men de har en annan målsättning. I dem motsätter man sig i flertalet fall åtgärder som den nuvarande socialdemokratiska utskottsmajoriteten vill genomföra.

Där går den partipolitiska skiljelinjen i synen på och viljan att bekämpa den ekonomiska brottsligheten.

Mycket talar för att utskottets förslag om en stund vinner majoritet i riksdagen. Då ges klartecken för de åtgärdsförslag mot eko-brottsligheten som vi inte lyckades få igenom 1980/81. Vi har förlorat fem års kamp mot eko-brottslingarna. Men nu kan vi, tack vare att det är en annan riksdagsmajoritet, lägga fast de riktlinjer som regeringen har presenterat.

Regeringsförslaget i proposition 32 tar upp de flesta av de förslag som kommissionen mot ekonomisk brottslighet, den s. k. eko-kommissionen, presenterade våren 1984, efter 14 månaders arbete. Några av kommissionsförslagen har redan behandlats här i kammaren, andra har regeringen expedierat till myndigheter och organisationer, och ett förslag – förslaget om näringstillstånd – håller på att slutbehandlas av regeringen. Förslaget om bulvanlag skall utredas ytterligare.

Detta är facit av det arbete som utförts av eko-kommissionen, den kommission som under sitt drygt årslånga arbete bespottades, hånades och förtalades nästan varje dag av borgerliga politiker, borgerlig press, vissa näringslivsföreträdare och andra.

Regeringen har så gott som genomgående följt förslagen från kommissionen. Några av förslagen, bl. a. om revisors medverkan och om kontroll av

rådgivare, har redan behandlats av riksdagen. Behandlingen har följt känt mönster: de borgerliga har kämpat för avslag, socialdemokraterna för bifall. Och bifallsförslagen har vunnit.

Jag har många gånger under de drygt sju år jag har varit engagerad i arbetet mot eko-brottsligheten förvånats över att inte moderaterna, folkpartisterna och centerpartisterna har varit lika ivriga när det gällt att bekämpa eko-brottsligheten som när det gällt att ta upp kampen mot den s. k. traditionella brottsligheten. Ännu större är min förvåning över att de flesta av näringslivets organisationer genom alla år har motsatt sig de kraftfulla åtgärder mot eko-brotten som aktualiserats.

De förslag som vi nu behandlar är åtgärder som skall ge stöd för den seriösa näringsverksamheten. I arbetet för att försöka stoppa ekonomins brottslingar borde väl Arbetsgivareföreningen, Industriförbundet, SHIO och andra näringslivsorganisationer kämpa skuldra vid skuldra tillsammans med oss socialdemokrater. Men inte så. Motståndet mot aktualiserade förslag till åtgärder har varit lika starkt inom näringslivsorganisationerna som inom de borgerliga partierna.

I eko-kommissionen inledde vi vårt arbete med att bjuda in ett stort antal myndigheter och organisationer, bl. a. arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer, till hearings. Jag minns tydligt hur både myndighetsfolk, som kämpade med eko-brottsligheten, och näringslivsrepresentanter, som plågades av den, vädjade till oss att göra vårt allra yttersta. Många sade: Ta till etableringskontroll, satsa ökade resurser, ta till ny lagstiftning eller gör vad som helst, men försök att åstadkomma åtgärder! Man berättade om hur hopplöst det var att vara seriös företagare och försöka konkurrera med fifflare och brottslingar som struntade i att betala skatter och avgifter, fuskade med samhällsstöd, systematiskt satte företag i konkurs m. m.

Nu finns det branschorganisationer som har vägrat att ställa in sig i SAF:s, Industriförbundets och SHIO:s led. De har gjort gemensam sak med LO och TCO och i sina remissyttranden sagt ja till kommissionens förslag. Den svarta vardagsverkligheten har varit vägledande för deras agerande.

Justitieutskottet har beslutat föreslå riksdagen att godkänna de riktlinjer för kampen mot den ekonomiska brottsligheten som regeringen har presenterat.

Om riksdagen följer justitieutskottets förslag, har regeringen fått besked om vad riksdagens majoritet tycker om de presenterade förslagen – och även om vad minoriteten tycker.

När det gäller regeringens förslag till riktlinjer har det väckts ett antal motioner, de flesta borgerliga. Tolv av yrkandena i dessa motioner har vid utskottsbehandlingen övergivits av de borgerliga, men ändå har 15 reservationer formulerats mot utskottets förslag. Jag skall kommentera några av dem. Hans Göran Franck och Göran Magnusson kommer att ge synpunkter på övriga reservationer.

Den första reservationen har rubriksatts Utskottets allmänna överväganden. I denna varnar de borgerliga ledamöterna i utskottet för de följder som de anser att regeringens förslag kan få. Jag skall ge några exempel och ställa frågor i anslutning till dem.

1. Förslagen kan leda till avsteg från våra grundläggande civilrättsliga och näringsrättsliga principer, påstår de borgerliga.
   Jag frågar Lennart Blom: Vilka förslag skulle medföra sådana avsteg? Jag vore tacksam för exempel.
2. Det sägs i reservationen att dylika avsteg "skulle kunna inverka menligt på det svenska näringslivets effektivitet".
   Jag frågar Gunilla André: På vad sätt utgör de nu aktuella åtgärderna mot den ekonomiska brottsligheten ett hot mot effektiviteten i svenskt näringsliv? Eller vad menar ni med formuleringen?
3. De borgerliga säger att de föreslagna åtgärderna inte bara kan leda till "djupgående förändringar av näringslivet", utan också medföra "förändringar av annat slag som inte är godtagbara i ett demokratiskt samhälle". Det låter allvarligt.
   Jag frågar Hans Petersson i Röstånga: Vilket förslag till riktlinjer mot den ekonomiska brottsligheten utgör ett hot mot vårt demokratiska samhälle? Jag vore tacksam för åtminstone något exempel.

Mycket intressant i reservation 1 är också avsnittet där reservanterna argumenterar för förändringar av vårt skatte- och avgiftssystem. De säger att vi måste få en beskattning som upplevs "som rättvis av de skattskyldiga".

Jag frågar Lennart Blom, Gunilla André och Hans Petersson: Kan ni tala om för kammaren hur en skatt eller avgift skall utformas för att "upplevas som rättvis" av dem som inte betalar några skatter eller avgifter? Det är mot dem som förslagen riktar sig – inte mot de seriösa skattebetalarna.

Jag avvaktar med stor spänning era svar.

Resonemanget om skatter återkommer i reservation 2. I denna argumenterar moderaterna och folkpartisten i utskottet för att skattetrycket bör sänkas – då skulle tydligen ekonomins brottslingar bli seriösa igen. Så har man alltid sagt. Men skatteundandragande hade vi också i slutet på 1940-talet, när skattesystemet var mycket enkelt och skattenivån otroligt låg. På den tiden uppskattade den dåvarande finansministern Ernst Wigforss att ungefär 2 miljarder kronor årligen undandrogs beskattning. Det var efter dåtida värden ännu mer än dagens beräknade undandragande på 12–14 miljarder.

Det intressanta i denna fråga är att centerpartisterna har särat ut sig från den borgerliga gemenskapen och i en egen reservation – nr 3 – medger att "den svenska regleringen i fråga om företagsbeskattning vid en internationell jämförelse framstår som mycket förmånlig". Vad tycker Lennart Blom om den beskrivningen?

Vi delar den mening centerpartisterna framför om skattenivåns roll för den ekonomiska brottsligheten. Men så har man, likt moderaterna och folkpartisten i utskottet, skrivit en strof mot det lämnade regeringsförslaget om förenklad löntagardeklaration som är svårbegriplig. Man påstår att den förenklingen "får olyckliga fördelningspolitiska följder". Centerpartisterna har också lagt till "olyckliga – – – samhällsekonomiska följder". Det verkar vara argumentnöd, tycker jag.

Reservation 5 har jag svårt att förstå innebörden i. Där säger moderaterna – som är ensamma reservanter – att ingripande kontroller mot ekobrottslighet endast bör få ske då misstanke om brott föreligger.

Vad skulle en sådan begränsning få för följder exempelvis när det gäller riksskatteverkets kontrollaktioner? 1982 genomförde verket 11 635 sådana revisioner och kontroller. De gav nära 670 milj. kr. Visst var det ingripande kontroller, men inte misstänkte man brott innan man gjorde kontrollen.

Oklar är också formuleringen i den borgerliga reservationen enligt vilken "de kontrollpolitiska övervägandena i första hand måste gälla frågan huruvida regleringar av kontrollerande karaktär verkligen behövs".

Det står faktiskt så i reservationen. Det står även att starka skäl talar för att man "begränsar antalet regler som syftar till olika kontroller".

Det hela är svårbegripligt. Jag avstår från att begära någon förklaring.

Under den blygsamma rubriken Självsanering varnar moderaterna i reservation 8 för en utveckling som innebär att grupper av enskilda tar på sig uppgifter när det gäller normbildning och kontroll som reservanterna anser bör förbehållas rättsväsendets myndigheter. Det står i reservationen att det "inte anses förenligt med förevarande riktlinje att t. ex. en facklig organisation utnyttjar situationen till att främja egna fackliga intressen".

Utskottets majoritet anser att självsanerande åtgärder kan vara en metod som i många avseenden är överlägsen överordnad samhällelig normbildning och kontroll. Det är inte heller något för vår rättsordning främmande inslag som regeringen beskrivit och utskottet sagt ja till men som moderaterna nu reagerar mot.

De borgerliga protesterar i reservation 9 mot tankarna på att det straffrättsliga systemet skulle ersättas med möjligheter att använda t. ex. skadestånd, vitesföreläggande, regler om betalningsansvar och olika avgiftssystem som kontroll- och sanktionsåtgärder mot ekonomisk brottslighet.

Vi har från utskottsmajoriteten påmint om att det länge har varit en allmän grundsats inom kriminalpolitiken att det straffrättsliga systemet bör begränsas och användas mot gärningar som är klart straffvärda. Lagutskottet har också i sitt yttrande sagt att andra sanktioner än straff "kan ge en drabbad part ett bättre skydd än en straffsanktion". Utskottsmajoriteten delar den uppfattningen.

I reservation 12 följer de borgerliga upp kraven i centermotion 95 och i den moderata motionen 96 om åtgärder för en effektivare uppbörd av skatter och avgifter.

I betänkandet redovisar vi hur en rad åtgärder har vidtagits efter 1982 i just det syfte motionärerna aktualiserar. Andra förslag är på gång. Något ytterligare påpekande för regeringen behövs inte.

I reservation 13 behandlas motionsförslaget om rörelseidkares deklarationer. Eko-kommissionen arbetade fram ett förslag till förenklat system för kontroll av företag på grundval av ett förbättrat uppgiftslämnande. Förslaget övervägs nu i regeringen. Genom regeringens förslag om ett förenklat deklarationsförfarande för många miljoner löntagare kan också en stor del resurser överflyttas från kontroll av löntagardeklarationer till företagskon-

troll och kontroll av personer med komplicerade inkomstförhållanden. Önskemålen i motionen och i reservationen håller alltså på att effektueras.

Av alla de ca 30 åtgärder som eko-kommissionen presenterade var det ingen som vållade så kraftiga motaktioner som förslaget om etableringskontroll, eller krav på näringstillstånd i vissa branscher, som kommissionen valde att namnsätta åtgärden.

I två motioner från folkpartiet och en från moderaterna samt en från centerpartiet begär man att riksdagen skall uttala sig mot varje form av sådana åtgärder, medan vpk i två motioner kräver ett riksdagsuttalande för näringstillstånd.

Justitieutskottets majoritet har instämt i den uppfattning som näringsutskottet gav uttryck för i sitt yttrande i denna fråga. Näringsutskottet ansåg det vara angeläget att riksdagen under innevarande riksmöte får tillfälle till lagstiftning som effektivt begränsar oseriösa näringsidkares möjligheter att bedriva verksamhet. En fullständig sådan lagstiftning måste, ansåg näringsutskottet, avse åtgärder där såväl näringsförbud som näringstillstånd och en effektiv bulvanlag ingår. Justitieutskottet delar den meningen.

Att åtgärder i de mest anfrätta branscherna är nödvändiga gav eko-kommissionen många exempel på i sitt betänkande med namnet Näringstillstånd. Jag nämner några:

För det första: Skattemyndigheten i Stockholms län redovisade 1982 att ungefär 1 000 schaktentreprenörer i länet var restförda för skatteskulder. Samma myndighet beräknade att anläggnings- och åkeribranschen svarade för 40 % av länets alla restförda B-skatter.

För det andra: Riksskatteverket redovisade en kontrollaktion, Bil 79, som blev klar 1982, där man kartlade handeln med begagnade bilar. Som bilhandlare räknade man då dem som sålt tio bilar eller fler på ett år. 93,6 % av de uppspårade var kända hos kronofogdarna, 89 % var skuldsatta med i genomsnitt 111 000 kr. var.

För det tredje: Bilverkstadsbranschen i Stockholm undersöktes 1981. Där fann man 41 % icke registrerade företag, 12 % ej registrerade för moms, vart tredje företag restfört hos kronofogdarna.

Exemplen får räcka som bevis för att det finns branscher där det krävs hela kartan av kommissionsförslag, om man skall nå en sanering.

I ett av mina första riksdagsanföranden om eko-brottsligheten – i slutet på 1970-talet – sade jag att eko-brottsligheten var en varböld i det svenska samhället som det gällde att snabbt operera bort. Det skulle ta drygt fem år innan operationen kunde genomföras. Ingen skall tro att de åtgärder vi nu beslutar om helt stoppar upp fiffel, fusk och eko-brott.

Det brottsförebyggande och brottsbekämpande arbetet måste fortsätta. Det kan behövas många ytterligare operationer. Vad jag bestämt vet är att det beslut som vi nu om en stund skall fatta motses med mycket stora förhoppningar av dem som plågas av eko-brottsligheten – seriösa företagare, eventuella delägare, anställda, leverantörer, borgenärer – och likaså av poliser, åklagare, granskare, revisorer, kronofogdar och alla andra som känner svårigheter att komma åt ekonomins brottslingar. Och naturligtvis

gäller detta även alla dem som menar att i vårt land skall uppställda regler följas, utmätta skatter och avgifter betalas, laglydnaden värnas. För dem är de nu aktuella besluten en stor framgång!

Herr talman! Jag yrkar bifall till justitieutskottets hemställan i dess betänkande nr 28 och avslag på de borgerliga reservationerna 1, 2, 3, 5, 6, 8, 9, 11 och 13.

Anf. 8 LENNART BLOM (m) replik:

Herr talman! Den här repliken är kort. Jag kan därför inte ägna den åt att riktigt besvara alla de frågor som Arne Nygren här har ställt. Jag begärde faktiskt repliken för att göra klart för honom att det inte var så egendomligt att de socialdemokratiska förslagen besegrades när det var borgerlig majoritet och att de socialdemokratiska förslagen vinner när det är socialdemokratisk majoritet. Jag har litet svårt att förstå hans förvåning över detta. I själva verket har vi ju olika meningar om metoderna.

I övrigt vill jag bara kort nämna, för att stilla herr Nygrens nyfikenhet – eftersom han kanske inte helt har satt sig in i de motiv som varit vägledande för oss – att när vi för på tal att en del förslag är mycket bekymmersamma ur näringslivets synpunkt och även ur civilrättslig synpunkt osv., avser vi naturligtvis bl. a. förslagen till etableringstillstånd, näringstillstånd. Det kan inte vara någon hemlighet.

Vad jag emellertid helst skulle vilja säga i den här korta repliken är att det ju finns en annan metod än den som går ut på att öka kontrollerna så till den grad som socialdemokraterna nu konsekvent söker göra. Det gäller då framför allt att komma till rätta med konkursbrottsligheten. Det måste i sin tur ske genom en fortsättning på det arbete som redan inletts, nämligen en effektivare uppbörd – ett långsiktigt arbete som alla regeringar i det här landet har velat befordra på ett sådant sätt att det inte blir utrymme för en planerad konkurs- och gäldenärsbrottslighet. I det avseendet tror jag att mycket står att vinna. Det är alltså en väg. En annan väg är helt enkelt att på allvar försöka komma till rätta med den svarta marknaden genom att bevilja avdragsrätt för reparationer, till ett begränsat belopp. Ett sådant system leder till komplikationer taxeringsmässigt, men det har också stora fördelar. Vi vet ju faktiskt att de 12 eller 16 miljarder – eller vad det nu är – som det här är fråga om i mycket stor omfattning hänförs inte till den organiserade brottsligheten av den typ som vi närmast tänker på utan till de många övertrampen och de stora svarta marknaderna. I det avseendet ligger man särskilt illa till exempelvis på reparations- och målerisidan.

Jag delar Arne Nygrens uppfattning att det finns ett utomordentligt stort intresse från de seriösa näringsidkarnas sida att få till stånd jämställdhet i konkurrenshänseende. Men vi har den uppfattningen att det är ytterst tveksamt om man uppnår det målet genom de lösningar som här anvisas från socialdemokratiskt håll. Om några år skulle jag nog gärna vilja konfrontera dagens skrytvals med verkligheten. Över huvud taget tror jag att lösningen ligger på ett helt annat plan. Det går inte, sedan man väl så att säga brutit igenom hänsynen till skattemoralen, att åstadkomma någon förbättring om man inte samtidigt gör någonting åt skattetrycket.

Anf. 9 GUNILLA ANDRÉ (c) replik:

Herr talman! Först några kommentarer till statsrådet Carlssons och Arne Nygrens historieskrivning som vi nu har hört. Den felaktiga historieskrivningen finns ju också i eko-kommissionens betänkande. Man påstår nämligen att socialdemokraterna under sin tid i opposition framlade ett stort antal förslag som riksdagsmajoriteten avslog när det gäller den ekonomiska brottsligheten. Men jag tycker att det kan vara rätt värdefullt att påminna om att det inte talas om att flertalet av de socialdemokratiska förslagen inte var av den karaktären att de omedelbart kunde läggas till grund för en lagstiftning. Det är viktigt att framhålla den saken.

Arne Nygren! Det finns en klar skillnad mellan majoriteten och minoriteten. Jag vill då främst slå fast att vi från centerpartiets sida inte ifrågasätter majoritetens goda vilja. Det är förmågan som är diskutabel.

Ni är beredda att lagstifta utan hänsyn till krav på rättssäkerhet. Det anser vi är farligt.

Ni är beredda att köra över myndigheter, som i remissyttrande efter remissyttrande ber om en klar och entydig lagstiftning där hänsyn tas till rättssäkerhetskraven. Det är farligt, och det är ett hot mot vårt demokratiska samhälle.

Ni gräver skyttegravar mellan företagande och samhälle, och ni misstror hela branscher. Ni utgår tydligen från att varje normal företagare är en potentiell eko-brottsling. Det är fel, och därför är det också farligt. Det är ett hot mot effektiviteten i svenskt näringsliv.

Ni tillåter utredningar som inte arbetar på ett parlamentariskt vedertaget sätt. Det anser vi vara farligt, och det är likaså ett hot mot demokratiskt vedertagna principer.

Vi är således ense om behovet av insatser mot eko-brotten, men i fråga om vägvalet skiljer vi oss åt. Vi menar att den socialdemokratiska vägen är farlig.

Anf. 10 HANS PETERSSON i Röstånga (fp) replik:

Herr talman! Jag skall erinra kammarens ledamöter om att Arne Nygren har varit ledamot i eko-kommissionen. Han står alltså bakom följande uttalande: Att en skyldig får gå fri och på det viset kan vålla ytterligare skada kan vara lika olyckligt som att en oskyldig blir dömd.

Visserligen har Arne Nygren fått backa steg för steg, men om han har denna grundläggande uppfattning måste han nödvändigtvis se en politisk, ideologisk klyfta mellan socialdemokratin och övriga partier när det gäller att bekämpa den ekonomiska brottsligheten. Jag hade i min oskuldsfullhet trott, att när vi hade kommit så långt i justitieutskottet skulle Arne Nygren ha kunnat säga att vi är överens om att den ekonomiska brottsligheten skall bekämpas men att vi har olika uppfattning när det gäller målen. Men det kunde han naturligtvis inte säga.

Arne Nygren talar om självklarheter, som att den socialdemokratiska majoriteten i denna kammare i dag skall genomföra alla de åtgärder som har föreslagits. Det är självklart att det måste finnas en socialdemokratisk majoritet i denna kammare för att ett socialdemokratiskt förslag skall kunna genomföras.

Jag vet inte för vilken gång i ordningen som Arne Nygren uttalar förvåning över att de borgerliga partierna avslog socialdemokraternas motioner när socialdemokraterna var i opposition. Det är ju vad som dagligen händer oss i oppositionspartierna, hur välformulerade våra partimotioner än är. Det är därför inte så mycket att komma med att gång efter gång visa upp ett förvånat ansikte.

Jag kan gå över till Arne Nygrens fråga om de djupgående förändringarna. Jag erinrade om en i mitt särskilda yttrande, nämligen förarbetena till regeringens proposition om förenklad självdeklaration. Det fanns ett förslag om kontrollregler som regeringen själv tvingades ta tillbaka. Det vållade en häftig irritation och debatt, eftersom man tyckte att rättssäkerheten överskreds och att vi var framme i det totala kontrollsamhället. Det är vad jag kallar för djupgående förändringar i det demokratiska samhället.

Anf. 11 ARNE NYGREN (s) replik:

Herr talman! Gunilla André säger att socialdemokraterna ser varje företagare som en potentiell eko-brottsling. Jag vill påstå att eko-brottslingarna utgör en förkrossande minoritet bland företagarna. Vi vill slå vakt om den seriösa företagsamheten, och därför sätter vi in åtgärderna mot denna lilla minoritet.

Jag hade tänkt bespara kammaren kommentarerna till den historieskrivning som Gunilla André gjorde i sitt inledningsanförande, där hon sade att det inte var förrän under de borgerliga åren som några åtgärder började vidtas mot eko-brottsligheten. Men jag måste ändå påpeka att det under 1950-talet, 1960-talet och in på 1970-talet genomfördes väldigt många deklarationsrazzior mot olika branscher. Man startade många utredningar och man vidtog en rad lagändringar. Vad som hände när borgarna kom i regeringsställning var att direktiv skrevs om för utredningar och att förslag från brottsförebyggande rådet lades i skrivbordslådan. Sedan säger Gunilla André att det var socialdemokraterna som avbröt arbetet i BRÅ. Visst var det en felsägning, Gunilla André? Säg det i så fall! För det var under de borgerliga regeringsåren som det arbetet avbröts. Det bedrevs ingen sådan verksamhet när socialdemokraterna kom tillbaka i regeringsställning.

Sedan sade både Lennart Blom och Gunilla André att det inte fanns möjlighet i eko-kommissionen för referensgruppsledamöterna att väcka förslag. Det är nonsens. Jag höll på att säga att alla ledamöter utom Lennart Blom var mycket aktiva i kommissionen. Lennart Blom valde att sitta knäpp tyst. Bl. a. folkpartiets ledamot i eko-kommissionen lade fram många förslag som vi tog hänsyn till. Han tackade oss flera gånger för att vi hade tillmötesgått honom. Trots detta kom han till sista sammanträdet med en färdigskriven reservation mot alltsammans, även mot det han hade fått igenom.

Det var inte så, Gunilla André, att socialdemokratiska förslag som röstades ned under de borgerliga åren saknade underlag. Det är de förslagen som nu läggs fram i regeringens principproposition. Det är de förslagen som nu röstas igenom och som ni än en gång kommer att rösta nej till.

Hans Petersson i Röstånga talar om socialdemokraterna å ena sidan och om övriga partier å den andra. Jag vill nog säga att vpk har ställt upp för de socialdemokratiska förslagen; det är de borgerliga partierna som i det här fallet har utgjort nej-sägargruppen.

Jag vill påminna om en fråga jag ställde i inledningsanförandet: Hur skall man kunna få en skatt som upplevs som rättvis av dem som taxerar noll och av dem som inte betalar skatter och avgifter? Svara bara på den frågan, det kunde vara intressant!

Anf. 12 LENNART BLOM (m) replik:

Herr talman! Vad först beträffar herr Nygrens historieskrivning angående arbetsförhållandena i eko-kommissionen kan vi inte gärna räkna på något större intresse för det i den här kretsen. Jag kan bara konstatera att så småningom insåg samtliga som satt i referensgruppen, i varje fall parlamentarikerna, att så länge det inte fanns utrymme för att avge reservationer var arbetsförhållandena inte acceptabla. Jag valde att i stort sett lyssna – det var ganska nöjsamt. Ibland var det litet skrämmande, men det gav en värdefull insyn. Men glöm denna konstruktion! För parlamentariker är referensgrupper olämpliga under alla förhållanden, om de inte har reservationsrätt.

Jag kan emellertid helt kort avsluta detta replikskifte med att sammanfattningsvis konstatera att statsrådet Carlsson inledningsvis gjorde en mycket riktig analys. Han sade att nya lagar och förbud ej är det primära. Det tror jag faktiskt är alldeles riktigt. Vad det gäller är egentligen att få tänder och effektivitet i den organisation och den lagstiftning vi har. Sedan behövs det en del förbättringar därvidlag. Jag är ganska övertygad om att mot bakgrund av den – om jag får uttrycka mig så – samarbetsvilliga attityd som har lyst fram i alla inlägg utom i herr Nygrens finns det nu partipolitiska förutsättningar för att komma överens om att vi är eniga om målet men oeniga om medlen. Där står vi, och nu får vi gå vidare. Det finns en hel del som kan effektiviseras. Framför allt gäller det att komma till rätta med konkursbrottsligheten.

Anf. 13 GUNILLA ANDRÉ (c) replik:

Herr talman! Arne Nygren säger att jag har fel när jag refererar arbetet i eko-kommissionen. Jag vill då bara läsa upp några meningar som vår ledamot i den parlamentariska referensgruppen har skrivit, nämligen Bengt Ljusberg: I kommissionen får ledamöterna av den parlamentariska referensgruppen inte avge skriftliga reservationer utan bara muntligen framföra sina synpunkter. Med hänsyn härtill kan det lätt av allmänheten uppfattas som om jag, en representant för centern, oreserverat accepterat vad kommissionen presenterat. Så är emellertid inte fallet, och därför hemställer jag att kommissionen till sitt slutbetänkande fogar denna min skrivelse.

Arne Nygren säger att ni skulle ha lagt fram färdiga förslag i början av 1980-talet som vi då från den borgerliga majoriteten avslog. Men om det fanns förslag som vi omedelbart skulle ha kunnat fatta beslut om i riksdagen, varför då denna omgång runt eko-kommissionen? Jag tycker att Arne Nygren verkligen trasslar till argumenten för sig. Det är nu, efter eko-

kommissionens arbete, som regeringen har kunnat lägga fram förslagen. Min fråga kvarstår: Har det varit ett helt onödigt arbete i eko-kommissionen?

Anf. 14 HANS PETERSSON i Röstånga (fp) replik:

Herr talman! Hittills i diskussionen har vi glömt någonting oerhört centralt, nämligen att rättssäkerhet också betyder att den enskilde måste ha skydd mot myndigheter vars rutiner, agerande eller långsamhet gör att ett företag eller enskilda kan få rättsförluster.

Låt mig ta ett par exempel. Det första berör en mindre firma i Helsingborg som strax före jul krävdes på obetalda arbetsgivaravgifter av kronofogden. Nu fanns emellertid verifikationer dels på att arbetsgivaravgifterna var betalda, dels på att de var inbetalda inom föreskriven tid. Anledningen till kravet på företaget var att man hade använt en blankett som var för gammal. En för gammal inbetalningsblankett kunde alltså ha raserat företagets hela existens. Och med att kronofogden träder in sker också publicering i Justitia, och den som har en aning om svensk företagsamhet vet att blir man publicerad i Justitia, då försvinner kreditvärdigheten, förtroendet osv. Nu förhindrades detta den här gången tack vare att en utomstående person hade möjlighet att ingripa.

Det andra exemplet rör sig om ett banalt taxeringsärende, ett överklagande till länsrätten av en enskild person, ett ärende som enligt statssekreteraren i justitiedepartementet skulle vara avgjort inom loppet av ett år. Länsstyrelsens skatteenhet hade att yttra sig över ärendet före den 1 oktober 1983. I dag är det den 3 maj 1985. Fortfarande har man inte yttrat sig. Det saknas folk och man kan inte klara av sina arbetsuppgifter, och detta är i sig ingen nyhet. Det har påpekats av länsrätten under åratal, och även nuvarande civilministern är underrättad om läget.

Detta är alltså två exempel av tusentals där företag och enskilda äventyrar sina företag eller gör rättsförluster på grund av hur olika myndigheter hanterar deras ärenden. När man ökar kraven på företag och ökar kraven på enskilda bör man också i anständighetens namn se till att myndigheterna kan fullgöra sina uppgifter så att det inte uppstår rättsförluster. Gör man inte det har man enligt min och folkpartiets uppfattning tappat bort en central del i det som vi kallar rättssäkerhet.

Herr talman! Jag tyckte det var viktigt att till protokollet få framfört att även enskilda och företag skall ha en rättssäkerhet gentemot de myndigheter som skall betjäna dem.

Anf. 15 ARNE NYGREN (s) replik:

Herr talman! Vi är eniga om målen men det är medlen vi har delade meningar om, sade Lennart Blom. Ja, det är just det det handlar om. Det är lätt att säga att eko-brottsligheten utgör ett mycket allvarligt hot och måste bekämpas. Det är målen. Men när det sedan gäller medlen för att bekämpa den inträder skiljaktigheterna.

Så några kommentarer till arbetet i eko-kommissionen. Det var inte möjligt att avge skriftliga reservationer, har det sagts. Redan under första

sammanträdet gav jag i egenskap av ordförande klart besked till referensgruppen att det var kommissionsledamöterna som bar ansvaret. Referensgruppen hade till uppgift att dels informera gruppledamöterna grundligt om vad som försiggick, dels ge dem möjlighet att lämna sina synpunkter. Och det lämnades många sådana synpunkter. När det sedan gällde möjligheterna att tala om vad man tyckte utnyttjade sannerligen Lennart Blom, Ljusberg och övriga borgerliga ledamöter i referensgruppen den möjligheten genom att kalla både TV och andra massmedia t. o. m. in i sammanträdeslokalen. På så sätt fick man möjlighet att tala om att man inte tyckte om förslagen.

Låt mig bara avslutningsvis säga att jag ställde några mycket enkla frågor i mitt inledande anförande, en till Gunilla André som inte har kommenterats – om på vad sätt de nu aktuella åtgärderna mot den ekonomiska brottsligheten skulle utgöra ett hot mot effektiviteten i näringslivet. Det skulle vara intressant att få veta.

Jag ställde en annan fråga till Hans Petersson i Röstånga. Den handlade om vilket förslag till riktlinjer mot eko-brottsligheten som skulle utgöra ett hot mot vårt demokratiska samhälle.

Mest anmärkningsvärt är att jag inte har fått svar på frågan om ni kan tala om hur en skatt eller en avgift skall utformas för att den skall upplevas som rättvis – som ni säger i reservationen – av dem som inte betalar några skatter eller avgifter. Det är ju dem som den här debatten handlar om.

Tredje vice talmannen anmälde att Gunilla André, Lennart Blom och Hans Petersson i Röstånga anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 16 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Det finns väl knappast någon kriminalpolitisk fråga som, i varje fall hittills, har lett till så många meningsutbyten här i kammaren och på andra håll som diskussionen om den ekonomiska brottsligheten. Möjligen börjar något av en enighet att växa fram i denna fråga. Man kan kanske få det intrycket när man lyssnar till dagens debatt. Om detta är en realitet, så är det naturligtvis utomordentligt tillfredsställande.

Förklaringen till de ofta hårda meningsutbytena kan bl. a. vara att eko-brottsligheten är en relativt ny företeelse. Det var först på 1970-talet som man blev mera allmänt medveten om vilken utbredning och vilka skadeverkningar, inte minst för det seriösa näringslivet, som denna brottslighet har. När problemet på allvar började stå klart ställdes lagstiftare och myndigheter inför uppgifter av ett helt annat slag än vad de var vana vid. Rättsväsendet var uppbyggt för att motverka den traditionella brottsligheten. Att bekämpa den ekonomiska brottsligheten var i stort sett en okänd uppgift, och den krävde nytänkande och delvis nya metoder. Man behövde vidta åtgärder för att göra rättsväsendet skickat att bekämpa också eko-brott.

Det vidtogs en hel del åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten under slutet av 1970-talet och i början av 1980-talet. Jag tänker för min del inte gå in i debatten om hur mycket som gjordes och vad det var värt. Jag vill bara

konstatera att det inte bara var de konkreta åtgärderna som var otillräckliga. Lika allvarligt var det att arbetet mot den ekonomiska brottsligheten saknade samordning och övergripande perspektiv. I den proposition som riksdagen i dag behandlar redovisar regeringen ett sådant program, ett sådant perspektiv, i form av samlade riktlinjer. Detta är viktigt.

Debatten om den ekonomiska brottsligheten och kampen mot den blev mer intensiv genom eko-kommissionens arbete, och debatten var i långa stycken konstruktiv och fruktbar. Många synpunkter som framfördes under remissbehandlingen var både insiktsfulla och seriösa, och de har naturligtvis beaktats i regeringens arbete. Sådana synpunkter har bidragit till att förslagen på en del punkter har kunnat förbättras innan de har förelagts riksdagen.

Samtidigt har det förekommit både angrepp utan saklig grund och misstänkliggöranden av eko-kommissionens och regeringens syften. Jag är dock säker på att kritikerna har misslyckats. De har saknat folkligt stöd när de har förringat problemen med den ekonomiska brottsligheten. De inte bara brast i samhällsansvar, utan de svek den hederliga, seriösa näringsverksamheten då de ställde sig ensidigt negativa mot varje förslag som gick ut på att komma till rätta med denna brottslighet.

Herr talman! Låt mig slå fast fyra saker.

För det första riktar sig regeringens åtgärder inte mot grannar som i god sämja hjälper varandra med småsysslor. Vi vill inte jaga – vi vill hellre hjälpa och stödja – de småföretagare som riskerar att gå vilse i snåriga skatteregler. Självfallet skall åtgärderna inte utformas så att de drabbar andra än dem som de riktas emot. Våra åtgärder riktar sig mot företagare som systematiskt sätter sig över de regler som gäller för företagsamheten. Det är företagare som på det här sättet skaffar sig ett försteg gentemot hederliga konkurrenter.

För det andra blir inte denna typ av brottslingar hederliga genom att skatten sänks någon procent. Det handlar för övrigt inte bara om skattebrott, utan också om ohederliga konkurser och bedrägerier, som drabbar leverantörer och kunder. Det handlar om brott mot arbetarskydds- och miljölagstiftningarna, vilket drabbar anställda och allmänhet.

För det tredje bedriver inte regeringen, som det sades tidigare under den upphetsade debatten, någon häxjakt på eko-brottslingar. Vi avser inte att bedriva någon sådan. Hittills har bara ca 1 % av rättsväsendets resurser satts in mot denna brottslighet. Vi höjer nu den insatsen något. Det sker utan att någon enda polis eller någon resurs av annat slag tas ifrån rättsväsendet när det gäller kampen mot den traditionella brottsligheten. Vi har i själva verket inte någonsin haft så många poliser i tjänst i kampen mot den traditionella brottsligheten som vi har i dag.

För det fjärde vill jag poängtera att det är viktigt att man får fast brottslingar. Men kravet att rättsväsendet skall vara effektivt måste alltid underordnas rättssäkerhetsintresset, kravet på att ingen döms oskyldig. Det gäller både den traditionella brottsligheten och den ekonomiska. Dessutom ingår i rättssäkerheten att lagar skall skrivas så att resultatet av tillämpningen kan överblickas i rimlig utformning. Lika fall skall dömas lika. Jag har inte för

avsikt att signera något lagförslag som inte uppfyller rättssäkerhetskravet. Jag fullföljer därmed en socialdemokratisk tradition.

Eko-kommissionen och regeringen har emellertid angripits mycket häftigt och stundtals i ett mycket uppskruvat tonläge när det har gällt förarbetena till den här riktlinjepropositionen. En välvillig tolkning av det uppskruvade tonläget skulle vara att det rått oklarhet om vad som har varit en allmän ram för arbetet, att osäkerhet har rått om vilka målen för arbetet egentligen har varit och vilka medel som bör användas för att nå målen. Jag menar att de riktlinjer som riksdagen drar upp skall undanröja varje sådan osäkerhet och bidra till att skapa en sådan plattform för det fortsatta arbetet att vi i varje fall kan föra en saklig debatt och undvika onödig misstro. Skulle sedan dessutom de borgerliga partiernas uttalanden att eko-brottsligheten är ett allvarligt problem, inte minst för den seriösa näringsverksamheten, visa sig vara inte bara tomma ord utan leda till att partierna ställer upp bakom oss i den fortsatta kampen mot eko-brottsligheten, hälsar jag det med mycket stor tillfredsställelse.

Herr talman! Efter regeringsskiftet 1982 har vi hunnit utarbeta och i stor utsträckning redan hunnit sjösätta omfattande program mot den ekonomiska brottsligheten. Vi vet emellertid att reformarbetet inte kan upphöra i och med detta. Bara genom ett fortsatt tålmodigt och målmedvetet arbete kan vi på sikt bemästra den ekonomiska brottsligheten. I arbetet skall ingå fortsatt forskning, men jag menar att vi redan vet tillräckligt för att inte behöva vara passiva nu. Vi har inte råd att förlora mer tid. Det är i stället nu som vi skall kunna på verkligt allvar börja kampen. Vi vill inte tillåta att reformarbetet skall präglas av splittring och principlöshet. Vi vill inte heller att arbetet skall försvåras av misstänkliggöranden av våra avsikter och motiv – misstänkliggöranden som saknar grund. Vi vill ha fasthet, beslutsamhet och långsiktighet i kampen mot eko-brottsligheten. För en sådan inriktning har vi ett brett folkligt stöd. Vi eftersträvar också en bred parlamentarisk förankring av våra förslag.

Anf. 17 LENNART BLOM (m) replik:

Herr talman! Justitieministerns inlägg ger naturligtvis inte underlag för någon hårdare polemik utan enbart för några mindre påpekanden. Jag måste emellertid opponera mig mot att han använder det starka ordet "svek" när det gäller de borgerligas motstånd mot en del av de åtgärder som föreslagits från socialdemokratisk sida. Skall vi få en fortsatt saklig debatt tror jag att vi från och med nu skulle kunna utesluta den ömsesidiga misstron mot motiven och i stället diskutera våra olika förslags förtjänster.

Jag vill på en punkt något polemisera mot justitieministern, nämligen när han räknar med att man skall kunna göra denna ökade satsning personellt utan att det märks någonstans. Det är faktiskt inte troligt att det går, även om vi har fått i och för sig relativt många polismän i aktiv tjänst. Under den borgerliga perioden rådde det enighet, efter borgerliga förslag, om att skaffa nya tjänster till polisen, bl. a. och främst för det här ändamålet. Sedan har man av statsfinansiella skäl fått lov att tillämpa omplacering.

Jag har ingen invändning på den punkten, men vi konstaterar att det går inte att prioritera utan att det märks någonstans. Jag tror framför allt att det mycket snart blir nödvändigt att göra förstärkningar både på åklageriet och sannolikt också på domstolssidan, om det blir så att denna utökade satsning verkligen ger upphov till ett antal rättegångar, vilket är sannolikt. Enbart det påpekandet vill jag göra att vi säkerligen i enighet skall kunna bedöma förslag till förstärkningar och att det därvid är nödvändigt att titta på annat än polissidan. Det är naturligtvis på sitt sätt ganska säkert, som justitieministern säger, att de ohederliga inte blir hederligare för att man sänker skatten med en eller annan procent. Det har vi heller inte hävdat. Vad vi hävdar är att man naturligtvis får andra incitament till ekonomisk brottslighet när skattetrycket är högt jämfört med när skattetrycket är lågt. En sådan allmän värdering och inriktning skulle väl även socialdemokraterna som principiella högskatteanhängare kunna ansluta sig till.

Var gränsen går vet vi inte, men någonstans går den uppenbarligen. Vår slutsats är inte på något sätt att en ändring av skattetrycket ensam klarar det svåra samhällsproblem som det här gäller, men gör man ingenting på denna punkt kan man vara övertygad om att problemet kommer att bestå. Då kommer det alltid att vara så oerhört lönsamt att skatteskoja och att göra sig skyldig till annan ekonomisk brottslighet.

Anf. 18 HANS PETERSSON i Röstånga (fp) replik:

Herr talman! På något sätt överraskade och gladde mig justitieministern med sitt, som jag tyckte, både nyanserade och balanserade inlägg. Det fanns åtminstone i inledningen delar som jag helt kan instämma i. Det gladde mig också att han till skillnad från tidigare socialdemokratiska talare nämnde att man på 1970-talet faktiskt startade kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Enligt tidigare talare var det enda som då hände att man fick sina motioner avslagna av en borgerlig riksdagsmajoritet.

Tyvärr är matematik inte justitieministerns starka sida. Jag föreställer mig att om man tar bort 100 personer från en polisverksamhet, kommer verksamheten faktiskt att minska med 100 personer. Man kan säga att verksamheten skall effektiviseras, men det har man i riksdagen talat om i så många år att jag knappast längre kan föreställa mig var polisen nu skall kunna effektiviseras. För mig är detta en fråga om ren matematik.

Vidare talar justitieministern om något mycket fint, nämligen om en saklig debatt, och även om onödig misstro. Jag ber då att få hänvisa till det särskilda yttrande som jag har fogat vid justitieutskottets betänkande, och jag vill citera ett par meningar ur det:

"Som framgår av det jag sagt ligger det en fara i om rättsutvecklingen får ske i ett debattklimat som präglas av ideologiskt färgade överord och där de verkliga skälen för föreslagna åtgärder skyms undan. Risken för en olycklig utveckling är särskilt påtaglig om den politiska opinionen i ett sådant debattklimat så att säga stegvis tvingas att genomföra ingripande och integritetskränkande åtgärder som – den ena efter den andra – mer eller mindre omärkligt avlägsnar oss från den samhällsordning vi alla önskar ha."

Detta är vad jag vill stryka under när det talas om en saklig debatt utan onödig misstro.

Anf. 19 GUNILLA ANDRÉ (c) replik:

Herr talman! Justitieministern hävdade att det när det gällde den ekonomiska brottsligheten saknades samordning före regeringsskiftet. Låt mig då bara få påminna om att det inom regeringskansliet fanns en särskild samrådsgrupp för samordning av departementens arbete på området. Samrådsgruppen fungerade väl, inte minst därför att man genom dess försorg kunde sprida kunskaperna om det inom resp. departement pågående utredningsarbetet. Den ekonomiska brottsligheten är inte begränsad enbart till justitie- och budgetdepartementens ansvarsområden, utan även flera övriga departement är i hög grad berörda.

Justitieministern gjorde i sitt inlägg en utvidgning av begreppet eko-brottslighet, och det tycker jag är bra. Från eko-kommissionens utredningsarbete uteslöts redan från början en rad delproblem. Man har t. ex. inte behandlat problem som bidragsfusk, försäkringsbedrägerier, anställdas stölder på arbetsplatserna, miljöbrott och brott mot konsumenterna. Trots allt utgör de här brotten en del av den totala ekonomiska brottsligheten. Sannolikt har de också sin grund i samma faktorer. Jag hälsar således med tillfredsställelse att justitieministern här antydde en vidgning av begreppet eko-brott.

Anf. 20 BJÖRN KÖRLOF (m):

Herr talman! Det mesta av vad som kan vara intressant i den här debatten har väl redan avverkats. Låt mig emellertid fördjupa mig litet grand på några områden.

Ekonomisk brottslighet är för oss som debatterar ämnet här i kammaren numera ett låt vara ibland litet lösligt men ändå definierat begrepp. Vi i justitieutskottet får väl utan att förhäva oss alltför mycket ändå ta åt oss något av äran för att det har åstadkommits en formell definition som vunnit burskap i debatten. Men som så ofta annars har inte heller vår definition någon riktigt fast förankring hos gemene man. Talar man om ekonomisk brottslighet ute bland väljarna uppstår mycket ofta en förvirrad diskussion. Under de år som vi diskuterat ekonomisk brottslighet har det ofta slagit mig att det på detta område kanske mer än på andra områden finns ett starkt uttalat behov av att ordentligt göra reda för sig vad man talar om.

I verkligheten är väl hos gemene man uppfattningen att snart sagt all brottslighet, bortsett från ren och naken våldsbrottslighet, är ekonomisk till sin natur – stöld, snatteri, inbrott, bedrägeri, smuggling osv., dvs. alla traditionella brott som vi känner till och som till övervägande del fyller vår statistik. Naturligtvis är dessa brott ekonomiska till sin natur. Men vad vi nu talar om är brott, som syftar till ekonomisk vinning och som begås inom ramen för näringsverksamhet. Det är vad vi ibland brukar kalla för modern brottslighet. Justitieministern sade också att det var en modern företeelse. Ingenting kan vara mer felaktigt. Jag roade mig häromdagen med att studera

några rättsregler i den romerska rättens samlade visdom Corpus Juris och kunde konstatera att ingenting är nytt under solen: en absolutistisk statsmakt i behov av pengar, bröd och skådespel var redan på den tiden på det klara med att det fuskades i redovisningen av allmänna medel, att skatter inte betalades och att dåtidens näringsliv på olika sätt försökte komma undan. Ekonomisk brottslighet är alltså inte någon modern företeelse.

Herr talman! Det som varit svårast med den fleråriga debatten om ekonomisk brottslighet i vårt land – en debatt som också jag deltagit i några gånger – är de ibland t. o. m. i denna kammare framförda beskyllningarna att de borgerliga och särskilt vi moderater skulle vara inte bara ointresserade av att bekämpa denna form av brottslighet utan även vara ute efter att skydda dessa ekonomiska brottslingar. Låt det bli sagt en gång för alla att den ekonomiska brottsligheten, dvs. brottslighet inom ramen för näringsverksamhet, är en mycket allvarlig brottslighet och ett mycket allvarligt samhällsproblem. Vi delar socialdemokraternas uppfattning på den punkten. Vi har i det avseendet ingen avvikande mening gentemot er.

Justitieministern ställde frågan om vi ställer upp bakom socialdemokraternas fortsatta kamp mot den ekonomiska brottsligheten. Ja, det gör vi, men som så ofta måste vi även i detta fall diskutera medlen.

Vi kan diskutera hur allvarlig denna brottslighet är när det gäller pengar, skadorna på marknadsekonomin, skadorna på skattemoralen, skadorna för konsumenterna osv. Det finns ingen anledning att försöka förringa dessa skadeverkningar. De är säkerligen stora. Men jag tror att vi också är överens om att vi ännu inte har fått klart för oss hur denna brottslighet ser ut, hur den breder ut sig, vilka skador den har på marknadsekonomin, hur stora pengar det rör sig om, osv. Här saknas enligt vår mening alltjämt fakta, som – om vi får tag i dem – kan rensa debatten från överdrifter och oklarheter.

Att också regeringen är på det klara med att det förhåller sig på det viset framgår av regeringens uppdrag till brottsförebyggande rådet om forskning och utredning om den ekonomiska brottsligheten.

I utredningsuppdraget till BRÅ, underskrivet av justitieministern, säger regeringen den 20 december 1984: "Vi saknar fortfarande tillräckliga kunskaper om den ekonomiska brottslighetens omfattning, struktur och skadeverkningar. Viktiga områden har ännu inte varit föremål för empiriska kartläggningar." På ett annat ställe heter det: "När det gäller fördelningen av resurser saknas en övergripande analys om var i kontrollsystemet som insatser mot den ekonomiska brottsligheten kan tänkas ge den största effekten. Detta är en förutsättning för en rationell åtgärdspolitik."

Jag delar den uppfattning som kommer till uttryck i uppdraget till BRÅ. Vi vet ännu inte så mycket som vi borde veta. Om våra åtgärder skall få kraft och verkan måste självfallet en rationell fördelning av våra resurser också sättas in.

Vi har också haft en lång diskussion om allvaret i eko-brottsligheten i förhållande till den s. k. traditionella brottsligheten. Det bör då för det första sägas att det är tveksamt om det över huvud taget går att skarpt särskilja dessa områden. Ett exempel härpå är den grova narkotikabrottsligheten,

som omsätter hundratals miljoner i vårt land, pengar som tvättas, investeras, smugglas, undandras beskattning, osv. Detta är ju en del av den ekonomiska brottsligheten, lika väl som det är en del av vad man brukar kalla traditionell brottslighet. För det andra är det uppenbart att kampen mot eko-brottsligheten inte får ske så att sådan brottslighet som direkt drabbar enskilda – stöld, inbrott, våldsbrott osv. – sätts åt sidan. Jag tyckte att statsrådet Carlsson nu på den punkten var välgörande klar. Även justitieministern sade att kampen mot den ekonomiska brottsligheten inte fick leda till att man eftersatte kampen mot annan brottslighet. Det är bra att vi kan konstatera att vi är eniga också på det området.

Herr talman! Kriminologin som vetenskap beskylls ofta för att vara en ofullgången och spekulativ vetenskap. Kanske är det så. Men vissa av de traditionella begrepp som kriminologerna arbetar med har ofta en sund erfarenhet över sig. Ett av de begreppen är vad som kallas frestelsetryck. Det grundar sig på en lång erfarenhet av att många människor är långt ifrån moraliskt och etiskt klanderfria och att det ibland ligger nära till hands för sådana som inte har starka normer och som inte utsatts för social kontroll att sno åt sig någonting som det inte är så farligt att ta och därmed skaffa sig en bättre ställning och bättre förmåner än andra.

Ett mer modernt uttryck som kriminologer använder är den s. k. tillfällesstrukturen. För att göra det enkelt för sig kan man säga att förr i världen sade man: Tillfället gör tjuven. Jag tycker att det bakom både dessa begrepp finns en viss sanning. Men det som förvånat i debatten om den ekonomiska brottsligheten är att socialdemokraterna mot bakgrunden av detta sätt att resonera inte på samma sätt som på andra områden velat gå in i en ordentlig diskussion om sambandet mellan å ena sidan skatte- och avgiftstryckets höjd, skattesystemets struktur och å andra sidan den ekonomiska brottsligheten. Jag avser då inte bara direkt skatteundandragande och skattefusk utan även sådant som leder till konkurs och konkursbrottslighet.

Jag anser att det är en utomordentligt intressant forskningsuppgift att ta reda på hur detta samband ser ut. Det framgår tydligt av brottsförebyggande rådets forskning om just företagskonkurser att vägen fram till konkurs ofta börjar med svårigheter att betala skatter. Rätta åtgärder, om man skall arbeta brottsförhindrande, borde då naturligtvis – precis som Lennart Blom var inne på – vara att skapa ett uppbördssystem som inte leder företagaren för långt på vägen med obetalda skatter, som han sedan inte kan hantera på annat sätt än genom att begå olika typer av oegentligheter och brott.

Det måste väl stå klart att ett stort antal svartjobb, som utförs på kvällar och helger – med lånade arbetsredskap och maskiner, utan momsredovisning, utan arbetsgivaravgifter och utan kvitton – rimligen måste ha något samband med skatter, arbetsgivaravgifter, försäkringar osv. Eller förnekar socialdemokraterna verkligen detta samband?

I den västtyska debatten om den ekonomiska brottsligheten har man ett bättre uttryck än vi har i Sverige. Man kallar denna brottslighet för Wirtschaftskriminalität, dvs. näringslivskriminalitet. Jag tycker att det begreppet är bättre täckande än uttrycket ekonomisk brottslighet. Men att

det finns ett frestelsetryck och en s. k. tillfällesstruktur med avseende på höjden av skattetrycket och skattesystemets sätt att fungera måste väl ändå vara helt uppenbart. Vi får ofta höra motargumentet – och det har framförts även här i dag – att en sänkning av skattetrycket med en eller annan procentenhet inte rimligen gör den som redan är skattefuskare och skattebedragare benägen att sluta med det, eftersom han eller hon alltjämt skulle tjäna så stora summor på sin brottslighet. Det är säkerligen riktigt att man inte kommer åt dessa människor på det sättet, men det är ju heller inte detta som är poängen i vårt sätt att argumentera. Poängen är hur många som drivs till skattemanipulationer på grund av skatternas och avgifternas successiva stegring. Det är ju det som är det intressanta, och det är den diskussionen vi måste föra.

Låt mig då på en gång säga – liksom Hans Petersson i Röstånga sade tidigare i debatten – att det i uttrycket "att drivas till skattemanipulationer, svartjobb osv." från min sida givetvis inte ligger något försvar för sådana aktiviteter. Vad jag är ute efter är förklaringar – sociala, kriminologiska och mänskliga förklaringar till varför skattebedrägerier och manipulationer börjar uppstå, förklaringar till att man tar risken att jobba svart osv., dvs. den risk som är förbunden med att man inte har försäkringar och annat klart. Jag ställer frågan: Kan det ha någonting att göra med att frestelsetryck och tillfällesstruktur ytterst beror på skattesystemets sätt att fungera?

Hur bör man då gå till väga för att få ett stopp på detta? I vårt särskilda yttrande pekar vi på ett exempel. Det gäller avdragsrätten för fastighetsreparationer. Om en sådan avdragsrätt genomförs – jag är medveten om att det skulle medföra komplikationer vid deklarationen – skulle en fastighetsägare få ett starkt motiv att begära kvitto vid fastighetsreparationer, något som skulle få tydliga och direkta effekter på uppdragstagarnas benägenhet att också redovisa inkomsterna. Vi skulle därmed komma åt en stor del av svartjobberiet i byggbranschen. Jag tycker att detta är ett viktigt exempel som visar hur man skall arbeta.

Justitieministern sade att endast en mycket liten del av rättsväsendets resurser används i kampen mot ekonomisk brottslighet. Det har rört sig om siffror på mellan 1 och 2 %. Det beror naturligtvis något på hur man räknar. Men eftersom den ekonomiska brottsligheten till sin natur är sådan att de första upptäckterna av t. ex. skattebedrägerier av olika slag rimligen sker vid kontroll av deklarationer, momsredovisning och annat sådant, måste man väl också vid en riktig bedömning av vilka resurser som används i kampen mot denna brottslighet räkna in hela vårt skatteväsende i systemet. Det gäller alltså många av dem som på länsstyrelser och på andra håll arbetar med sådan verksamhet. Att vi gör ett sådant beriktigande ligger väl ändå i sakens natur.

Jag tyckte också att det var välgörande att både statsrådet Carlsson och justitieministern var så försonande i sättet att uttrycka sig. Det finns här en klar öppning för att vi i fortsättningen skall kunna diskutera kampen mot ekonomisk brottslighet i lugna, balanserade och sansade termer.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 21 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! Vi har tillräckliga kunskaper för att fortsätta ett aktivt reformarbete då det gäller att bekämpa den ekonomiska brottsligheten. Det är visserligen riktigt att vi behöver mer kunskap om brottens omfattning, struktur och skadeverkningar. Det fordras en ständig uppföljning av de här frågorna, eftersom det också sker förändringar på detta område.

Björn Körlof nämnde att regeringen i slutet av förra året beslutade att uppdra åt BRÅ att genomföra ett forsknings- och utvärderingsprojekt om eko-brott. I direktiven framhölls med rätta att tyngdpunkten i det arbetet i första hand bör vara att tillgodose samhällets behov av sådana kriminalpolitiska kunskaper som låter sig användas rent praktiskt. Utvärderingsfrågor bör därför prioriteras, heter det i direktiven. Det sägs också att en analys bör göras med syfte att ge underlag för fortsatta åtgärder, varvid särskild vikt skall läggas vid att undersöka nya möjligheter att förebygga eko-brott.

Utskottet och reservanterna är i allt väsentligt överens om betydelsen och nödvändigheten av att bedriva forskning om den ekonomiska brottsligheten. Reservationen avser endast en punkt, nämligen att det är särskilt viktigt att få vidgade kunskaper om orsakerna till den ekonomiska brottsligheten, bl. a. om skattesystemets betydelse för denna brottslighet.

Utskottsmajoriteten anser att eko-brottsligheten är föremål för ett ambitiöst forskningsarbete – en följd av eko-kommissionens arbete och det uppdrag som BRÅ har fått av regeringen. Visserligen står det inte uttryckligen i direktiven till BRÅ att man skall gå in på eko-brottens bakgrund, motiv och orsaker. Men det ligger i sakens natur att det treåriga forsknings- och utvärderingsuppdrag som getts till BRÅ inte kan förbigå denna fråga. Till detta kommer att BRÅ beviljar forskningsbidrag till fristående forskare bl. a. vid universiteten, och eko-brott är ett av de ämnen som prioriteras särskilt. Forskning om eko-brottens orsaker bör därför kunna tillgodoses även på detta sätt. Att skattetryckets omfattning och inriktning i ett land kan ha en viss betydelse i detta sammanhang kan man inte bortse ifrån, men detta är framför allt en politisk bedömningsfråga. Detta har också framkommit i detta ärende.

I den moderata motionen nr 96 fastslås att eko-brottsligheten måste bekämpas genom minskning av skattetrycket. I motion 454 från samma parti sägs att ett höjt skattetryck "omgående leder till mer eko-brottslighet". Man frågar sig verkligen varför moderaterna är så angelägna om att utreda något som de med så stor säkerhet redan vet.

Centern säger i sin reservation att det inte finns entydiga belägg för åsikten att en sänkning av skattenivån skulle motverka den ekonomiska brottsligheten och tillägger att erfarenheterna från andra industriländer med betydligt lägre skattenivå än Sverige inte visar att man skulle ha mindre bekymmer med den ekonomiska brottsligheten. Det kan, säger centerreservanterna, för övrigt tilläggas att den svenska regleringen i fråga om företagsbeskattning vid en internationell jämförelse framstår som mycket förmånlig.

Det kan tilläggas att USA och Italien, som har en långt större ekonomisk brottslighet än vi, har ett betydligt lägre skattetryck. Att sänka skattetrycket i

en sådan utsträckning att det skulle ha någon avgörande betydelse för den ekonomiska brottsligheten är inte möjligt om man inte vill rasera välfärdssamhället och den sociala tryggheten. Men gör man detta riskerar vi verkligen att få en eko-brottslighet av amerikanska och italienska dimensioner.

I en nyligen offentliggjord BRÅ-undersökning, företagen av rättsvetaren professor Nils Jarleborg, skriver han bl. a. beträffande situationen i USA: "Eftersom större delen av tid och kraft ägnas traditionell brottslighet, bryr man sig inte så mycket om ekonomisk brottslighet, trots att den svarta ekonomin måste spela en mycket större roll i det amerikanska samhället än i det svenska."

Det finns anledning att i vårt land varna för passiviteten och felsynen hos den konservativa regeringen i USA.

Rättsväsendets insatser mot eko-brottsligheten måste i stället effektiviseras. Det är nödvändigt att även framdeles öka rättsväsendets insatser mot den ekonomiska brottsligheten. Detta måste ske bl. a. genom att resurserna byggs ut ytterligare och genom olika beslut om prioriteringar. Med hänsyn till att eko-brotten oftast är dolda måste upptäcktsrisken ökas, i synnerhet när det gäller grövre, kalkylerad brottslighet. Spanings- och utredningsarbetet bör därför i första hand inriktas på gärningar av detta slag. I fråga om mera bagatellartade överträdelser bör däremot strävan vara att utveckla förenklade förfaranden.

Trots att endast ca 1 % av den kriminalpolitiska apparatens resurser används för åtgärder riktade mot eller föranledda av eko-brott, är det enligt moderaternas motion möjligt att endast "under vissa perioder genomföra marginella omprioriteringar inom rättsväsendet". Och enligt reservanternas mening kan en utveckling som innebär att insatserna mot traditionella brott eller brott av mindre svårighetsgrad minskar inte över huvud taget godtas.

I en folkpartimotion, nr 93, framhålls att det inte är "förenligt med grundvalarna i vårt samhälle, att staten prioriterar att beivra brott begånget mot den själv". Folkpartiet talar som om samhället inte skulle bestå av enskilda människor. Men i själva verket är det så att vi nu rent faktiskt mycket kraftigt prioriterar den traditionella brottsligheten. Detta innebär sålunda inte att kampen mot den traditionella brottsligheten, t. ex. villa- och lägenhetsinbrott, skall eftersättas.

Mot den här bakgrunden konstaterar utskottet att förslaget när det gäller brottsbekämpningen kan leda till att viss annan verksamhet än eko-brott, narkotikabrott och våldsbrott får ägnas mindre uppmärksamhet.

Jag har redan berört behovet av att vissa regler utformas på ett lagtekniskt enkelt sätt. I en reservation av moderaterna och Hans Petersson i Röstånga godkänns den riktlinje som förordas i propositionen och av utskottet; det görs med vissa förändrade skrivningar. Det sägs att strävan efter enkelhet kan leda till ökad förekomst av generalklausuler. Denna farhåga är inte befogad. En strävan efter enkla lagregler är alls inte liktydig med att i ökad utsträckning använda generalklausuler. Misstanken att lagteknisk enkelhet skulle påverka myndigheternas noggrannhet vid prövningen av enskilda fall saknar allt fog.

Det är märkligt att moderaterna och folkpartiet, som annars säger sig vilja beivra byråkrati och krångel, motarbetar detta då det gäller att i sak ta ställning. En minskning av antalet detaljbestämmelser för de enskilda fallen bör kunna leda till en ökad enhetlighet och förutsebarhet i myndighetsprövningen. Just enhetlighet och förutsebarhet är en viktig grundläggande rättssäkerhetsgaranti.

Då det gäller frågan om andra styrmedel än straff gör de borgerliga i reservation 9 en invändning av rättssäkerhetsnatur som jag vill bemöta. I valet mellan straffrättsliga och andra samhälleliga kontroll- och sanktionsmetoder bör de senare ha företräde. Bakgrunden till detta är att rättsväsendets resurser bör koncentreras till den grövre kriminaliteten. Utskottet är emellertid angeläget att framhålla att en straffrättslig sanktion i vissa lägen kan vara det enda verkningsfulla medlet mot ett visst oönskat förfarande.

Justitieutskottet delar näringsutskottets uppfattning att man i varje konkret fall noga måste överväga om andra styrmedel än straff utgör ett lämpligt instrument i sammanhanget. En följd av detta är att andra sanktions- och styrmedel än straff kan komma att prövas av andra myndigheter än domstolar. Vid utformningen av reglerna för detta och vid tillämpningen av dem måste kraven på rättssäkerhet självfallet ställas högt. Den kritik som framförs i reservation 9 mot förvaltningsmyndigheters handläggning delar inte utskottet. Reservanterna bortser också från att förvaltningsmyndighets beslut på området i regel kan överklagas till domstol.

När det gäller den i motion 95 förespråkade straffskärpningen för den grövsta brottsligheten vill utskottet erinra om att den från rättssäkerhetssynpunkt viktiga proportionalitetsprincipen givetvis måste beaktas i samband med reformarbetet mot den ekonomiska brottsligheten på samma sätt som vid annan lagstiftning. Mellan straffet och brottets svårighet måste alltid råda proportionalitet. En översyn av straffskalorna görs av fängelsestraffkommittén, vars arbete beräknas vara avslutat under hösten 1985. Det finns inte anledning för riksdagen att föregripa kommitténs arbete. Insatserna i kampen mot bl. a. den ekonomiska brottsligheten kan behöva stödjas av ändringar i de straffvärden som kommer till uttryck i brottsbalken och andra författningar.

I övrigt konstaterar jag med tillfredsställelse, liksom flera talare tidigare gjort, att det under riksdagsbehandlingen av det här ärendet visat sig råda enighet i fråga om begreppet rättssäkerhet. Det finns i detta sammanhang anledning att markera att hävdvunna rättssäkerhetsanspråk gör sig gällande med samma styrka och samma krav på att bli tillgodosedda i samband med ekonomisk brottslighet som i samband med annan brottslighet. För att undvika onödig oklarhet är det enligt utskottets mening att föredra att för rättssäkerhetsbegreppets materiella sidor använda uttryck som rättsskydd, rättstrygghet eller effektivitet. Det kan finnas situationer då det måste ske en avvägning mellan kravet på legalitet och andra beaktansvärda intressen, bl. a. i fråga om rättsskydd eller effektivitet. Det kan slås fast att effektiviteten aldrig får överordnas rättssäkerheten. Övervägandet får i stället göras noga i varje konkret lagstiftningsärende. Det är angeläget att straffbestäm-

melserna utformas med en så klar avgränsning som möjligt av det straffbara området.

Rättssäkerheten har arbetarrörelsen alltid fått kämpa för, av det enkla skälet att rättssäkerheten är och har varit det viktigaste skyddet för de människor vi främst värnar om – de svaga, eftersatta och de utslagna. Det är angeläget för arbetarrörelsen att i alla sammanhang försvara rättssäkerhetens intresse. Men vi opponerar oss mot allmänna uttalanden i lagstiftningsfrågor om att rättssäkerheten är hotad, vilka inte har andra syften än att bevara ekonomiska privilegier.

Fru talman! Jag yrkar bifall till justitieutskottets hemställan i betänkande nr 28. Jag yrkar avslag på reservationerna 4 om forskning, 7 om enkelhet, 9 om andra styrmedel än straff och 10 om effektivitet. Det är de reservationer jag särskilt behandlat i mitt anförande.

Anf. 22 LENNART BLOM (m) replik:

Fru talman! Låt mig, kanske mest för protokollet men ändå i omedelbar anslutning till herr Francks anförande, göra ett par klarlägganden – en del av dem har gjorts tidigare men inte alla.

Herr Franck menade att det var egendomligt att moderaterna ställde upp bakom kravet på en utredning. Vi gör det inte därför att vi själva är osäkra – vi gör det för att kunna belägga att vi här har en rimlig och bra ståndpunkt. Den ligger dessutom snubblande nära det sunda förnuftet, och vi skulle gärna se att detta kunde utbredas något: Det måste finnas ett samband mellan benägenheten för ekonomisk brottslighet och skattetrycket i olika hänseenden.

Företagsbeskattningen är låg, sägs det i en centermotion. Det kan i och för sig vara riktigt, men det som ändå är ett allmänt problem är att vi dessutom har utomordentligt stora avgifter. Uppbördsproblemet är, tror jag, det centrala även när det gäller att komma till rätta med konkursbrottsligheten. Incitamenten till brottslig verksamhet är ju större, eftersom man måste räkna in även avgiftsnivån.

Hans Göran Franck tar Italien som ett exempel på ett land där man har låga skatter och en stor svart sektor. Det må vara rätt, men det är inget skäl för att vi skall avstå från att vidta åtgärder här på hemmaplan som kan innebära att sektorn ytterligare kan minskas. Italien har en helt annan tradition. Där förhandlar man strängt taget med skattemyndigheterna om vilka skatter man skall ha.

Till slut vill jag påpeka en sak som också herr Körlof tog upp – och där kanske vi kunde städa upp litet nu när vi börjar bli allt enigare. Det återkommer nämligen i agitationen att 1 % av resurserna ägnas åt att bekämpa den ekonomiska brottsligheten, vilket alltså framstår som orimligt. Det är inte ett helt oriktigt argument, men det är inte ett heltäckande argument därför att det finns helt andra resurser utöver polisens inom administrationen som ägnas åt detta. Dessutom är det faktiskt så att 99 % av polisens verksamhet ju inte ägnas åt den andra brottsligheten. Det är till stor del en styrka som finns för ordningshållning och trafikbevakning. Vad som

också är viktigt att notera är att polisen är den enda instans i samhället som arbetar 24 timmar om dygnet och fyller sociala funktioner. Så att det här med 1 %, om man nu skall fortsätta att använda det argumentet, får man komplettera med en hel del bakgrundsuppgifter.

Anf. 23 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Fru talman! Jag måste erkänna, Hans Göran Franck, att jag inte riktigt hängde med i resonemanget. Det kanske beror på att jag inte är så bevandrad i de juridiska spetsfundigheterna. Såvitt jag förstår finns det inga större skillnader beträffande rättssäkerheten mellan den syn som vi framför i vår motion och den som eko-kommissionen framfört. Jag har inte heller funnit att vare sig regeringen i sin proposition eller utskottet i sin skrivning frångått den syn på rättssäkerheten som framförs i dessa sammanhang. Därför har jag litet svårt att förstå Hans Göran Francks argumentering.

Anf. 24 HANS GÖRAN FRANCK (s) replik:

Fru talman! Till Lennart Biom vill jag när det gäller forskning säga att det i det här sammanhanget är angeläget att markera att en prioritering görs just av det som är av betydelse i det praktiska lagstiftningsarbetet för att komma vidare i kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Men jag har, som jag sagt tidigare, inte bortsett från betydelsen av att det bedrivs forskning också om bakgrund, motiv och orsaker, även om detta är en mycket stor fråga om man verkligen skall fördjupa sig i den. Det fordras inte bara undersökningar här i vårt land utan naturligtvis också undersökningar på det internationella planet. Om jag skulle göra något tillägg till mitt anförande på denna punkt, skulle det vara att det vore av intresse att man från svensk sida stimulerade till att det kom till stånd en internationell undersökning i denna fråga.

Till Tommy Franzén är det bara att säga att beträffande frågan om det skall bli straffskärpningar eller inte när det gäller ekonomisk brottslighet får vi avvakta fängelsestraffkommitténs betänkande. I det betänkandet kommer nya förslag om strafflatituder. Jag utgår från att kommittén lägger fram en hel del förslag till förändringar. Det kan bli fråga om både skärpningar och mildringar av olika straffsatser. När det gäller vissa brott som har beröring med ekonomisk brottslighet utgår jag från att kommittén kommer med förslag även om straffskärpningar. Att i dagens läge gå längre än vad utskottet har gjort finns det dock inte skäl till. När vi väl får ett förslag och sedermera en proposition blir det anledning att debattera denna fråga här i riksdagen.

Anf. 25 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Under riksdagens behandling av justitieutskottets betänkande 28 skall jag beröra momenten 28 och 29.

I motionsyrkanden föreslås etablerandet av en stat-företagsgrupp för informationsutbyte och samråd i syfte att underlätta bekämpandet av eko-brott. Justitieutskottet delar näringsutskottets uppfattning att det är "naturligt att detta uppslag övervägs och räknar med att regeringen inte

behöver något särskilt påpekande från riksdagens sida om den angivna möjligheten". Jag yrkar avslag på reservation 14 och bifall till utskottets hemställan i motsvarande del, mom. 28.

I reservation 15 yrkas bifall till ett motionsyrkande om införande av ett skattekort. Ett sådant kort skulle utvisa att erforderlig registrering föreligger och att samtliga åligganden fullgjorts. För en köpare medger införandet av ett sådant skattekort att denne kan kontrollera om en leverantör eller entreprenör är seriös.

Tanken på en sådan kontrollmöjlighet – som stöd för seriös näringsverksamhet – väcktes i eko-kommissionen, men av flera skäl avstod kommissionen från att lägga fram något förslag. Det huvudsakliga skälet till detta var att arbetstagarbegreppen inte är enhetliga på skatte- och avgiftsområdena. Det är ett förhållande som alltjämt råder.

Socialavgiftsutredningen, som inom kort väntas avge ett betänkande, har bl. a. till uppgift att så långt möjligt samordna dessa två begrepp. Dels med hänsyn till detta, dels med hänsyn till vissa praktiska och administrativa frågor, bl. a. ADB-frågor, är det inte möjligt för riksdagen att nu bifalla motionen, även om utskottet kan ställa sig positivt till tanken på någon sorts skattekort eller skattebevis. De hinder som man kan resa bör emellertid kunna undanröjas, men enligt utskottets mening är någon åtgärd från riksdagens sida nu inte påkallad. För övrigt förtjänar det att påpekas att riksdagen nyligen, genom ändring i skatteregisterlagen, öppnat möjlighet för enskilda att från skatteregistret få uppgifter om arbetsgivares registrering för inbetalning av källskatter och arbetsgivaravgifter, vilket delvis tillgodoser motionsönskemålet.

Jag yrkar med hänvisning till vad jag har anfört avslag på reservation 15 och bifall till utskottets hemställan, mom. 29.

Fru talman! De problem som aktualiseras i motion 1984/85:94 och delvis i en äldre motion är naturligtvis allvarliga – att tillskansa sig eller felaktigt använda statliga bidrag och krediter eller bankers och andra finansieringsinstituts krediter kan självfallet inte accepteras.

I en av eko-kommissionen lämnad rapport, Kreditgivning och ekonomisk brottslighet, har anförts att det behövs en skärpt kontroll från olika kreditgivares sida för att förhindra att lån och andra krediter lämnas för oseriösa eller olagliga ändamål. Kommissionen anförde i rapporten att frågan behövde utredas ytterligare.

I den aktuella propositionen om eko-brottens bekämpande anmäler finansministern att han avser att återkomma i frågan. Regeringen har sedermera beslutat att kreditmarknadskommittén skall överväga här aktuella frågor.

Näringsutskottet, som har yttrat sig till justitieutskottet, anför att motionerna nu bör avstyrkas i avvaktan på nyssnämnda ställningstagande och på denna utredning.

Arbetsmarknadsutskottet anser för sin del att bl. a. bestämmelserna om arbetsmarknads- och regionalpolitiskt stöd inrymmer tillräckliga korrektiv. Bedrägliga beteenden i dessa sammanhang kan självfallet beivras med hjälp

av brottsbalkens bestämmelser. Utskottet anför också att stödverksamheten i en del fall innefattar avsedd subventionering och att lokaliseringsstödet inrymmer ett visst mått av risktagande. Självfallet är det angeläget att återigen poängtera vikten av att myndigheter och även andra kreditgivare noga kontrollerar att företagen uppfyller de villkor som rimligen kan uppställas.

Också frågan om namnkarantän har berörts i debatten. Man har pekat på problem genom det samband som finns mellan registrering av firma och namn och planerad ekonomisk brottslighet eller annan illojal verksamhet. Frågan har tidigare behandlats av riksdagen, nämligen 1980, då en viss skärpning i dessa avseenden beslutades. Bl. a. en promemoria från BRÅ utgjorde underlag för dessa beslut. År 1983 var frågan återigen uppe till diskussion här i riksdagen med anledning av ett motionsyrkande om namnkarantän. Lagutskottet konstaterade då i sitt betänkande – utskottets hemställan bifölls av riksdagen – att underlag ännu saknades för en bedömning av effekten av hittills beslutade åtgärder. Lagutskottet har också i ett yttrande till justitieutskottet över den nu aktuella propositionen och den i anslutning därtill väckta motionen intagit samma ståndpunkt. Den uppfattning som framförts delas av justitieutskottet.

Med det anförda yrkar jag avslag på motionerna 94 och 2067 i de delar som här har berörts och bifall till utskottets hemställan i motsvarande delar. I övrigt yrkar jag bifall till justitieutskottets hemställan i den mån bifallsyrkanden tidigare inte har framställts.

Anf. 26 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Fru talman! Beträffande frågan om det otillbörliga utnyttjande av möjligheterna att erhålla statliga bidrag som utan tvivel förekommer i dessa sammanhang och behovet av en skärpt kontroll i samband med kreditgivning vill jag säga att det i motionerna anges en viljeinriktning när det gäller förslag till åtgärder. Motionerna innehåller inte några konkreta förslag, i och med att de inte är åtföljda av förslag till lagtext. Vi menar att de förhållanden vi pekar på i motionerna måste närmare undersökas och beaktas i det kommande utredningsarbetet, och enligt vår uppfattning borde riksdagen kunna göra ett uttalande av denna innebörd.

Jag tycker det är förvånande att utskottet avstyrker motionerna. Såvitt jag kan förstå måste detta innebära att utskottet inte anser att de problem vi pekar på behöver uppmärksammas av de nämnda utredningarna. Jag finner att problemen bör belysas, och jag har förstått av Göran Magnussons anförande att han håller med mig på den punkten. Mot denna bakgrund finns det skäl att tillstyrka förslaget om att problemen skall tas upp i de kommande utredningarna.

Det är riktigt att vi har tagit upp frågan om namnkarantän även tidigare. Anledningen till att vi återkommer är att det utan tvivel förekommer firmanamnsbyten som ingår som ett led i en planerad ekonomisk brottslighet. De hittills vidtagna åtgärderna har alltså inte varit tillräckliga för att komma till rätta med dessa s. k. illojala firmanamnsbyten. När vi vill att ett

namn skall kunna sättas i karantän är utgångspunkten att försvåra ekonomisk brottslighet. Det är därför beklagligt att socialdemokrater och moderater, som har så vitt skilda uppfattningar i många frågor då det gäller kampen mot den ekonomiska brottsligheten, kan vara överens om att vi inte bör pröva möjligheten med namnkarantän.

Samma sak är det med registerverksamheten och uppgifterna om vilka som sitter i bolagsstyrelser eller är funktionärer i bolag. I de fall där man har skumma avsikter av något slag tar det faktiskt lång tid mellan bytet av styrelseledamöter och funktionärer i bolaget och anmälan till registermyndigheten.

BRÅ lade fram två alternativ för riksdagen, som valde den lindrigare vägen. Men under de år som reglerna verkat har det trots allt visat sig att de inte ger det resultat som man i vart fall uttalade förhoppningar om att de skulle ge. Varför skall man då envisas och hela tiden säga: Vi kan inte gå vidare, vi vill inte pröva någonting som kan ge bättre effektivitet?

Det rimliga vore att man uttalade att det kanske finns skäl att överväga den föreslagna förändringen, därför att de nuvarande reglerna bevisligen inte har gett de önskade effekterna när det gäller strävan att hålla ett aktuellt register över ledamöter i bolagsstyrelser och funktionärer i bolag. Därför finner jag det en aning underligt att socialdemokraterna, liksom moderaterna, håller fast vid att vi när det gäller registerverksamheten inte skall skärpa sanktionerna på sådant sätt att den avgående styrelseledamoten eller funktionären ges ett ansvar ända till dess att han har sett till att det har blivit en förändring i registret.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om justitieutskottets betänkande 29.)

Anf. 27 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera justitieutskottets betänkande 29 om anslag till polisväsendet, m. m.

Anslag till polisväsendet, m. m.

Anf. 28 SVEN MUNKE (m):

Fru talman! Jag skall i detta mitt anförande beröra den minskade antagning av polisaspiranter som föreslås i proposition nr 100, bil. 4 B.

Rikspolisstyrelsen har föreslagit att antalet elever i grundutbildningen skall fastställas till 460 för detta och de två följande budgetåren.

Vid budgetbehandlingen förra året gjorde departementschefen bedömningen att antagningen av aspiranter kunde begränsas till 200 för budgetåret 1984/85 och de därpå följande budgetåren.

I år anser plötsligt departementschefen att han för ett år sedan tog till i överkant och menar att antagningen av aspiranter bör begränsas till 150.

Man ställer sig då förhoppningsfullt frågan om brottsligheten har minskat

så kraftigt att det är dags att begränsa polisen. Tyvärr, fru talman, förhåller det sig tvärtom. Går vi några årtionden tillbaka i tiden, t. ex. till år 1950, finner vi att antalet brott det året uppgick till ca 195 000. Denna siffra har markant förändrats, och nu räknar man med att ca 960 000 brott anmäls. Ökningstakten har varit särskilt kraftig när det gäller skadegörelse, bedrägeri och stöld.

Man kan då fråga: Är uppklarningsprocenten större nu än förr, och är det anledningen till att man vill dra ner på antagningen av polisaspiranter? Nej, fru talman, tyvärr har situationen även på denna punkt blivit sämre, beroende på bristande resurser. Av begångna brottsbalksbrott klaras endast 30 % upp – knappast en tredjedel. För vissa vanliga, kanske mer triviala brott är uppklarningsprocenten betydligt lägre. Exempelvis klaras endast 3 % av antalet cykelstölder upp. När det gäller bostadsinbrotten klarar man bara upp 13 %.

Ytterligare ett oroande faktum är att det totala antalet brott med säkerhet är betydligt större än antalet anmälda brott. De s. k. offerundersökningar som har gjorts visar att skillnaden mellan antalet begångna brott och antalet anmälda brott är mycket stor. Detta gör att folk som drabbas av brottshandlingar förlorar tron på samhällets skydd. Man hör ofta folk säga att det inte lönar sig att anmäla brott – polisen hinner ändå inte klara upp dem.

Som de flesta vet är polisens huvuduppgift att beivra och förebygga brott. Det är viktigt att begångna brott kan utredas utan onödigt dröjsmål. Så sker tyvärr inte i dag. Många medborgare är skrämda av utvecklingen. Sverige betecknas trots detta som en rättsstat. Men för en rättsstat är det en självklar plikt att skydda medborgarna. Utvecklingen av framför allt våldsbrottsligheten är emellertid starkt oroande.

I en intervjustudie, Offer för vålds- och egendomsbrott, görs uppskattningen att den vuxna befolkningen varje år drabbas av omkring 690 000 våldshändelser. Av dessa kan 47 %, dvs. 325 000, hänföras till någon form av gatuvåld.

Sedan 1950 har antalet inbrott mer än femdubblats. Åren 1982–1983 ökade bostadsinbrotten med 13 %.

Jag ställer därför frågan till utskottets talesman eller till justitieministern, som tyvärr har avlägsnat sig: Är det mot denna bakgrund lämpligt att begränsa antalet polismän?

Jag nämnde tidigare att polisväsendets uppgift är att förebygga brottslig verksamhet och att ingripa mot dem som har begått brott. Men polisväsendet har också viktiga sociala och hjälpande funktioner. Polisen svarar för en samhällsnyttig verksamhet och måste känna att den har såväl statsmakternas som allmänhetens stöd. Den kraftiga krympningen när det gäller antagningen av polisaspiranter tyder på att statsmakterna urholkar detta stöd.

Risken för upptäckt avhåller många från brott. Det är därför viktigt att en stor andel av brotten klaras upp. Polisen bör även i ett kärvt ekonomiskt läge få tillräckliga resurser för sin brottsbekämpande verksamhet. Kvarterspoliser och fotpatrullerande poliser kan göra viktiga förebyggande insatser. Upptäcktsriskens betydelse för att förebygga brott skall vara utgångspunkten för inriktningen av polisens verksamhet.

Departementschefen anför att det finns ca 1 200 polismän som tjänstgör utöver gällande personaltablå, dvs. som har fullgjort alterneringstjänstgöring men som ännu inte fått tjänst vid någon polismyndighet. Brottsutvecklingen visar att även dessa poliser behövs och att den ansträngda personalsituationen inom polisväsendet skulle vara ohållbar utan denna reserv.

Därtill skall läggas att drygt 400 poliser kommer att avgå varje år t. o. m. 1988. Olika förslag från regeringshåll har på senare tid visat att regeringen i många avseenden nonchalerar medborgarnas krav på skydd mot brott. Det framgår bl. a. av förslaget om åtalseftergift och mildare bedömning av begångna brott som har förövats mot den enskilde. Att nu krympa landets poliskår måste innebära en försämring av polisens möjligheter att bekämpa den ökande brottsligheten.

Utskottsmajoriteten anför bl. a. följande i betänkandet:

"När det gäller frågan hur många aspiranter som bör antas till grundutbildningen under nästa budgetår vill utskottet peka på att personalläget inom polisväsendet förbättrats under senare år".

Utskottsmajoriteten säger vidare att "personalläget således är gynnsamt för närvarande".

Rikspolisstyrelsen har tydligen en helt annan uppfattning. Men den sakkunskapen viftar utskottsmajoriteten bort.

När man kan läsa i tidningar att brottsundersökningar, t. o. m. när det gäller mordfall, inte kan fullföljas på grund av arbetstidsbestämmelserna undrar man om personalstyrkan är tillräcklig inom polisväsendet.

Ett bibehållande av det intagningsantal på 200 aspiranter som justitieministern själv förordade för ett år sedan innebär en merkostnad av 7 milj. kr., dvs. knappt 1,2 % av hela budgeten för rikspolisstyrelsen. Det måste betraktas som ett billigt pris för att bibehålla lag och ordning på dagens nivå. En neddragning enligt propositionen kommer att vålla obalans och försämra polisens möjligheter att utreda och förhindra brott. Jag yrkar därför bifall till reservation 1, som moderaterna och folkpartiet har signerat.

Anf. 29 GUNILLA ANDRÉ (c):

Fru talman! Vid mitten av 1970-talet rådde en besvärande vakanssituation inom polisen. Särskilt Stockholmsområdet var hårt drabbat. För att så snabbt som möjligt komma till rätta med den ohållbara situationen ökades polisutbildningen under slutet av 1970-talet. Tre år i rad var intagningsantalet till polisutbildning ca 800. Tack vare dessa kraftfulla insatser från tidigare centerledda regeringars sida har vi kommit till rätta med vakanssituationen inom polisen.

Nu är den socialdemokratiska regeringen i färd med att rasera det som tidigare byggdes upp. Våren 1983 beslöt riksdagen efter förslag från regeringen att utbilda 200 poliser. Från centerpartiets sida motsatte vi oss detta. Vi ansåg att även fortsättningsvis 400 aspiranter borde antas. Vi krävde också en långsiktig plan för den fortsatta dimensioneringen av polisutbildningen.

Polisberedningen lämnade hösten 1983 ett betänkande, av vilket det

framgår att den årliga rekryteringen bör vara 500 polisaspiranter för att motsvara rekryteringsbehovet i en storleksmässigt oförändrad polisorganisation. Regeringen bortser dock helt från polisberedningens bedömning. 1984 drev regeringen igenom att grundutbildningen skulle omfatta 200 aspiranter för detta budgetår. Inte nog med det – även de därpå följande två åren skulle intagningsantalet för aspiranter vara 200. Självfallet motsatte vi oss detta från centerpartiets sida.

Så kom då det helt ofattbara förslaget i årets budgetproposition. Regeringen frångick sitt eget förslag, som riksdagsmajoriteten förra året ställde sig bakom. Antalet polisaspiranter som skulle tas in till utbildning skulle minskas från 200 till 150. Varför? Har vi nu så gott om poliser att vi inte behöver någon rekrytering?

Rikspolisstyrelsen, som rimligen bör ha ett visst kunnande på detta område, tycker inte att så är fallet. Rikspolisstyrelsen anser att det bör antas 460 aspiranter årligen för att behovet skall täckas efter de poliser som slutar sina tjänster. Justitieministern däremot konstaterar att personalläget nu ytterligare har förbättrats och att 1 200 polismän tjänstgör utöver gällande personaltablå. Med andra ord: Vi har ett överskott på 1 200 poliser.

Från centerpartiets sida kan vi inte godta justitieministerns bedömning. Vi anser att den inte är grundad på verkliga förhållanden inom polisväsendet utan bygger på en felsyn. De färdigutbildade poliserna saknar förvisso inte arbetsuppgifter utan tjänstgör inom polisen då ordinarie befattningshavare av olika skäl är förhindrade. Utan dessa poliser skulle den ansträngda personalsituationen med övertid motsvarande 800 polistjänster vara helt ohållbar.

Det förslag som socialdemokraterna i utskottet ställt sig bakom kommer att innebära en nedrustning när det gäller polisens personella resurser. Från centerpartiets sida protesterar vi mot denna oförnuftiga besparing som skapar ett uppdämt behov, vilket måste täckas, om vi inte skall minska antalet poliser. Vi anser det felaktigt att skjuta nödvändig utbildning på framtiden. Det leder till en ryckig planering vid polishögskolan, och det kommer inte att innebära minskade kostnader.

Jag yrkar bifall till reservation 2, där vi från centerpartiet säger att 300 polisaspiranter bör antas nästa år.

Folkpartiet och moderaterna har i år, till skillnad från förra året, inte godtagit socialdemokraternas bantning av polisutbildningen. Deras ändrade inställning, som jag tycker är glädjande, har resulterat i en reservation. De har dock valt en lägre nivå än vi från centerpartiet – man föreslår nämligen 200 polisaspiranter, vilket innebär 50 fler än vad socialdemokraterna föreslår. Om centerreservationen faller i den första omgången, kommer vi i andra hand att stödja reservation 1.

I reservation 3, som jag yrkar bifall till, föreslår vi från centerpartiet att det upprättas en plan för polisutbildningens dimensionering inför den kommande femårsperioden. Regeringen bör underställa riksdagen en sådan plan.

Vi anser att det är av mycket stor betydelse för organisationen av polishögskolans arbete och därmed också för kvaliteten på den undervisning

som där bedrivs att verksamheten kan planläggas för en längre tidsperiod än ett år och att elevintagningen är någorlunda jämnt fördelad över året.

Jag konstaterar att justitieministern lämnat kammaren. Jag har i och för sig förståelse för det. Han, liksom vi andra, behöver väl också mat. Men det hade varit av mycket stort intresse att få höra hur han ser på frågan om polisrekryteringen, som vi tycker är en väldigt viktig fråga.

Reservation 6 gäller förändringen av vissa polistjänster. Det förhåller sig på det sättet att i de flesta polisdistrikt tjänstgör en polisman med kommissaries tjänsteställning som chef för ordnings- och kriminalavdelningen. I ett fåtal distrikt uppehålls tjänsten som chef för resp. avdelning av en inspektör. Det gäller polisdistrikten i Kalix, Rättvik, Tidaholm, Ljusdal, Malung, Lycksele, Storuman, Vilhelmina, Arvidsjaur och Sveg samt kriminalavdelningen i Älmhult.

En avdelningschef som är kommissarie har större befogenheter än en inspektör exempelvis i fråga om förundersökning och tvångsåtgärder. Det för med sig att arbetet i de distrikt som har en inspektör som chef blir onödigt besvärligt och tungrott. Eftersom en förändring av tjänsterna inte heller innebär någon ekonomisk merutgift, anser vi från centerpartiet att en sådan förändring bör komma till stånd. Det anser också majoriteten i utskottet. Redan för två år sedan, då frågan också var uppe till behandling, utgick man i utskottet från att det skulle ske en förändring. Men tyvärr har ingenting hänt. Utskottet utgår även nu från att regeringen skall ändra de här tjänsterna. En sådan outgrundlig tålmodighet tycker vi från centerpartiet är obefogad.

Jag yrkar bifall till reservation 6.

Det kan inte vara rimligt att vaktbolaget ABAB:s monopolskyddade verksamhet subventionerar företagets civila verksamhet. Detta framhålls i en centermotion, som vi har följt upp i en reservation. Vi anser att kostnaderna för ABAB:s polisiära verksamhet i Stockholmsområdet inte bör ge utrymme för större vinst än den civila verksamheten. Detta innebär att ett belopp i storleksordningen 7–8 miljoner kan frigöras. Dessa medel bör enligt vår uppfattning användas för att inrätta maximalt 30 nya polistjänster i Stockholms län.

Jag yrkar bifall till reservation 5.

Fru talman! Polisens uppgift att upprätthålla lag och ordning är av vital betydelse för den enskilde och för säkerheten i ett rättssamhälle. Vi har i Sverige en väl fungerande och stabil poliskår. Från centerpartiets sida vill vi inte vara med om de socialdemokratiska äventyrligheter som en nedskärning av polisutbildningen innebär. Sparsamheten får inte gå ut över människornas trygghet och säkerhet.

Anf. 30 HANS PETERSSON i Röstånga (fp):

Fru talman! Den föregående debatten om riktlinjer för arbetet mot den ekonomiska brottsligheten visade att samtliga partier är eniga om prioriteringen av kampen mot denna brottslighet. Dessutom råder det enighet om andra prioriteringar, och det gäller narkotikabrottsligheten och den grövre våldsbrottsligheten.

Men prioriteringar med samma eller minskad polispersonal innebär att andra verksamhetsgrenar inom polisväsendet ägnas mindre uppmärksamhet. Sedan må man tala vackert om den nya polisorganisationen, polisstyrelsernas ökade befogenheter osv. Möjligtvis skulle man kunna betona att effektiviteten måste ökas, men det har riksdagen gjort när det gäller polisväsendet under en rad av år.

Prioriteringsområdena är förvisso välkända för landets samtliga polismän. De känner också till allmänhetens förväntningar och krav. Därför ställer enskilda polismän ofta frågan: Vad är det som vi inte skall prioritera? Inget, svarar justitieministern, fast han måste vara medveten om det ohållbara i detta svar.

När det gäller anslaget till polisväsendet vet vi från folkpartiets sida vad vi skall prioritera. Vi prioriterar polishögskolan, rekryteringen till den och en vettig planering av lärarresurserna. Vi kan inte förstå hur man skall upprätthålla undervisningskompetensen när man varje år måste avskeda ett antal lärare.

Den föreslagna rekryteringen – 150 polisaspiranter – är den lägsta sedan polisväsendets förstatligande 1965. Vi vänder oss mot den låga intagningen, men främst vänder vi oss mot att riksdagen nu föreslås riva upp sitt eget beslut från föregående år. Då beslöt riksdagen att polishögskolan skulle få arbetsro och därigenom få planera för en treårsperiod. Det var ett beslut som överensstämde med ett tidigare motionsyrkande från folkpartiet, även om vi ansåg att intagningsramen var i minsta laget.

För att kunna förverkliga vårt förslag, till gagn för polishögskolan och rekryteringen, föreslår vi från folkpartiets sida besparingar inom polisväsendet. Vi föreslår att man börjar avveckla ABAB-organisationen i tunnelbanan och ersätter dess vakter med polispersonal. Därmed riktar vi ingen kritik gentemot dessa vakter. De har under en rad av år fullgjort sina uppdrag på ett förtjänstfullt sätt. Men de sattes in i tider då det rådde stor personalbrist i Stockholm. Därigenom lösgjordes ett antal polismän för andra polisiära uppgifter.

Nu är läget annorlunda. Tillgången på polispersonal är förhållandevis god. Dessutom finns det starka principiella skäl för att ABAB-engagemanget bör avvecklas. All polisiär verksamhet bör vara förbehållen polisutbildad personal. Om denna principiella uppfattning råder – såvitt jag förstår – fullständig enighet.

Fru talman! Med detta anförande yrkar jag bifall till reservationerna nr 1 och 4.

Anf. 31 PAUL LESTANDER (vpk):

Fru talman! Systemet med personalkontroll i vårt land blev märkbart under andra världskriget. Då valde man ut ett stort antal kommunister och sände dessa till särskilda arbetskompanier.

De register man då skaffade sig har systematiskt byggts ut. Någon konkret siffra på hur många som i dag omfattas av dessa register går inte att få fram. Ett av de mera omfattande arbeten som gjorts i det här landet är Dennis

Töllborgs bok Svartlistning – Yrkesförbud i Sverige. Där skildras hur dessa åsiktsregister och register över facklig-politiska aktiviteter utvecklats och vävts samman med de register som säkerhetspolisen för.

Åsiktsregistreringen har ju hela tiden riktat sig mot kommunister, deltagare i fackliga aktioner och folk som utifrån registerskaparnas politiska uppfattningar borde förvägras rätten till arbete, framför allt i s. k. skyddsklassade arbeten. Men det finns också exempel där folk nekats anställning inom industrin, där sambandet mellan konkreta arbetsplatsaktioner, i vilka vederbörande medverkat, och den uteblivna anställningen varit uppenbart.

Ett av de senaste exemplen på hur ett sådant här system slår är behandlingen av Lars-Olov Olofsson. Han var en av dem som 1975 insåg att kampen för månadslön i skogen var så viktig att man måste gå i strejk för att ge Skogsarbetareförbundets förhandlare en tillräckligt stark förhandlingsposition för att kravet skulle genomföras. Han var politiskt aktiv inom en numera helt betydelselös liten vänstergrupp. När han hösten 1984 sökte ett nytt arbete uppgavs hans meriter som så goda att han skulle få jobbet. Men efter en säkerhetskontroll fick han meddelande om att han inte längre kunde komma i fråga.

Genom att registren är hemliga kunde Olofsson inte försvara sig. Det är förbjudet att registrera människors åsikter. Politiska åsikter och facklig-politisk aktivitet kan tydligen utgöra fullgod, saklig grund för registrering och i många fall för ett partiellt eller totalt yrkesförbud i vårt land.

Offentlighet av myndigheters handlingar och beslut är en av grundvalarna för demokratin och en omistlig förutsättning för rättssäkerheten. När det gäller registrering av personer som i något avseende anses utgöra säkerhetsrisker, är emellertid offentligheten satt ur spel. Det gäller även så grundläggande fakta som hur många som är registrerade, på vilka grunder de är registrerade och vilka värderingar som styr registreringen. Men man kan, som antytts, ha misstankar åtminstone när det gäller de styrande värderingarna. Systemet är sådant att lösa rykten och ogrundade misstankar kan få avgörande inflytande på en människas liv, utan att denna har en möjlighet att vederlägga ryktena och misstankarna och försvara sig. Hon kan dömas ohörd, utan att ens få en antydan om på vilka grunder hon döms. Längre bort från vad vi vanligen menar med rättssäkerhet kan man inte komma.

Det är enligt vår mening orimligt att behålla nuvarande ordning när det gäller personalkontroll. Den strider mot sedvanlig rättspraxis och de värderingar som styr rättstillämpningen i vårt land. Den bygger på hemliga uppgifter som den misstänkte inte ges möjlighet att försvara sig inför. De värderingar som ligger bakom införande i personregistren redovisas inte öppet, och inte heller de förändringar som sker i dessa värderingar. Det sker ingen redovisning av personregistrens omfattning och förändringar.

Personalkontrollkungörelsen är enligt vår mening ett politiskt instrument som måste underställas demokratisk kontroll. Därför anser vi att kungörelsen bör ersättas av lag. Denna lag bör innehålla ett skydd för den enskilde så till vida att ingen skall kunna utsättas t. ex. för att stoppas vid en anställning utan att ha fått en klar redovisning av skälen för detta och getts tillfälle att

försvara sig. Därför bör andra meningen i personalkontrollkungörelsens 13 § utgå. Denna mening stipulerar undantag från skyldigheten att ge den person, som en utlämnad uppgift gäller, möjlighet att yttra sig över uppgiften.

I en nation som Sverige, där arbetarna organiserat sig fackligt-politiskt och byggt upp politiska partier med en dominerande ställning i den lagstiftande församlingen, borde lagar eller kungörelser som leder till inskränkningar i rätten till arbete och rätten till facklig-politisk verksamhet avskaffas omedelbart. Det naturliga vore väl ett lagstiftningsarbete som kunde möjliggöra och stimulera facklig-politisk verksamhet för bättre arbetsmiljöer och arbetsvillkor, för ökad makt över produktion och produktionsvillkor.

I motion 340 har vpk-motionärerna lagt förslag på tre punkter:

1. att personalkontrollkungörelsen bör ersättas av lag och hemställer hos regeringen om förslag härom,
2. att riksdagen uttalar att andra meningen i 13 § personalkontrollkungörelsen bör utgå under kungörelsens kvarvarande giltighetstid,
3. att riksdagen uttalar att en årlig redovisning till riksdagen av tillämpningen av personalkontroll och RPS/Säk:s register bör ske i enlighet med vad som anförs i motionen.

Fru talman! Jag vill med det anförda yrka bifall till vpk-motionen 340.

Anf. 32 ARNE NYGREN (s):

Fru talman! Av antalet motioner i år med anknytning till anslags- och prioriteringsfrågor för polisväsendet kan man få en föreställning om att det på nytt råder en betydande oenighet om satsningarna på polisen. Den uppfattningen är felaktig.

I justitieutskottets betänkande nr 29 behandlas 18 motioner. I sex av dem kräver man nya polishus: i Uddevalla, i Vetlanda, i Nyköping och i Stockholms län. I fyra av motionerna krävs ökad intagning av polisaspiranter och en utbildningsplan för aspirantintagning. De övriga åtta motionerna aktualiserar vissa detaljfrågor i polisverksamheten. Inte i en enda reservation i betänkandet är de borgerliga oppositionspartierna överens. I sex reservationer uppträder moderater, folkpartister och centerpartister endast partivis med uppföljningar av motionskrav. I en reservation har moderater och folkpartister förenats.

Det är klart positivt att riksdagen så enhälligt sluter upp bakom de förslag till prioriteringar och resurssatsningar på polisen som nu sker. Det är en särskild styrka för den polisreform som riksdagen nyligen beslutat om.

Den fråga som har kunnat samla de borgerliga partierna gäller kravet på ett ökat intag av aspiranter till polisen. Man föreslår 200, i stället för 150 som regeringen har föreslagit.

För att kunna bedöma behovet av aspiranter måste man se på personalsituationen i stort inom polisen. Personalsituationen har avsevärt förbättrats under de senaste åren. Utöver fastställd personaltablå fanns det vid årsskiftet i fjol ca 1 000 polismän. Vid det senaste årsskiftet hade antalet utöver fasta tjänster ökat till ca 1 200.

Det är ganska naturligt att regeringen, när den hade att bedöma varje tänkbar besparing för att kunna klara av att tillgodose de många angelägna kraven, ansåg det möjligt att minska intaget till 150 i år. Utskottets majoritet har också accepterat det förslaget, men den har samtidigt redovisat den mening som utskottet har intagit vid två tillfällen tidigare: att vi måste få en planläggning på sikt när det gäller elevintaget till polisutbildningen.

I årets budgetproposition anmäler också justitieministern att han har för avsikt att undersöka hur man – samtidigt som man undviker större skillnader mellan åren – på bästa sätt skall kunna anpassa aspirantintagningen till behovet av poliser.

Med en sådan planläggning tillmötesgår departementschefen de önskemål som vi har framfört från utskottet, och vi avvaktar redovisningen av den utlovade undersökningen i nästa års budgetproposition.

I motion 1651 från centerpartiet aktualiseras på nytt kravet på att de fasta tjänster för avdelningschefer som i de elva minsta polisdistrikten är inrättade som polis- resp. kriminalinspektörstjänster skall omvandlas till kommissarietjänster. I en motion till 1982/83 års riksmöte aktualiserades frågan av några socialdemokrater, som krävde samma ändring som nu föreslås. Utskottet var klart positivt inställt då, men ansåg att de skäl som talade för omvandlingen av tjänsterna borde beaktas i vederbörlig ordning. Rikspolisstyrelsen har i sin anslagsframställning i år också aktualiserat frågan på nytt.

Utskottet intar samma positiva hållning i fråga om omreglering som det gjorde för ett par år sedan, och utskottet anser att frågan faktiskt har fått ökad aktualitet till följd av polisreformen.

Utskottet säger att man utgår från att regeringen beaktar även detta tillkommande argument i sitt ställningstagande till rikspolisstyrelsens framställning. Något agerande därutöver anser inte utskottet behövligt.

Moderaterna har i reservation 7 följt upp kravet i motion 1239 om förbud för enskilda mot organiserad verksamhet mot brott, detsamma som vi nyligen diskuterade. Även om motionen och reservationen innehåller en del försök att dölja huvudmotivet, så är udden klart riktad mot de fackliga organisationernas agerande.

Visst tillkommer det primärt den offentliga makten att svara för att allmän ordning upprätthålls och att brottslighet i samhället bekämpas. Men det kan inte vara främmande för moderaterna att enskilda eller grupper enligt gammal svensk rättstradition medverkat framgångsrikt i att förebygga och förhindra brottslighet.

När brottsförebyggande rådet tillskapades 1974 var motivet att kampen mot brottsligheten krävde insatser inte bara av rättsväsendet, utan även av olika sociala myndigheter och organ, arbetsmarknadens företrädare, skolan samt enskilda, företag och organisationer.

Här är det inte fråga om några medborgargarden – sådana avarter tar vi bestämt avstånd ifrån. Det är fråga om att ett inom ramen för vår rättsordning godtagbart engagemang av enskilda skall vara möjligt i syfte att förhindra brott eller upptäcka brott.

Med dessa argument vill jag yrka avslag på de borgerliga reservationerna i

justitieutskottets betänkande. Göran Magnusson kommer att kommentera ett par ytterligare reservationer.

Jag har en kommentar till Paul Lestanders inlägg. De ämnen som tas upp i motionen av Paul Lestander m. fl. har utskottet ingående behandlat snart sagt varje år som utskottet har funnits till, dvs. sedan 1971. Utskottet har inte funnit fog för de olika anmärkningar mot säkerhetspolisens verksamhet som vpk har fört fram. I stället har utskottet enhälligt funnit att den ordning som vi har för skyddet av rikets säkerhet är nödvändig och fungerar på ett riktigt sätt.

Den parlamentariska insynen är garanterad genom ledamöterna i rikspolisstyrelsens styrelse när det gäller både vardagsarbetet och det mera långsiktiga utvecklingsarbetet. Utskottet självt gör ofta studiebesök hos rikspolisstyrelsen eller ordnar hearings under ärendeberedningen just kring de här frågorna. Också regeringen, särskilt justitieministern och statssekreteraren i justitiedepartementet, har all insyn och kontroll över denna verksamhet. Riksdagen har vidare genom justitieombudsmannen full insyn.

Som justitieutskottet i år anför kan vi inte dela det synsätt som vpk har i dessa frågor. Det är bara att konstatera och slå fast att vår bedömning och vårt förtroende för verksamheten bygger på den insyn och den erfarenhet vi har.

Jag yrkar härmed avslag på Paul Lestanders yrkande.

Till sist några kommentarer till motioner som vi visserligen avstyrkt, men där vi uttalat vissa sympatier för motionskraven.

I motion 965 av Egon Jacobsson m. fl. krävs ytterligare polisinsatser i Malmö polisdistrikt. Nu ankommer det – enligt den polisreform riksdagen har beslutat om – på lokalt polisdistrikt och regional polisledning att göra avväganden om ökade resurser till vissa områden och vissa verksamheter. Men utskottet har ändå skrivit in att man är medveten om de ökade anspråk som på senare tid har ställts på polisverksamheten i sydvästra Skåne och förutsätter att regeringen gör de avvägningar som kan vara nödvändiga.

I en annan motion – 1540, av Hans Göran Franck och ytterligare fem socialdemokrater – kräver man resursförstärkningar till polisen för att klara det kraftigt ökade antalet utlänningsärenden. Utskottet har redovisat den kraftiga ärendeökningen från ungefär 2 600 år 1983 till drygt 9 000 i fjol. Antalet asylsökande som kommit till Sverige utan pass har också ökat mycket kraftigt.

Utskottet slår fast att polisens utredningar av asylärenden i princip måste klaras inom fyra veckor. Polisen har fått fem nya tjänster för handläggning av utlänningsärenden. En nyligen genomförd reform rörande mottagande av asylsökande bör kunna leda till att dessa ärenden handläggs snabbare och bättre. Men utskottet utgår från att regeringen noga följer utvecklingen och vidtar eventuellt behövliga åtgärder.

Till sist: Även i år har vi haft att ta ställning till flera motioner med krav på byggande av nya polishus eller upprustning av befintliga polishus. Utskottet brukar inte försöka ge sig in på avvägningar mellan alla motionskrav, särskilt som vi erfarit att det finns angelägna polishusprojekt som aldrig följs upp i

motioner här i riksdagen.

Men jag vågar påstå, vid sidan av vad vi skrivit i betänkandet, att den beskrivning av lokalsituationen för polisen i vissa distrikt i södra Stockholm som framförs i motion 688 påmint oss om att man inte i den regionen haft de möjligheter som sysselsättningssvaga områden haft att få polishus byggda av arbetsmarknadsskäl.

Något uttalande om polishusproblemen gör utskottet inte heller i årets betänkande om anslag till Polisväsendet.

Fru talman! Med dessa kommentarer vill jag på alla punkter yrka bifall till justitieutskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Anf. 33 SVEN MUNKE (m) replik:

Fru talman! Jag konstaterar med tillfredsställelse att Arne Nygrens tonläge har sjunkit. Det är bra för debattklimatet i kammaren.

Denna fråga har kanske inte samma dignitet som föregående ärende. Arne Nygren säger, liksom utskottsmajoriteten, att personalläget för närvarande är gynnsamt inom polisväsendet. Rikspolisstyrelsen som – det förutsätter jag – besitter sakkunskapen i detta avseende har en helt annan bedömning. Därifrån begärs 460 aspiranter.

När justitieministern i fjol tog ställning till storleken på antagningen av polisaspiranter stannade han för 200 platser, och han konstaterade också att detta skulle gälla för intagningen under de två följande budgetåren. Han har nu frångått detta, och det har inte angivits något som helst skäl härför utöver de besparingsskäl som vi menar i detta avseende inte är berättigade. Man skall inte heller glömma bort att det försvinner 400 tjänster under åren fram till 1988 genom pensionsavgångar och liknande. Man kan inte komma ifrån att detta medför en minskning av det totala antalet.

Jag vill också passa på att säga till Arne Nygren beträffande reservation 7, som jag nu rent formellt yrkar bifall till, att vi inte motsätter oss sådant som bedrivande av miljövård på en arbetsplats eller fackets eller någon anställds rätt att slå larm, om det försiggår något kriminellt inom verksamheten. Men vi motsätter oss att det skall växa fram något slags folkpolis, som på olika sätt skall kunna irritera och verka som orosmoment i näringslivet. Det är det som vi vill ha sagt med vår reservation nr 7.

Anf. 34 GUNILLA ANDRÉ (c) replik:

Fru talman! Jag vill i det här inlägget enbart uppehålla mig vid frågan om polisutbildningen. Det är en för människornas trygghet och säkerhet i framtiden mycket viktig fråga.

Det är en dramatisk nedbantning av aspirantintagningen som vi har kunnat iaktta under många år. Jag konstaterar till min glädje att justitieministern nu åter befinner sig i kammaren. I mitt tidigare inlägg efterlyste jag en kommentar på den här punkten från justitieministern. Hur ser han på frågan om rekryteringen av den framtida poliskåren?

Arne Nygren upprepar justitieministerns argument att vi har 1 200 polismän som tjänstgör utöver gällande personaltablå. Arne Nygren kom-

mer för övrigt att gå in som ledamot i rikspolisstyrelsen, och jag vill begagna detta tillfälle att gratulera honom till den utnämningen. Som Sven Munke har framhållit anser rikspolisstyrelsen att man behöver ha 460 intagningar per år i stället för 150. Om det skulle finnas 1 200 polismän i vårt land som inte har några meningsfulla arbetsuppgifter, utan skulle kunna sättas in på alla möjliga håll, hur kan det då komma sig att det enligt vad jag har fått reda på förekommer en övertid inom polisverksamheten i vårt land motsvarande 800 polismanstjänster?

Det här är något som i varje fall inte jag kan få att gå ihop. Det skulle, som sagt, vara intressant att få en kommentar till dessa siffror.

Anf. 35 HANS PETERSSON i Röstånga (fp) replik:

Fru talman! Arne Nygren säger att man måste se behovet av rekrytering till polisen i ett längre perspektiv. Då frågar man sig: Hur långt är ert längre perspektiv? För mig som varit med i beredningen av detta ärende i utskottet verkar det som om detta längre perspektiv omfattar ett år.

Riksdagen fattade förra året ett beslut, som skulle gälla för tre år framåt. Intagningen var blygsam, bara 200 polisaspiranter, men det viktiga var att man fick arbetsro. Man fick kontinuitet i undervisningen och möjlighet att bibehålla goda lärarkrafter. Det var alltså ett beslut som sträckte sig litet längre. Nu skall detta beslut, fattat under förra riksmötet, rivas upp. Detta är djupt beklagligt och går knappast att försvara.

Anf. 36 PAUL LESTANDER (vpk) replik:

Fru talman! Arne Nygren gör det möjligen enkelt för sig. Plötsligt vill han inte längre tala om åsiktsregistrering eller yrkesförbud. Han vänder på begreppen och börjar tala om rikets säkerhet. Säkerhetskontrollen har ju funnits, som jag redan påpekade, rätt länge i det här landet. Under andra världskriget fanns en svensk general som ville föra över trupper till Finland. Han hade helt visst säkerhetskontrollerats, men kunde ändå från sin position direkt kräva en sådan åtgärd. Det fanns en annan general i Boden som, avslöjades det, hade aktier i nazisternas tidning Dagsposten i Sverige. Han kunde tydligen inneha sin position, trots att han säkerhetskontrollerats. Det fanns en stadsfiskal i Luleå som deltog i attentatet mot Norrbottenkommunisternas tidning. Han har säkerligen också personalkontrollerats men ändå fått nämnda befattning.

Vad man måste slå fast i denna debatt är hur det förhåller sig inom socialdemokratin egentligen. Vilka utgör den nationella garanten? Är det gruvarbetare, som i och för sig ibland startar strejk, eller är det skogsarbetare som deltar i strejker som utgör hotet mot rikets säkerhet? Har personalkontrollen dessa som sina målgrupper? Vad som är viktigt är att hellre slå vakt om våra gemensamma kampmöjligheter inom arbetarklassen och att utveckla dem. Då måste också lagstiftningen formuleras med det syftet. Att man genom lagstiftning försöker förhindra kampen på arbetsplatserna och utvecklandet av den politiska kampen är det som gör personal- och åsiktsregistreringen, som kan innebära omöjligheten att få arbete, så farlig för det svenska arbetande folket.

Anf. 37 ARNE NYGREN (s) replik:

Fru talman! Jag sade inte att personalläget inom polisen är gynnsamt, Sven Munke. Jag sade att det hade förbättrats. Vi hade 200 fler polismän utöver tablån 1984 än vad vi hade 1983. Den uppgiften har aldrig motsagts i den här debatten. Det är inget tvivel om att risken för avgång inom polisyrket kan vara större i högkonjunkturen än vad den är i lågkonjunkturen. Det är därför som vi tycker att det är så viktigt med den planering på sikt som vi fått besked om att justitieministern avser att genomföra.

Gunilla André tog till och sade att det var en dramatisk nedgång i intaget till polisen. Det är 50 färre i år än vad det var i fjol. Det finns i så fall mycket dramatik i utvecklingen. Det är inte så värst många år sedan, Gunilla André, som vi hade en samhällsekonomi som gjorde det möjligt för oss att öka på antalet polismanstjänster i det här landet med 400–600, och att öka den administrativa personalen varje år. Nu är samhällsekonomin havererad – jag skall inte ange orsaken – och det gör att vi måste se på både antalet nya tjänster och intagningen av elever.

Paul Lestander säger att jag gör det enkelt för mig. Nej, det gör jag inte alls. Jag redovisade att vi från riksdagens sida har möjligheter till insyn i säk:s arbete genom våra ledamöter i rikspolisstyrelsen, som samtliga är riksdagsledamöter, genom riksdagens justitieutskott och genom justitieombudsmannen. Dessutom har landets justitieminister och statssekreteraren i justitiedepartementet denna möjlighet. Det finns alltså en möjlighet att följa arbetet och konstatera att uppgifterna också sköts på ett riktigt sätt.

Anf. 38 SVEN MUNKE (m) replik:

Fru talman! Jag skall bara konstatera att det i utskottsbetänkandet på s. 3 står att personalläget är gynnsamt. Eftersom Arne Nygren tillhör majoriteten och har skrivit under på detta, är det inte så att jag har lagt ord i hans mun. Jag hoppas att han står för det som är skrivet i betänkandet.

Anf. 39 GUNILLA ANDRÉ (c) replik:

Fru talman! Arne Nygren anmärkte på mitt ordval när jag sade att jag ansåg att det är en dramatisk nedgång. Jag vidhåller att man kan använda det uttrycket. Vad det gäller i det här fallet är ju en nedskärning från 800 till 150, och då kan man med fog tala om en dramatisk nedskärning.

Den ekonomiska debatten kan vi väl, Arne Nygren, återkomma till vid ett annat tillfälle.

Anf. 40 PAUL LESTANDER (vpk) replik:

Fru talman! Det viktigaste när man – som man borde göra – utvecklar lagarna kring personalkontroll är att de som kontrolleras, de som registreras, får insyn och får en möjlighet att försvara sig om det som hände Lars Olof Olofsson händer någon annan.

Jag hoppas att Arne Nygren och jag förstår varandra, om än han pratar om oss som riksdagsledamöter – eller rättare sagt om dem som har valts in i de funktioner han nämnde – och våra insynsmöjligheter. Jag har hela tiden

pratat om dem som har drabbats av det här och deras insynsmöjligheter.

Jag vill betona att ute bland det arbetande folket godkänner man inte sådana här förhållanden. Jag vill påpeka att efter det som hände med Lars Olof Olofsson har avdelning 8, östra Norrbotten, av Skogsarbetareförbundet i ett mycket skarpt formulerat uttalande krävt att om det ingick strejkande skogsarbetare i dessa register skulle dessa personer strykas ur registren. Men ingen kan naturligtvis ge svar härvidlag, eftersom registren är hemliga. Ingen kan ge besked om vilka som finns med där. Jag har tidigare avkrävt justitieministern ett besked här i kammaren, men han undviker att svara på en sådan direkt fråga, naturligtvis därför att han enligt egen uppfattning helt enkelt inte har rätt att ge ett sådant besked. Lika litet kan Arne Nygren eller någon annan ge dessa människor, som naturligtvis är oroliga för sin framtid och sina möjligheter att få arbeten på grund av registreringen, besked om hur det ligger till.

Vi inom arbetarrörelsen, som ändå har den politiska makten i landet just nu, borde väl arbeta på att få även detta under fullständig demokratisk kontroll och insyn. Det skulle innebära att *alla* har möjlighet att gå in i registren.

Anf. 41 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Jag skall i mitt anförande beröra punkt 4 mom. 4 och 5 i justitieutskottets betänkande 29. Det gäller dels Allmänna bevakningsaktiebolagets tunnelbaneövervakning i Stockholm, dels prissättningen för denna övervakning.

Låt mig till att börja med nämna att två skäl låg bakom regeringens medgivande 1973 att ABAB skulle få anlitas för bevakningsuppdrag i tunnelbanan. Det grundläggande motivet var de svåra ordningsstörningar i tunnelbanan som då rådde. Samtidigt hade polisen i Stockholm besvärliga vakansproblem. Lösningen på det hela blev att man beslöt att ABAB-vakter fick anlitas. Medgivandet innebär i dag att totalt 80 vakter får anlitas samtidigt.

Principiellt råder ingen skillnad mellan utskottets, reservantens och departementschefens uppfattning, att bevakning och ordningshållning inom områden som allmänheten fortlöpande frekventerar skall ske genom polisens försorg. Det är också angeläget att instämma i departementschefens uttalande om vikten av att allmän ordning och säkerhet upprätthålls i Stockholms tunnelbana.

Utskottet förordar för sin del att ABAB:s bevakningsuppgifter i tunnelbanan efter hand skall avvecklas dels av de nämnda principiella skälen, dels också därför att det svåra vakansläget hos polisen i Stockholm numera förbytts i ett visst överskott.

Mot bakgrund av att departementschefen uttalar att strävan bör vara att ABAB:s bevakning på sikt upphör bör motion 1244 i nu behandlad del lämnas utan bifall. Jag yrkar alltså avslag på motion 1244 och bifall till utskottets hemställan.

I reservation 5 yrkas att riksdagen skall ge regeringen till känna vad som i

motion 2394 anförts beträffande ABAB:s prissättning på de aktuella bevakningsuppdragen. Motionärerna anför, med stöd av en av statens pris- och kartellnämnd på näringsfrihetsombudsmannens uppdrag utförd utredning om pris- och konkurrensförhållandena inom bevakningsbranschen, att ABAB:s ersättning från staten för de monopolskyddade bevakningsuppdragen i bl. a. Stockholms tunnelbana är hög.

Den nämnda utredningen visar att ABAB:s vinstmarginal inom den monopoliserade sektorn är högre än den som är vanlig i branschen, medan samma marginal inom den konkurrerande sektorn visar på minus. Motionärerna vill att ABAB:s ersättning för nästa budgetår nominellt skall uppgå till samma belopp som för innevarande år. Därmed skulle man frigöra 7–8 milj. kr., som enligt motionärerna skulle kunna användas för att inrätta maximalt 30 nya polistjänster i Stockholms län.

Näringsfrihetsombudsmannen avser att uppta överläggningar med ABAB med anledning av uppgifterna i den nämnda rapporten. Saken är således uppmärksammad av behörig myndighet. Med hänsyn till att utskottet anser sig kunna utgå från att regeringen följer frågan och därvid gör de överväganden som är påkallade bör motion 2394 avslås.

Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan i denna del och avslag på reservation nr 5.

Överläggningen var härmed avslutad.

Justitieutskottets betänkande 28

Utskottets allmänna överväganden

Utskottets uttalande godkändes med 170 röster mot 146 för det i reservation 1 av Lennart Blom m. fl. gjorda uttalandet.

Mom. 1 (skattenivån m. m.)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 212 röster mot 99 för hemställan i reservation 2 av Lennart Blom m. fl. 5 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 188 röster mot 47 för den i reservation 3 av Karin Söder och Elving Andersson anförda motiveringen. 81 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (forskning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Lennart Blom m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (stöd för seriös näringsverksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Lennart Blom m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (kontrollpolitisk medvetenhet)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Lennart Blom m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (enkelhet)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Lennart Blom m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (självsanering)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Lennart Blom m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (andra styrmedel än straff)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Lennart Blom m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (effektivitet)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Lennart Blom m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (näringstillstånd)
Utskottets hemställan bifölls med 171 röster mot 146 för reservation 11 av Lennart Blom m. fl.

Mom. 21 (utformningen av ett system med näringstillstånd m. m.)
Utskottets hemställan bifölls med 300 röster mot 17 för motionerna 1983/84:2067 och 1984/85:94 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar.

Mom. 22 (kontroll över kreditgivningen)
Utskottets hemställan – som ställdes mot motionerna 1983/84:2067 och 1984/85:94 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (namnkarantän m. m.)
Utskottets hemställan – som ställdes mot motion 94 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 25 (uppbörd av skatter m. m.)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Lennart Blom m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 27 (kontroll av rörelseidkares deklarationer)
Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 13 av Lennart Blom m. fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 28 (samverkan stat–företag)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Karin Söder och Elving Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 29 (skattekort)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Karin Söder och Elving Andersson – bifölls med acklamation.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Justitieutskottets betänkande 29
Punkt 1
Mom. 1 (medelsberäkning och antagning av polisaspiranter)
Först biträddes reservation 1 av Lennart Blom m. fl. med 101 röster mot 47 för reservation 2 av Karin Söder och Elving Andersson. 168 ledamöter avstod från att rösta.
Härefter bifölls utskottets hemställan med 170 röster mot 130 för reservation 1 av Lennart Blom m. fl. 17 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (utbildningsplan)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Karin Söder och Elving Andersson – bifölls med acklamation.

Punkt 2
Mom. 3 (personalkontrollkungörelsen)
Utskottets hemställan bifölls med 299 röster mot 17 för motion 340 av Paul Lestander m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Punkt 4
Mom. 4 (avveckling av ABAB:s tunnelbaneövervakning)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Hans Petersson i Röstånga – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (ABAB:s prissättning m. m.)
Utskottets hemställan bifölls med 268 röster mot 47 för reservation 5 av Karin Söder och Elving Andersson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 6 (förändring av vissa polistjänster)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Karin Söder och Elving Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (förbud för enskilda mot organiserad verksamhet mot brott)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Lennart Blom m. fl. – bifölls med acklamation.

Anslag till gymnasieskolor m. m.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

5 § Föredrogs

utbildningsutskottets betänkanden

1984/85:18 om anslag till gymnasieskolor m. m. (prop. 1984/85:100 delvis),

1984/85:19 om anslag till utrustning för gymnasieskolan, m. m. (prop. 1984/85:100 delvis) samt

1984/85:29 om anslag till utbildning för kultur- och informationsyrken (prop. 1984/85:100 delvis).

Anf. 42 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Utbildningsutskottets betänkanden 18, 19 och 29 kommer att debatteras i tur och ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså utbildningsutskottets betänkande 18 om anslag till gymnasieskolor m. m.

Anslag till gymnasieskolor m. m.

Anf. 43 GÖRAN ALLMÉR (m):

Fru talman! Utbildningsutskottets betänkande nr 18 om anslag till gymnasieskolor m. m. innehåller 48 reservationer och 5 särskilda yttranden. De allra flesta av dessa gäller frågor som praktiskt taget varje år debatteras i kammaren, då anslaget till gymnasieskolan skall bestämmas. Jag kommer därför inte att i detalj gå in på alla moderata reservationer, utan jag nöjer mig med att från principiella utgångspunkter ge motiveringarna till våra ställningstaganden.

I en skola som sätter kunskapsmålet främst är det naturligt att olika utbildningars krav på förkunskaper, vad gäller både bredd och djup, klart anges. Bestämda förkunskapskrav bör uppställas för gymnasieskolans olika linjer. Det ger eleven rätt information om linjens karaktärsämnen och om vad som krävs för att denne skall ha en rimlig chans att klara studierna. Att sådana förkunskapskrav uppställs är särskilt viktigt när gymnasieskolan öppnas för alla elever. De elever som av ett eller flera skäl behöver komplettera sina kunskaper före inträdet i gymnasieskolan skall erbjudas en möjlighet till detta.

När regeringen i budgetpropositionen påpekar att ökade resurser till specialundervisning i gymnasieskolan behövs på grund av det föreslagna vidgade tillträdet är det ett uttryck för en grundläggande felsyn. Specialundervisning i gymnasieskolan kommer inte att behövas, annat än i mycket speciella fall, om eleverna tidigare mött bestämda förkunskapskrav och erbjudits kompletteringsmöjligheter för att klara den kommande utbildningen.

Dagens gymnasieskola kännetecknas av två huvudproblem. Kapaciteten

är – totalt och med hänsyn till önskad linje – uppenbarligen inte tillräcklig för att tillgodose elevernas önskemål. Gymnasieskolans olika utbildningsvägar leder inte heller till resultat som är acceptabla. De yrkesinriktade utbildningsvägarna är inte tillräckligt arbetsmarknadsinriktade. De studieförberedande utbildningsvägarna ger inte de nödvändiga förkunskaperna för högre utbildning.

Vi tillstyrker regeringens förslag till ökad totaldimensionering av gymnasieskolan för budgetåren 1985/86, 1986/87 och 1987/88. Vi kan dock inte acceptera fördelningen av intagningsplatserna på sektorer i direktramarna. I motion 1984/85:2538 anför vi att elevernas egna val skall tillmätas större betydelse när det gäller dimensioneringen av gymnasieskolans olika utbildningsvägar. Detta innebär konkret att HS- och JST-sektorerna bör ges ett större antal platser än vad regeringen föreslår. Detta bör ske i huvudsak på VSK-sektorns bekostnad.

Större delen av de nytillkommande platserna bör enligt vår mening tillföras de 3-åriga utbildningslinjerna inom HS- och EM-sektorerna. För detta talar framför allt det faktum att det då blir lättare att tillgodose förstahandsval, såväl från de teoretiskt inriktade eleverna som från de elever som är inställda på en yrkesutbildning. De senare riskerar annars att trängas undan av sådana elever som är inriktade på högre utbildning men som inte fått sina förstahandsval tillgodosedda.

Vi framhöll i motion 1983/84:2743, när förslagen om försöks- och utvecklingsverksamheten med en ny gymnasieskola presenterades, att inriktningen av försöken riskerar att ytterligare försvåra elevernas förberedelse för yrkesliv eller vidare studier. Vi anser att gymnasieskolan inte skall vara en förlängning av grundskolan, vilken med nödvändighet måste ge en relativt allmän utbildning. Gymnasieskolans uppgift är och måste vara att förbereda eleverna för yrkesarbete, fortsatt yrkesutbildning eller fortsatta studier. Möjligheterna att fullgöra dessa uppgifter måste förbättras.

Den mest angelägna förändringen av yrkesutbildningen är att skapa en bättre anknytning till det praktiska arbetslivet. Elevens förutsättningar att få arbete efter avslutad yrkesutbildning skulle öka markant med införandet av en ny typ av lärlingsutbildning. I likhet med den ursprungliga lärlingsutbildningen skall eleven vara anställd hos ett företag, en hantverkare eller en myndighet. Detta ger eleven en direkt inblick i arbetslivet och skapar ett ömsesidigt ansvarsförhållande mellan lärling och arbetsgivare.

Härtill kommer att eleverna i företagen kommer att utbildas på en modern maskinpark. Inom vissa områden sker den tekniska utvecklingen i dag så snabbt att gymnasieskolans resurser inte på långt när räcker till för att anskaffa aktuell materiel. Till skillnad från den ursprungliga lärlingsutbildningen skall lärlingarna i vårt system få ämnesteoretisk utbildning i gymnasieskolan i allmänna ämnen, viss fackteori och arbetsteknik.

Fru talman! Huvuddragen i vårt förslag till lärlingsutbildning har presenterats här i kammaren vid flera tidigare tillfällen. Jag avstår därför från att nu ännu en gång upprepa dem.

Huruvida lärlingsutbildning bör anordnas i stället för mer traditionell

yrkesutbildning i gymnasieskolan måste till sist alltid avgöras lokalt, bl. a. med hänsyn till lämpliga lärlingsplatser. Det måste ankomma på staten att öppna möjligheter som i dag inte finns.

I avvaktan på att det av oss skisserade förslaget kan genomföras föreslår vi att regeln, att lärlingsutbildning i dess nuvarande utformning inte får omfatta utbildning som i dag erbjuds inom gymnasieskolans ram, tas bort och att statsbidrag bör utgå även för färdigutbildningsåret. Antalet årselevsplatser bör dessutom höjas till 10 000, alltså en ökning med drygt 4 000 platser i förhållande till regeringsförslaget.

Gymnasieskolans teoretiska studievägar skall i första hand förbereda eleverna för vidare studier. Att detta lyckas är avgörande såväl för den enskildes framgång som för den högre utbildningens och ytterst forskningens kvalitet.

Kritik riktas i dag mot den kunskapsnivå eleverna uppnår på de teoretiska linjerna. Det största problemet har emellertid inte med dessas uppläggning eller innehåll att göra utan med utformningen av tillträdessystemet till högskolan. Vi förordar att ett nytt tillträdessystem, som premierar kunskap, införs. Det skall bygga på bestämda förkunskapskrav och vara enkelt att överblicka. För en elev som i gymnasieskolan har valt fel studieväg eller behöver bättra på något betyg skall möjligheter till kompletteringsstudier erbjudas efter gymnasieskolan. Resultatet av kompletteringsstudierna skall ha samma meritvärde som betyg erhållna i den ordinarie utbildningen.

På samma sätt som för grundskolenivån bör gymnasieskolans olika utbildningsvägar kunna anpassas till elevernas speciella anlag och intressen. De nuvarande hindren mot intresseval av andra ämnen än idrott och estetiska ämnen bör omedelbart avskaffas. Möjligheterna till specialisering i språk, matematik eller fysik skall inte vara mindre än de möjligheter som redan finns för att exempelvis stimulera idrottsutövare.

Fru talman! Regeringens förslag till nytt statsbidragssystem för skolledningen innebär att kommunerna får stor frihet att avgöra hur och av vem skolledningen skall skötas. I princip anser vi att en mera flexibel användning av skolledarresursen är önskvärd.

Med införandet av det nya statsbidragssystemet föreslås dock nuvarande uppdrag som institutionsföreståndare och huvudlärare inom gymnasieskolan avskaffade. Det kan vi moderater inte acceptera. Institutionsföreståndarna är ansvariga för och vårdar dyrbar materiel. Huvudlärarna fullgör ämnesinriktade uppgifter till gagn och inspiration för övriga lärare inom ämnet. Funktionerna är viktiga och bör därför bibehållas oförändrade. Regeringen föreslår också att en minsta nivå skall anges för vad som av skolledarresursen skall användas för fasta skolledartjänster. Vidare föreslår regeringen att det skall ankomma på regeringen eller den myndighet regeringen fastställer att besluta om denna nivå. Vi instämmer i att det är rimligt att inte hela skolledarresursen används för antingen administrativa eller pedagogiska uppgifter, men vi anser att det är riksdagens uppgift att fastställa nivån. Regeringen bör alltså återkomma till riksdagen med förslag i detta avseende.

Regeringen föreslår också att de kvarvarande tre självstudietimmarna bör

tas bort ur timplanerna även för de treåriga linjerna. Förändringen föreslås finansierad med en minskning av de resurser som avdelats för att dela en klass vid studietekniska övningar i årskurs 1.

Vi kan för vår del se uppenbara skäl för att en viss tid i gymnasieskolan anslås till studier på egen hand. Härigenom underlättas bl. a. elevernas övergång till universitets- och högskolestudier. En förutsättning för att självstudier i gymnasieskolan skall fylla sin funktion är emellertid att de planläggs noga som en integrerad del av undervisningen i övrigt. Självstudietid är inte lika med lärarlösa lektioner.

I budgetpropositionen föreslås ingen förstärkning av anslaget till gymnasieskolan utan enbart en förändring av regelsystemet och en omfördelning av befintliga resurser. Det har alltså tagit socialdemokraterna nästan fyra år att komma fram till samma ståndpunkt som redan 1981 förespråkades av den dåvarande borgerliga majoriteten.

Vi föreslår att sådana förändringar i reglerna genomförs att kommunerna själva kan avgöra om de önskar utnyttja systemet med självstudier, om de vill dela undervisningsgrupper eller föranstalta om andra åtgärder. I fråga om självstudietid bör emellertid centralt föreskrivas att om sådan kommer till stånd skall denna ingå som en planlagd del av en sammanhängande undervisning.

Vidare, fru talman, några ord om de av regeringen föreslagna förändringarna i timplanerna för gymnasieskolan. Vi kan av de skäl vi anfört i motion 2538 inte acceptera förslagen och anser dessutom att riksdagen bör upphäva de förändringar som genomfördes förra året. Vi vill också med kraft hävda de synpunkter som framförs i motion 2526 om åtgärder för ett effektivt utnyttjande av undervisningstiden i moderna språk.

Slutligen, fru talman, vill jag framhålla vikten av att statsbidrag också i fortsättningen tillförsäkras Göteborgs högre samskola, Sigrid Rudbecks gymnasium och Stockholms tekniska institut. Värdet av dessa friskolors insatser har utförligt redovisats tidigare i kammaren, och det äger relevans också i dag.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till samtliga reservationer där moderata namn förekommer.

Anf. 44 LARZ JOHANSSON (c):

Fru talman! Låt mig inledningsvis säga, utan att det behöver uppfattas som någon kritik, att debattordningen kan te sig något konstig. Kommer vi i tvistemål om några saker kan vi i bästa fall få svar på onsdag eller torsdag nästkommande vecka. Det kan möjligen ge dem som skall svara något längre tid på sig att fundera.

Ungefär för ett år sedan, i slutet av maj förra året, diskuterade vi bl. a. gymnasieskolans dimensionering. Utskottets talesman vid det tillfället, Lars Svensson – samma person som i dag företräder utskottet – hävdade alldeles bestämt å utskottsmajoritetens vägnar att de ramar som vi vid det tillfället fastställde för läsåret 1985/86 var de slutliga ramarna. Han hävdade också lika bestämt att de yrkanden som bl. a. centerpartiet framställde i sin

reservation mera var att betrakta som överbud och markeringar, utan reell grund och verklighetsanknytning.

Vid det tillfället hade jag anledning att betvivla påståendet, och jag har nu fått belägg för denna min uppfattning. Det handlade inte alls om de slutliga ramarna. Yrkandena som vi hade om ytterligare platser saknade inte alls grund – de var i allra högsta grad motiverade. Det visar sig nu att regeringen i budgetpropositionen slår på med ytterligare platser – jag vill säga sin vana trogen. Det rör sig närmare bestämt om 2 800 platser.

Det kan tyckas något märkligt att vi vid denna tidpunkt debatterar detta i riksdagens kammare och förhoppningsvis fattar beslut om påslaget, när vi samtidigt vet att intagningen till gymnasieskolan avslutades för omkring tre veckor sedan. Jag förmodar att dessa platser var fördelade och låg till grund för intagningen.

Vid tidigare tillfällen har vi talat om betydelsen av respekt för riksdagens beslut och om att riksdagen skall fatta beslut vid den tidpunkt då det ter sig meningsfullt. Det har varit skälet till att vi vid ett flertal tillfällen har krävt en annan planeringsordning för gymnasieskolan. Vi trodde möjligen för ett år sedan att vi hade uppnått detta, men så var inte fallet.

Påslaget som regeringen nu föreslår leder till, säger man, en ökning av intagningskapaciteten i gymnasieskolan. På vanligt sätt använder man procenttal och uttrycker det hela i procent av antalet 16-åringar. Alla vet att de som söker till gymnasieskolan är betydligt fler än antalet 16-åringar. Vi vet att de behöriga förstahandssökande till gymnasieskolan kan vara 126 % av 16-årskullen. Då är det till föga tröst att höra att påslaget innebär att vi nu ligger vid 113–114 %. Det som har någon betydelse och det som man märker ute i skolväsendet är att årets dimensionering av gymnasieskolan, med det påslag som regeringen gör, innebär att det finns 124 000 platser till förfogande för läsåret 1985/86. Föregående läsår, 1984/85, fanns det 127 000 platser till förfogande. Det har alltså blivit en minskning när det gäller det reella antalet platser som man har att fördela. De som är ansvariga för skolan märker detta, liksom eleverna när de söker till gymnasieskolan. Man är inte betjänt av någon sifferexercis i procentenheter.

Detta är skälet till att vi från centerpartiet har yrkat att den stora ramen för gymnasieskolan ökas med ytterligare 6 000 platser och att den s. k. lilla ramen, den som i första hand används för s. k. påbyggnadsutbildningar, ökas med 3 000 platser.

Det sista är kanske det allra viktigaste yrkandet i detta sammanhang, därför att påbyggnadsutbildningarna ofta vänder sig till ungdomar på 18 år, som har genomgått gymnasieutbildning men som har upptäckt att de inte är attraktiva på arbetsmarknaden. Då har vi sedan några år tillbaka denna möjlighet, som har visat sig vara mycket bra, där man lokalt ute i länen kan fastställa kurs- och timplaner för dessa påbyggnadsutbildningar. Det gör man också lokalt i samverkan med arbetsgivare och med arbetstagarnas företrädare. På det sättet skräddarsyr man utbildningar som är efterfrågade, och detta leder regelmässigt också till att ungdomar som har gått igenom de här utbildningarna får jobb.

Det finns ett oerhört starkt tryck från praktiskt taget samtliga länsskolnämnder i landet att få ytterligare ramar till denna verksamhet. Men här blir det inte påslag med en enda plats. Det för fram till samma konstaterande som vi har kunnat göra vid något tidigare tillfälle, nämligen att regeringen och dess företrädare tycker det är rimligare att för de här 18-åringarna satsa ett antal miljoner till s. k. ungdomslag för att ungdomarna i stället för att få en relevant utbildning skall sysselsättas 4 timmar om dagen med att t. ex. passa hundar åt pensionärer. Det är den prioritering som man uppenbarligen gör i sammanhanget.

I detta avseende har alltså majoriteten, som är ganska massiv, varit negativ till centerförslaget. Vi har, utöver att vi yrkar ett påslag i platser, också talat om en totaldimensionering och totalfinansiering av denna verksamhet, dvs. vi har redovisat att kostnaderna för att öka gymnasieskolans intagningskapacitet vägs upp av lägre kostnader när det gäller ungdomsuppföljningen och ungdomslagsverksamheten.

Som jag nämnde har majoriteten i denna del av utskottets betänkande varit negativ. Men bläddrar man några sidor framåt, hittar man en passus där samma utskottsmajoritet är benägen att pröva möjligheterna till ett annat planeringssystem för gymnasieskolan. Man tar då till vara centerpartiets synpunkter och säger att man också skall väga in möjligheterna att finansiera en ökad omfattning av gymnasieskolan med de medel som annars ställs till förfogande för sysselsättningsskapande åtgärder. Samtidigt säger man att vad utskottet här har anfört om att också bereda sökande som är upp till 20 år gamla plats i gymnasieskolan bör riksdagen ge regeringen till känna. Det är naturligtvis ett framsteg som vi noterar med tacksamhet. Vi gör samma konstaterande som vi haft anledning att göra några gånger tidigare, nämligen att även om vi inte får våra framsynta förslag bifallna vid det tillfälle då de framställs, är utsikterna goda att de kommer att bifallas vid ett senare tillfälle.

Jag skall, fru talman, fatta mig kort när det gäller lärlingsutbildningen. Jag konstaterar att utöver de yrkanden som vi tidigare har framställt och som vi nu har anledning att upprepa, föreslår vi – till skillnad från de övriga partierna – att också under det år som nu börjar det s. k. stimulansbidraget med 5 000 kr. per nyinrättad plats i lärlingsutbildningen skall utgå. Vi tror att det alltjämt är angeläget att öka antalet lärlingsutbildningsplatser. Detta är ett sätt, utöver vad vi har föreslagit, och som bl. a. innebär förändringar i statsbidragssystemet, så att man skulle kunna öka verksamheten. Utskottsmajoriteten säger nej, dock bara med den motiveringen att man inte nu är beredd att biträda förslaget. Vi tolkar det så, att man har för avsikt att vid ett senare tillfälle återkomma i frågan.

Till sist några få ord om verksamheten med kombination av gymnasiestudier och specialidrott. Jag har tillsammans med ett antal andra motionärer yrkat att det nuvarande antalet platser, 550, borde ökas till 600. Det finns ett uttalat behov, och det finns från ett antal specialförbund inom idrottens område önskemål om ytterligare platser. Vi tycker att det är en angelägen förändring, som bör kunna genomföras. Jag yrkar bifall till förslaget härom.

Om åtgärder för att förhindra nynazismens spridning i Sverige

I övrigt, fru talman, yrkar jag bifall till samtliga de reservationer som centerpartiet ställt sig bakom.

Kammaren beslöt att uppskjuta den fortsatta överläggningen om detta ärende samt behandlingen av på föredragningslistan återstående utskottsbetänkanden till ett senare sammanträde.

6 § Svar på frågorna 1984/85:530 och 553 om åtgärder för att förhindra nynazismens spridning i Sverige

Anf. 45 Justitieminister STEN WICKBOM:

Fru talman! Oskar Lindkvist och Lars Werner har frågat statsministern vilka informations- och utbildningsinsatser regeringen ämnar vidta i avsikt att förhindra nynazismens spridning i Sverige. Frågorna har överlämnats till mig.

Som bakgrund till frågorna hänvisar både Oskar Lindkvist och Lars Werner till att uttryck för invandrarfientlighet har kommit i dagen på olika håll i vårt land. Liksom frågeställarna anser jag att sådana tendenser inger stark oro. Särskilt avskyvärda ter sig de uttryck som har anstrykning av nazism. Det är en utomordentligt viktig uppgift för oss alla att – med de demokratiska medel som står till buds – se till att solidariteten i vårt samhälle inte anfräts genom att rasistiska och liknande uppfattningar får fotfäste.

Den år 1978 tillkallade diskrimineringsutredningen har haft som huvuduppgift att kartlägga i vilken utsträckning diskriminering och fördomar mot invandrare och medlemmar av andra etniska minoritetsgrupper förekommer i vårt land och att utarbeta ett program för att motverka sådana företeelser. Efter ett tiotal rapporter och delbetänkanden har utredningen förra året avslutat sitt arbete med betänkandet (SOU 1984:55) I rätt riktning. Utredningens förslag sträcker sig över ett brett fält och gäller bl. a. lagstiftning, forskning, information och utbildning.

Regeringen bereder för närvarande frågan om åtgärder på grundval av diskrimineringsutredningens arbete. Det program som kommer att redovisas sedan beredningsarbetet avslutats torde fullt ut tillgodose syftet med Oskar Lindkvists och Lars Werners frågor.

Självfallet är det inte bara intresset att komma till rätta med fördomar mot invandrare som gör det nödvändigt att motverka alla risker för en spridning av nynazistiska strömningar. Dessa risker måste motverkas generellt. Undervisningen i skolan, massmediernas bevakning och den fördjupning av demokratin i det svenska samhället som regeringen eftersträvar tillhör, som jag ser det, de faktorer som här spelar en avgörande roll.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 46 OSKAR LINDKVIST (s):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min fråga. Den är föranledd av händelserna i Växjö, där nynazisternas ankomst till mötesplatsen utlöste kravaller och åtföljande gatlopp, något som ju inte ger någon vacker bild av det svenska samhället.

Vi har förvisso mötesfrihet, och vi betraktar den som en omistlig del av vårt samhälle, där ordet egentligen alltid skall vara fritt. Åsikter, även obekväma sådana, skall självfallet kunna komma till tals i den svenska samhällsdebatten. Men, det finns ett mycket stort men. Det är den ondska som ligger i hela nazismens väsen – nazisternas invandrarfientlighet, deras våldsideologi, deras kamp mot den demokrati som vi betraktar som en bit av Sverige.

Att jag ställt denna fråga beror inte i och för sig på att jag känner mig särskilt skakad, även om det som hänt är oroväckande. Att jag ställt frågan beror helt enkelt på att sådana här händelser väcker till liv både nazistiska och fascistiska strömningar.

Jag tillhör ju den generation här i riksdagen som var ung på den tiden då Hitlerriket byggdes upp och då nazismen hotade att erövra och förkväva hela Europa. Det gav också, som vi vet, återverkningar i Sverige. Det påverkade hela vårt mötesliv. Vi fick t. o. m. uppleva nesan av att det fanns nazister i den svenska riksdagen. Det fanns redan då de som sade att det ändå bara är några få – låt dem hållas; de kommer ändå så småningom att tröttna och inta sin plats i det demokratiska samhället.

Jag tror att det vi skall dra lärdom av från det förgångna är den kamp mot dessa krafter som utvecklades på folkrörelsenivå – i politiska och fackliga organisationer och i de organisationer där ungdomen sysslade med en rik fritidsaktivitet.

Jag vill gärna säga att svaret är tillfredsställande. Det är bra att statsrådet lagt upp svaret på detta sätt. Jag tror att det kommer att leda till resultat. Det enda önskemålet jag har är självfallet att vi skall hjälpas åt att förhindra att aktivitetsstödet till de unga tas bort. Det skall finnas ett bra aktivitetsstöd, så att ungdomarna får chansen att arbeta på fritiden. Det är det bästa som kan göras i kampen mot de nynazistiska krafter som nu gjort sig gällande i det svenska samhället.

Anf. 47 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Också jag får tacka för svaret som jag på grund av Lars Werners sjukdom fått i uppdrag att ta emot.

Jag vill instämma i det mesta av vad Oskar Lindkvist sade. Också jag tillhör den generation som från sin barndom minns 1940-talet och krigskommunikéerna. Jag hade på den tiden också släktingar i Tyskland som var socialdemokrater, och jag hade via den kanalen en viss inblick i vad nazismen innebar för den vanliga människan.

Emellertid finns det en annan aspekt på denna fråga som jag gärna vill ta upp. Jag tror att man kanske i viss mån begår ett fel om man fixerar sig vid vad de här små läderklädda och hakkorsprydda grupperna sysslar med. De vill ha oväsen kring sig, och de är i sig själva inte de farliga, även om det som de

påminner oss om var fruktansvärt. De är i det svenska samhället – och kommer så att förbli – små spån. Det betänkliga med dem är att de säger – fast i förgrovad och tillspetsad form – vad rätt många människor som är fördomsfulla och okunniga i dessa ting i verkligheten tänker. Den verkliga faran ligger i den mer oreflekterade, den mer svåridentifierbara typen av fördomar som finns t. ex. inom delar av den politiska konservatismen men som man också kan finna långt in i breda befolkningslager, där den ekonomiska krisen ofta leder människor fel på grund av att de är dåligt politiskt informerade, på grund av att så mycket i samhället skapar en avpolitisering och en politisk rotlöshet hos många människor. De leds därigenom till att acceptera och tro på falska resonemang.

Ett sådant falskt resonemang är att när det kommer in en invandrare, så tar han ett jobb från en svensk. Jag har aldrig hört någon politiker tala om hur det verkligen förhåller sig: När en invandrare kommer hit, jobbar, konsumerar och efterfrågar saker och ting, så skapar det ju jobb åt åtminstone en svensk. Det går att förklara sådana här saker och motverka dessa fördomar. Men de flesta politiker ägnar sig inte i den utsträckning som de borde åt den politiska agitationen. Jag säger detta med tanke på valet, eftersom jag tror att det är väldigt viktigt att alla demokratiska politiker begagnar sig av denna situation och solidariskt slår tillbaka den här typen av argument och föreställningar. Jag tror att fascismen i vår tid kommer – om den marscherar fram och blir stark – inte med pukor och trumpeter, stövlar och uniform, utan den kommer att anta betydligt respektablare och därmed mer svårupptäckta och farligare former.

Anf. 48 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Jag skulle först vilja säga något om den uppfattning som ibland framförs i diskussionen, nämligen att en negativ inställning till invandrare blir allt vanligare. Det är naturligtvis svårt att veta om det förhåller sig på det viset. Men diskrimineringsutredningen har gjort undersökningar som snarast tyder på motsatsen. Utredningen har funnit att den inställning som svenskar i allmänhet har till invandrare på senare år har utvecklats i riktning mot större tolerans.

Samtidigt har emellertid – och det är det som är det otäcka – en polarisering av åsikterna ägt rum. Medan majoriteten av svenskar blivit betydligt mer positiva till invandrare, har en liten minoritet starkt utlänningsfientliga personer tillgripit metoder som gör att de uppmärksammas mer.

Diskrimineringsutredningen har också konstaterat att det i dag knappast finns några betydande rasistiska organisationer. Enligt utredningens uppfattning, som jag delar, är det viktigt att man riktar strålkastarljuset på dem utan att överdramatisera deras betydelse. Jag delar helt den uppfattning som både Oskar Lindkvist och Jörn Svensson här gett uttryck för, nämligen att nynazistiska uppfattningar främst måste bekämpas med öppna medel, såsom opinionsbildning, undervisning, information osv.

Det finns många olika sätt att driva den här kampen. Jag har pekat på ett område, och det är skolan som naturligtvis har en central roll. Skolan skall ju

förmedla grundläggande fakta om den roll som nazistiska och fascistiska ideologier spelat i historien. Vidare föreställer jag mig att det ofta kan vara lämpligt att skolan tar upp till diskussion dagshändelser av det slag som frågeställarna syftar på och att det sker inom ramen för skolans allmänna upgift att sörja för de ungas demokratiska fostran.

Jag råkade vara i Växjö veckan efter dessa händelser. Jag besökte några klasser i Katedralskolan, och jag kan försäkra att det bland ungdomarna där fanns mycket av kunskap om vad det handlade om. Det fanns också ett mycket starkt engagemang i denna fråga till förmån för demokratin. Det fördes emellertid fram krav på åtgärder som jag skulle tro att dessa nazister vill ha som ett svar på sina provokationer.

Jag upprepar: Det är viktigt att vi inte överdramatiserar de här figurerna och att vi använder värdiga demokratiska metoder när vi bekämpar dem.

Jag håller helt med Jörn Svensson när han säger att det viktiga inte är att de här figurerna uppmärksammas och att vi för en debatt mot dem – det är de inte ens värda. Det viktiga är att motverka den opinion som det är en betydande risk att dessa personer kan piska upp. Där har vi alla gemensamt en väldigt viktig opinionsbildande uppgift.

Anf. 49 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Bara en kort slutkommentar från min sida när det gäller skolundervisningen och det material som där används. Det är, sett från de synpunkter som vi här resonerar utifrån, något för vagt. Det är visserligen växlande, beroende på vilket läromaterial man betraktar, men genomgående är att det har rätt allvarliga svagheter. En av de mest allvarliga – det bör man vid en översyn framöver försöka göra någonting åt – är att man när man talar om fascismen, speciellt fascismen under mellankrigstiden, som ju är tyngdpunkten i historieundervisningen, egentligen inte ger någon vettig, rationell förklaring till dess ideologi. Man bara konstaterar den, man beskriver den i ett tomrum. Man talar inte om dess sociala bakgrund, om den sociala miljö ur vilken den uppstod, om de historiska och politiska traditioner som den griper tag i och bygger vidare på eller om de ovetenskapliga teorier som den arbetar med. Framför allt framställer man nazismen ungefär som om den var en sluten företeelse, en marscherande bataljon av extremister – låt vara en mycket stor bataljon i just Tyskland under mellankrigstiden, men det gör just ett avgränsat intryck. Det menar jag är farligt – det ger ingen rimlig och rationell förklaring, det åstadkommer ingen förståelse hos unga människor av varför sådana strömningar uppstår, varför de har den speciella, irrationella karaktär de har och det väldiga genomslag de kan få i relativt breda skikt i vissa situationer. Det måste man förklara. Fascismen är inte någon avgränsad företeelse, utan den griper in i andra typer av politiska ideologier, som vanligtvis uppträder i respektabel dräkt och inte i någon extrem form men som kan innehålla fördomar och föreställningar – nationalistiska och halvt rasistiska föreställningar – som fascismen sedan lyfter fram i en förvriden och extrem form; fascismen själv är inte det avgörande utan den föreställningsvärld som den kan gripa tillbaka på.

Om jävsinvändning i tingsrätt, m. m.

Detta finner jag ganska dåligt förklarat i det mesta läromaterialet, och det bidrar inte till att den unga generationen får en riktig förståelse av vad det handlar om och varför den företeelsen kan ta sig fram.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på fråga 1984/85:537 om jävsinvändning i tingsrätt, m. m.

Anf. 50 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Nic Grönvall har, med utgångspunkt i ett fall som refererats i dagspressen, ställt ett par frågor till mig rörande jäv mot domare i tingsrätt.

Den första frågan gäller om jag är beredd att medverka till att en jävsinvändning mot en lagman vid tingsrätt enbart får prövas under ledning av en domare från en annan domstol.

När det gäller behörigheten att pröva en fråga om jäv mot en domare finns i rättegångsbalken bara den bestämmelsen att domaren själv i princip inte får delta i prövningen. Det har i övrigt utan någon uttrycklig föreskrift förutsatts att den domare som skall pröva jävsfrågan har en sådan förmåga till självständig tjänsteutövning att han eller hon kan göra detta utan att ta obehöriga hänsyn. Tingsrättens beslut att ogilla en jävsinvändning kan överklagas. Det finns enligt min mening inte skäl för någon annan lösning med sikte på fall av den typ som Nic Grönvall tar upp.

Nic Grönvall har vidare frågat mig om jag är beredd att medverka till en sådan lagändring att en domare, som uttalat sig på ett visst angivet sätt om de tilltalades försvarsadvokater, ej skall anförtros att leda huvudförhandling där de omnämnda advokaterna uppträder.

Som bekant är jag förhindrad att gå in på det enskilda fall som föranlett frågan. Jag kan emellertid konstatera att jävsreglerna i rättegångsbalken avslutas med en allmän bestämmelse, enligt vilken en domare är jävig, om det i annat fall än som särskilt nämnts tidigare i paragrafen föreligger en "särskild omständighet, som är ägnad att rubba förtroendet till hans opartiskhet i målet". Denna regel är enligt min uppfattning tillräcklig för det ändamål som avses med frågan.

Anf. 51 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret.

Jag tror att justitieministern delar min mening att misstanke om opartiskhet hos domare är lika förbjuden som misstanke mot Caesars hustru och att vi alltså diskuterar den här frågan med utgångspunkt från samma värderingar.

Jag tycker att justitieministern bortser från ett rationellt skäl till det förslag som möjligen ligger i min fråga, nämligen att överklagandet av jävsinvändningen kan ske bara tillsammans med överklagandet av domen. Det ligger alltså däri en processekonomisk nackdel av betydande omfattning. Om man i stället ordnade jävsprövningen på det sättet att man såg till, som jag har tänkt mig, att prövningen handhades av en annan domare från en annan domstol,

skulle man kunna överväga att göra prövningen slutgiltig. Då skulle man alltså inte riskera den situation som skulle kunna uppkomma, om målet fullföljdes av en domare som senare befanns jävig och man således fick ta om hela målet. Det är en situation som vi nu har upplevt. Det finns alltså ett betydande processekonomiskt tänkande bakom tanken att man skulle kunna göra den här frågan slutgiltigt prövad, förutom den moraliskt självklara uppfattningen att en domare aldrig får misstänkas för opartiskhet, varför jävsfrågan måste prövas på högsta tänkbara moraliska nivå.

När det gäller det andra elementet håller jag med justitieministern om att det finns gummiklausuler i jävsavsnittet i 4 kap. rättegångsbalken. Vi har trots allt en ganska ny situation i rättegångslivet. Det är att vi måste leva med den mycket påträngande massmediaindustrin. Den finns där, och den fyller sin samhällsfunktion. Vi måste som sagt leva med den. Det kanske vore värt att överväga att till de generella jävsreglerna i 13 § tillföra någon regel om just hur domare skall förhålla sig till massmedia. Alltså: om en domare av en eller annan olycklig eller lycklig omständighet har dragits in i en debatt i massmedia om det mål han skall handlägga, blir han därmed jävig. Man skulle mycket väl kunna tänka sig att man gav ett direkt uttryck åt detta endera i 6 mom. eller i det sista momentet i 13 §.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 1984/85:124 om ökat sekretesskydd för personliga förhållanden

Anf. 52 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Görel Bohlin har frågat mig om jag är beredd att föreslå att sekretesslagen kompletteras med en bestämmelse som ger en offentligt anställds personliga förhållanden ett sekretesskydd, om det kan befaras att han eller hon kommer att utsättas för trakasserier.

Bestämmelser om i vilka fall sekretess gäller för uppgifter i myndigheternas personaladministrativa verksamhet finns i 7 kap. 11 § sekretesslagen. Sekretessen är olika sträng för olika slag av uppgifter.

Sekretess gäller som huvudregel för bl. a. sådana uppgifter om en anställds personliga förhållanden som har lämnats till en psykolog eller personalkonsulent inom ramen för myndighetens personalsociala verksamhet. För uppgifter om anställdas hälsotillstånd och vissa andra mera speciella uppgifter om deras personliga förhållanden kan sekretess gälla även i andra fall.

För övriga uppgifter som kan förekomma i en myndighets personaladministrativa verksamhet gäller normalt inte någon sekretess alls. Skälet är att sådana uppgifter i allmänhet är förhållandevis harmlösa.

Min företrädare besvarade den 8 november 1983 i riksdagen en fråga, som ställts av Karin Söder, i huvudsakligen samma ämne som det som Görel Bohlin nu har tagit upp. Han uttalade då att den avvägning mellan

Om ökat sekretessskydd för personliga förhållanden

offentlighet och sekretess som gjordes vid sekretesslagens tillkomst på det hela taget hade fungerat tillfredsställande. Med hänsyn till den vikt han fäste vid att offentlighetsprincipen har så få undantag som möjligt, ansåg han att det då inte borde vidtas någon åtgärd för att förändra reglerna i det hänseende som är aktuellt nu.

Min företrädare erinrade också om att den som trakasserar en offentligt anställd i vissa fall kan straffas för ofredande eller förgripelse mot tjänsteman.

För egen del vill jag säga att det alltjämt finns starka skäl som talar för den uppfattning som min företrädare gav uttryck åt då han besvarade Karin Söders fråga. De uppgifter som det här i praktiken gäller – dvs. närmast de anställdas bostadsadresser och telefonnummer – är ju förhållandevis lätta att komma åt på annat sätt än genom en hänvändelse till myndigheten. Det finns därför anledning att ställa frågan om det skulle vara så mycket vunnet med att utvidga sekretessen.

Frågan om ökat sekretesskydd för de offentligt anställdas personliga förhållanden har nu också tagits upp i en framställning från Försäkringsanställdas förbund, som nyligen har kommit in till justitiedepartementet. Förbundets framställning har remitterats till bl. a. de centrala fackliga organisationerna och vissa myndigheter för yttrande.

För dagen är jag därför inte beredd att säga mera än att jag – bl. a. mot bakgrund av det kommande remissutfallet – självfallet kommer att noga pröva om skälen för en ökad sekretess väger så tungt att en lagändring av det slag Görel Bohlin efterlyst bör genomföras.

Anf. 53 GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret på min interpellation.

Jag kan ha viss förståelse för att justitieministern inte nu och inte utan noggrann prövning vill frångå bl. a. det ställningstagande dåvarande justitieminister Rainer intog beträffande offentlighetsprincipen. Jag menar emellertid att denna i det här fallet bör gälla i arbetssituationen. *Efter* arbetstid är den anställde privatperson och bör själv avgöra om hans telefonnummer och bostadsadress skall lämnas ut eller inte, och i så fall när.

En försäkrad som i anledning av handläggning av ett ärende begär telefonnumret till handläggarens bostad har ju som regel antingen syftet att fortsätta diskussionen om ärendet, vilket lämpligen bör göras på tjänstetid, eller också avser han att på något sätt hämnas eller bråka om ett beslut som tjänstemannen med stöd av lagen om allmän försäkring tvingats ta.

Den som ofredar eller trakasserar en tjänsteman kan dömas och straffas, som justitieministern påpekar, men vad hjälper det om skadan redan är skedd? Den skada som en tjänsteman på det här sättet kan åsamkas kan vara lindrig eller svår, fysisk eller psykisk. Det värsta är om trakasserier eller obehag drabbar anhöriga – och det är inte ovanligt. Svaret gör på mig ett intryck av att justitieministern tar litet väl lätt på hur den enskilde som trakasseras upplever detta.

En tjänstemannakategori som knappast brukar beklaga sig över trakasse-

Om ökat sekretessskydd för personliga förhållanden

rier – kanske därför att vardagsproblem av det här slaget ingår i jobbet – är socialsekreterarna. Under ganska många år som förtroendeman inom den sociala sektorn hörde jag om, och var själv vittne till, åtskilliga incidenter. Mer eller mindre allvarliga hot riktas då och då mot tjänstemän inom den sociala sektorn. Jag kan också minnas ett par fall som det skrevs en hel del om i pressen, då socialsekreterares hem söktes upp av illasinnade människor som fått kontakt med tjänstemannen genom arbetet. Det behöver dock inte alltid vara med ont i sinnet – det kan vara med sjukt sinne. Den tjänsteman som stöter på människor med sådana problem vet bäst själv om han vågar lämna ut sin adress eller ej.

Herr talman! Jag har personlig erfarenhet av att bli hotad, inte för att jag hade handlagt ett ärende fel eller gått emot önskemål från någon klient – jag hade faktiskt inte den ringaste aning om ärendet – utan därför att jag var förtroendevald och skulle märkas. Sådant kan man få stå ut med som förtroendevald – ja, i varje fall att ens hemadress är tillgänglig – men som tjänsteman, då man har betalt för en viss arbetstid, anser jag att man har rätt att få vara privatperson *utanför* denna arbetstid. Offentlighetsprincipen bör här således enligt min mening endast gälla inom arbetstiden.

Beträffande justitieministerns uppfattning att telefonnummer och adresser ändå är så lätta att komma åt – därmed underförstått att sekretess är meningslös – vill jag påpeka att detta är en sanning med modifikation. Ofta står t. ex. inte hustrus namn i telefonkatalogen, den som så önskar kan ha hemligt telefonnummer, och om man har ett vanligt förekommande namn och adressen inte är känd är det inte så lätt att spåra vederbörande.

En ändring i lagstiftningen behöver inte åstadkomma några större intrång i offentlighetsprincipen. Bestämmelserna i sekretesslagens 7 kap. 11 § kan t. ex. kompletteras med en bestämmelse av ungefär följande lydelse: "Sekretess gäller för uppgifter i övrigt om anställdas personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående *lider betydande men* om uppgiften röjs."

Det är angeläget att arbetsgivaren kan ge visst skydd till den anställde och inte direkt lämnar ut denne. Med en komplettering av lagstiftningen kan en men-bedömning göras och visst skydd uppnås.

Herr talman! Mot bakgrund av vad som sägs i svaret om framställningar i samma riktning som min interpellation från annat håll och den prövning om eventuell lagändring som kan föranledas av synpunkter från olika remissinstanser, inser jag att justitieministern för närvarande inte avser att utveckla några ytterligare synpunkter i frågan.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellation 1984/85:128 om narkotikabekämpningen

Anf. 54 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Rune Torwald har i en interpellation frågat statsrådet Ingvar Carlsson

dels om regeringen är underrättad om att narkotikabekämpningen nu går på sparlåga av brist på medel,

dels vilka åtgärder regeringen nu avser vidta för att återigen ge narkotikaspanare m. fl. inom polisväsendet tillräckliga resurser för att infria löftet att göra "rent hus med knarket".

Arbetet inom regeringen är fördelat så att det är jag som skall svara på interpellationen.

Den bild som Rune Torwald i interpellationen ger av förhållandena inom polisväsendet är missvisande. Det förhåller sig inte så att narkotikabekämpningen nu "går på sparlåga" på grund av brist på personal och utrustning. Tvärtom har polisens narkotikabekämpning under innevarande mandatperiod fått mycket kraftiga förstärkningar. Så t. ex. tillfördes polisens särskilda narkotikarotlar förra budgetåret 100 nya tjänster. Detta innebar ett tillskott på drygt 30 %. Också utrustningssidan förstärktes. I regeringens särskilda proposition (1984/85:19) om en samordnad och intensifierad narkotikapolitik redovisas detta tillsammans med alla andra åtgärder inom rättsväsendet och på andra sektorer som ingår i regeringens program för att bekämpa narkotikan.

Jag vill påstå att det är ett brett och starkt program. Trots det svåra budgetläget har vi alltså också inom mitt ansvarsområde kunnat genomföra betydande resursförstärkningar. Det gäller för övrigt inte bara polisen utan även bl. a. åklagarväsendet och kriminalvården. Dessutom görs särskilda satsningar på t. ex. samverkan mellan polisen och socialtjänsten.

De resurser som statsmakterna har satsat på narkotikabekämpning utnyttjas enligt min mening på ett ändamålsenligt och effektivt sätt och med goda resultat.

Det är en annan sak att all polisverksamhet måste bedrivas med hänsyn till tillgången på resurser. Narkotikabekämpningen har emellertid – med de satsningar som har gjorts av statsmakterna under senare år – varit ett högt prioriterat område.

Sammanfattningsvis kan jag alltså ge Rune Torwald ett lugnande besked. Polisens behov av utrustning för narkotikabekämpning är jämförelsevis väl tillgodosett. Det finns också tillräckligt med polispersonal och tillräckliga möjligheter att ta ut övertid för att verksamheten skall kunna bedrivas i den omfattning som är önskvärd.

Anf. 55 RUNE TORWALD (c):

Herr talman! På vederbörligt sätt tackar jag naturligtvis för svaret, men innan jag kommenterar det skulle jag vilja ge en bakgrund till interpellationen.

"Stoppa knarket – gör all befattning med narkotika olaglig" var mottot för

den namninsamling som Föräldraföreningen mot narkotika, FMN, och Riksförbundet för ett narkotikafritt samhälle, RNS, där jag själv varit aktiv under tio år, genomförde hösten 1984. Närmare en halv miljon människor skrev på listorna. I en SIFO-undersökning uttalade 95 % av svenska folket sitt stöd för en kriminalisering av missbruket av narkotika – med missbruk menar vi i det här sammanhanget all icke-medicinsk användning av narkotika.

Vice statsministern Ingvar Carlsson deklarerade vid den socialdemokratiska regeringens tillträde 1982 att socialdemokraterna skulle "göra rent hus med knarket". Trots detta motsatte sig regeringen och socialdemokraterna bl. a. centerpartiets krav på kriminalisering av narkotikamissbruk vid riksdagsbehandlingen i december 1984. Så långt var man tydligen inte beredd att gå när det gällde att "göra rent hus med knarket".

Men dess värre är det inte bara på lagstiftningens område som regeringen visat bristande handlingskraft – även om statsrådet nu räknat upp en rad åtgärder och sagt att allt är gott och väl. Jag har varit i kontakt med flera aktiva narkotikaspanare, och de ger uttryck för sin vanmakt och sin förtrytelse över att regeringen inte infriar de löften som gavs i samband med regeringsskiftet om att det skulle satsas som aldrig tillförne på narkotikabekämpningen.

Nu säger statsrådet att både det ena och det andra har skett. Men ändå kan vi notera att polisdistrikt i Stockholmstrakten inte fick kommunikationshjälpmedel, som radioapparater och annat, förrän Lions skänkte polisen en del sådan utrustning. Det tyckte tydligen rikspolisstyrelsen var litet genant, så då lyckades polisen få någon apparat även från rikspolisstyrelsen. Numera har det från centralt håll sagts ifrån att polisdistrikten i princip skall tacka nej till bidrag av denna typ från Lions.

Då frågar man sig: Hur ersätts det som Lions var berett att ställa upp med, när polisen inte får dessa hjälpmedel från regeringen och rikspolisstyrelsen?

Det allra värsta är dock att de lokala polisdistrikten nu har fått besked om att de inte kan ta ut mer än tio timmars övertid per man och månad. Det finns nämligen inte pengar till att betala ytterligare övertidskostnader med. Det finns t. o. m. polisdistrikt här i Stockholm där personalen tills vidare inte får arbeta övertid alls. Detta har för övrigt understrukits i några massmediainlägg under den senaste veckan, så det kan inte vara obekant för regeringen.

I sista meningen i sitt svar säger statsrådet att jag kan vara lugn därför att "verksamheten skall kunna bedrivas i den omfattning som är avsedd". Frågan är hur jag skall tolka detta uttalande. Är avsikten att verksamheten skall kunna bedrivas med ett övertidsuttag på enbart tio timmar per man och månad?

Narkotikaspaning är inte någonting som man sysslar med mellan kl. 8 och 16 och sedan bara går hem. Tvärtom tar narkotikapoliserna ofta med sig problemen på fritiden. Detta arbete kräver ett engagemang långt utöver det normala för att man skall kunna nå goda resultat. När polisen under patrullering eller på annat sätt får nys om att det någonstans finns en knarkarkvart, kan de inte bara säga: Nu är övertiden för denna månad slut, så

detta uppdrag får anstå tills i morgon. Då är det nämligen för sent.

När polisen har gått in i en knarkarkvart och tagit med sig folk till polishuset kan de inte, som vid en polisutredning i samband med t. ex. en trafikolycka, bara säga: Kom igen i morgon, så håller vi förhör. Då är ju förhöret meningslöst, eftersom vederbörande har hunnit göra upp om vad de skall säga, hur de skall svara osv.

Men nu kan vi få höra polisen säga: Vi måste konstatera att vi inte kan åta oss sådana här uppdrag mot slutet av månaden, för då är vårt övertidspensum slut. Det påstås att polisen i Göteborg sätter sig över den utfärdade rekommendationen. Där noterar man helt enkelt att narkotikaspaning är en form av force majeure-övertid, som man tillgriper i alla fall om man är inne i en utredning.

I december förra året utfärdade rikspolisstyrelsen direktiv till polisdistrikten att den speciella våraktion som skett under senare år inte skulle få genomföras under våren 1985, trots att tidigare års aktioner haft mycket goda effekter. Anledningen lär vara att ganska mycket övertid oftast måste tillgripas för att man skall klara denna typ av aktioner. När det nu inte får tas ut övertid kan inte dessa aktioner genomföras. Resultatet i slutänden blir färre ingripanden. Därmed kan man kanske säga att statistiken visar att vi har fått en nedgång i narkotikabrottsligheten, trots att det är alldeles fel. Anledningen till minskningen i statistiken är ju att det inte har bedrivits någon effektiv narkotikaspaning.

Mot denna bakgrund måste jag också i detta sammanhang fråga: Är det en av regeringen "avsedd omfattning" på verksamheten när rikspolisstyrelsen nu säger att polisdistrikten inte skall genomföra den våraktion som tidigare år har varit förhållandevis framgångsrik? Jag tycker inte att man har en rimlig ambitionsnivå när man inte satsar allt för att äntligen "göra rent hus med knarket".

Anf. 56 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Jag för gärna, vid ett annat tillfälle, en debatt med Rune Torwald om kriminaliseringen av narkotikabruket om han ställer en fråga till mig i det ämnet, vilket han inte har gjort i dag.

Jag är angelägen om att upprepa, och stryka under, att Rune Torwald ger en helt missvisande bild av rikspolisstyrelsens resurser och möjligheter att arbeta i narkotikabekämpande syfte.

Rune Torwald uppehåller sig mycket vid övertidsuttag m. m. Det är emellertid inte min uppgift att här diskutera utformningen av det system för övertidsarbete som vi har på arbetsmarknaden och som naturligtvis i tillämpliga delar skall gälla också polisen. Jag vill framhålla att systemet är flexibelt och att det är möjligt att tillgodose behov av extra arbetsinsatser när detta är motiverat. Men det förutsätter naturligtvis att man har en fast och framåtsyftande planering, och det förutsätter en smidig hantering mellan arbetsgivaren och de anställda.

Fördelningen av övertid och övertidsersättning inom polisdistrikten och mellan polisdistrikten liksom fördelningen över huvud taget av dessa resurser

menar jag att vi med fullt förtroende skall överlämna till polismyndigheterna. Kammaren är inte rätt plats när det gäller att diskutera denna typ av fördelningar.

Till slut: När det gäller polisens utrustning ger Rune Torwald en missvisande bild. Polisen är i dag väl utrustad. Polisen skall naturligtvis inte, och behöver inte, gå ut och tigga pengar. Den utrustning polisen vill ha skall den köpa för medel som regeringen och Sveriges riksdag har anslagit för ändamålet.

Anf. 57 RUNE TORWALD (c):

Herr talman! Jag vet inte vilka informationskällor statsrådet har, och jag kan inte dela statsrådets uppfattning att vi här i riksdagen inte skall diskutera hur verkligheten ser ut i polisdistrikten.

Jag har fått en skriftlig redovisning från en polis i ett polisdistrikt. Han har sagt att jag får uppge hans namn och distrikt, men det är inte nödvändigt. Jag skall emellertid ta upp en del av det han skrivit.

Han skriver att frågan om sambandsmedel löstes för ungefär ett år sedan när man fick en gåva från Lions i Tyresö och Trollbäcken för inköp av fyra radioapparater. För skams skull fick man köpa en radioapparat för distriktets pengar. Man har nu åter fått erbjudande om hjälp till utrustning från Lions. Man har emellertid fått besked från de överordnade att man inte skall ta emot den typen av medel – något material har man emellertid inte fått från det hållet.

Denne polisman säger också att man för några veckor sedan fick besked om att man inte fick arbeta mer än tio timmar övertid per månad – det finns inte mer pengar till det. Han konstaterar att narkotikaspaningen med en ram som tydligen styrs av ekonomiska prioriteringar av naturliga skäl inte blir så effektiv som den varit tidigare. Effekten av att man gör färre ingripanden kan bli att man tror att vi fått en förbättring i narkotikasituationen.

Enligt direktiv från rikspolisstyrelsen i december 1984 skall man inte genomföra den planerade våraktionen. Detta beror på att det inte finns ekonomiska möjligheter till det. Det är ytterligare ett belägg för att man i varje fall inte har prioriterat och givit narkotikaspaningen sådana ekonomiska resurser att man ute i polisdistrikten känner att man har rimlig chans att leva upp till den stolta målsättning som statsrådet Ingvar Carlsson uttalade – rent hus med knarket.

Överläggningen var härmed avslutad.

Om förbättrad service på inrikesflyget

10 § Svar på interpellation 1984/85:130 om förbättrad service på inrikesflyget

Anf. 58 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Wiggo Komstedt har frågat mig om jag avser att ta upp diskussioner med SAS om förbättring av servicen på det svenska inrikesflyget.

Wiggo Komstedt nämner att ett morgonplan från Malmö den 26 mars försenats med anledning av strejken på Kastrup/Köpenhamn.

Jag tycker man kan ha förståelse för att SAS kan få vissa svårigheter att upprätthålla sin svenska inrikestrafik om SAS drabbas av arbetsnedläggelse på Kastrup/Köpenhamn.

Jag har i december 1984 i riksdagen svarat på en fråga om SAS kapacitetsproblem i den svenska inrikestrafiken. Dessa problem kan hänföras till den mycket kraftiga resandeökning som skett efter utflyttningen av LIN:s verksamhet till Arlanda.

SAS har i första hand försökt klara den ökade trafiken genom att merutnyttja befintliga resurser. Detta gör samtidigt systemet känsligt för störningar. SAS anskaffar dock nu i snabb takt nya flygplan för att kunna möta den ökade efterfrågan.

Företrädare för kommunikationsdepartementet och SAS träffas kontinuerligt och diskuterar aktuella problem. Vid dessa tillfällen har också speciellt under det senaste året den svenska inrikestrafiken tagits upp. Jag anser därför att något ytterligare initiativ från min sida inte är nödvändigt.

Anf. 59 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret.

Monopolföretags verksamhet är aldrig bra. Även de monopolföretag som gör uttalanden om att de verkligen inte vill utnyttja sin ställning har svårt att förverkliga sina uttalanden. Avsaknaden av konkurrens ger naturligtvis inte heller den rätta inspirationen, den inspiration som finns på andra områden där det gäller att vara steget före sina konkurrenter.

Samarbetet mellan de tre nordiska länderna i flygföretaget SAS ger detta företag en monopolställning som alltmer går ut över den service som skall erbjudas den flygande allmänheten.

Som flygresenär på det svenska inrikesflyget varje vecka och som trafikpolitiker har jag lagt märke till den alltmer tilltagande irritationen bland SAS passagerare. Det exempel jag har tagit upp i min interpellation är bara ett enda som visar vad som egentligen händer. Det har inträffat en mängd olika fall under speciellt det senaste halvåret – ja, det senaste året.

När vi stod på Sturup den där morgonen som jag nämner i min interpellation var det väldigt många som var irriterade. Det kan inte vara särskilt bra vare sig för flygföretaget SAS eller för svenska politiker att allmänheten är så irriterad. Råkar man därtill ha några år i riksdagen bakom sig och det finns folk i ledet som känner igen en och vet att man sysslar med trafikpolitik, blir man naturligtvis påhoppad. Man tycker då att det är ens

Om förbättrad service på inrikesflyget

plikt att framföra vissa synpunkter. Därför, herr kommunikationsminister, kom detta aktuella fall att nämnas som ett exempel på vad som händer. Det finns många kolleger i denna kammare som kan vittna om hur inrikesflyget egentligen har fungerat det senaste året.

Kommunikationsministern säger i sitt svar att företrädare för kommunikationsdepartementet och SAS kontinuerligt träffas och diskuterar. Det är i och för sig bra, men dessa diskussioner har tydligen inte lett till några förbättringar av de förhållanden som aktualiserats i min interpellation. Jag skulle vilja ge kommunikationsministern rådet att tala med sina partikolleger från Skåne, som har varit med vid samma tillfällen som jag och fått utstå samma irritation som jag har fått utstå.

Sammankomster av det slag som kommunikationsministern nämner är naturligtvis bra, men jag tror inte att kommunikationsministern är helt omedveten om att det finns problem på området. Jag tycker i likhet med många andra att en strejk på Kastrup, som skapar problem i Danmark, inte så helt får gå ut över de svenska inrikespassagerarna som den senaste strejken fick göra.

Det här problemet med SAS berör inte bara passagerarna. Vi vet t. ex. att man på postverket i dag är mycket kritisk till SAS sätt att sköta postflyget. Trots avtal tas inte postsäckar med. I stället tar man med någonting annat. Och vem är det som allmänheten skäller på när brev inte kommer fram i tid? Ja, inte är det SAS, för det är inte SAS som sköter om posten utan det är postverket. I tredje hand är det många gånger således så, att människor inte får veta var anledningen till problemen ligger.

Många är, i likhet med mig, i dag inte nöjda med monopolföretaget SAS sätt att sköta svenskt inrikesflyg. Vad som gjort det hela extra besvärligt när det gäller att förbättra servicen på olika områden – det må gälla postflyget eller passagerarflyget – är att monopolföretaget SAS har koncession på de olika linjerna. I och för sig kan det finnas någon som ställer upp, men man får då väldigt kort tid på sig. Från SAS sida kan man säga: O.K., ni får ett år på er. Men vem kan gå in och göra så stora investeringar som det i det här fallet handlar om för kortsiktiga avtal? Någonting sådant är inte möjligt. Det är där som jag menar att problemet med monopolföretaget i fråga ligger. SAS behärskar hela flygverksamheten i så hög grad att det inte finns några möjligheter till konkurrens.

Jag måste därför fråga kommunikationsministern: Har inte kommunikationsministern och regeringen i övrigt några som helst anmärkningar att rikta mot SAS? I så fall tror jag att det är bäst att kommunikationsministern gör några flygresor – dock kanske mindre offentligt än i egenskap av kommunikationsminister. Då får han veta hur allmänheten upplever det hela i dag. Jag tror att det skulle vara ganska nyttigt.

Anf. 60 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! För det första råder det inte något tvivel om att jag är minst lika flitig resenär som Wiggo Komstedt. Vi reser på exakt samma villkor när

Om förbättrad service på inrikesflyget

det gäller inrikesflyget, så nog har jag erfarenhet av det. Därom råder alltså inget tvivel.

För det andra vill jag återknyta till Wiggo Komstedts fråga i slutet av interpellationen: Avser kommunikationsministern att ta upp diskussioner med SAS om förbättring av servicen på det svenska inrikesflyget? Jag säger i mitt svar att jag kontinuerligt har överläggningar med SAS. Jag svarar alltså ja på den fråga som Wiggo Komstedt ställt. Det är självklart att vi vid sådana överläggningar tar upp just servicefrågor.

SAS har satt målet mycket högt när det gäller regulariteten. Målsättningen är högst 5 inställda flighter på 1 000 avgångar, och det är naturligtvis en oerhört fin målsättning. Men man har inte kunnat leva upp till denna målsättning i vinter. Wiggo Komstedt vet mycket väl att det inte bara är inrikesflyget som har haft problem på grund av de speciella klimatförhållanden som har rått i vinter och som har medfört tekniska problem – t. ex. när det gäller besättningarna. Naturligtvis finns det också sådant som man inte kan påverka, exempelvis vädret och – som framgår av interpellationen – strejker. Allt detta har spelat en viss roll i sammanhanget.

Från SAS sida har man tagit krafttag i fråga om förebyggande tekniskt underhåll. Ett flygplan, typ DC 9, kommer att avsättas som teknisk reserv. Dessutom är man hela tiden från SAS sida mycket uppmärksam på situationen. Man jobbar för att uppfylla de ganska stora krav som ställs på företaget både när det gäller regulariteten och när det gäller punktligheten. Man har nämligen som målsättning att till 95 % vara punktlig – det får alltså inte bli mer än 15 minuters försening. Även i detta avseende har man i vinter haft problem på grund av snöröjning, längre lastningstider, avisning och annat som hänger samman med vintern. Inte minst avisningssystemet har medfört problem.

Vid de överläggningar som jag har haft med SAS, Linjeflyg, Swedair och alla som på något sätt berörs av inrikesflyget har det sagts att man skall analysera vinterns händelser och försöka vidta de korrigerande åtgärder som är nödvändiga för att man skall kunna leva upp till punktlighet och regularitet utifrån sina egna målsättningar. Det har också visat sig, som jag förmodar att Wiggo Komstedt har kunnat konstatera, att det på Arlanda krävs vissa ökade stationsresurser för att man där skall kunna klara en bättre punktlighet och svara upp mot det antal flighter som är insatta.

Till detta kommer att praktiskt taget varenda flygplats har rustats upp under de senaste två och ett halvt åren. Visby återstår, och i kompletteringspropositionen har regeringen avsatt pengar för att se till att också Visby flygstation byggs ut.

På alla håll och kanter gör man allt för att servicen skall fungera – vilket Wiggo Komstedt efterlyser.

Om man gör en jämförelse, Wiggo Komstedt, med andra flygbolag, finner man att det inte är något tvivel om att SAS har en mycket hög punktlighet. Det är inte för ro skull som SAS två gånger har fått pris. När det gäller servicen kan jag berätta att jag har träffat många människor – framför allt naturligtvis utlänningar, som har möjlighet att göra direkta jämförelser – som framhåller SAS service och pekar på den som ett föredöme. Jag tycker att det

är roligt, Wiggo Komstedt, att vi har ett skandinaviskt flygbolag som kan visa framfötterna på det sätt som SAS har gjort.

Vi hade många diskussioner för några år sedan när det gällde att flytta inrikesflyget – Linjeflyg – till Arlanda. Då inträffade det som vi från socialdemokraternas sida trodde var möjligt, nämligen en oerhörd ökning av tillväxten inom inrikesflyget. Tillväxten har varit så omfattande att det har uppstått kapacitetsproblem. Det har blivit nödvändigt för SAS att försöka klara denna ökning genom t. ex. olika externa inhyrningar av flygplan. I och för sig kan detta medföra vissa brister i servicen, men jag hälsar ändå med mycket stor tillfredsställelse att vi har fått en ökad tillväxt.

För närvarande finns sju plan, fem egna DC 9-or och två inhyrda. I juni 1985 skall antalet utökas till sex egna DC 9-or och två inhyrda, dvs. sammanlagt åtta. I augusti 1986 skall man enligt planerna ha tillgång till nio DC 9-or och en i reserv.

Jag vill i denna kammare säga att jag har full förståelse för de problem som SAS, Linjeflyg, Swedair och alla andra bolag har haft att brottas med under denna vinter. Det finns även andra trafikgrenar och transportmedel som har haft lika stora problem och varit utsatta för samma påfrestningar, exempelvis den bransch som Wiggo Komstedt känner till mycket bra, dvs. lastbilsbranschen. Där har man under denna vinter haft mycket stora problem med att klara just regulariteten och punktligheten för sina transporter. Det är rimligt att SAS hamnar i samma situation, med de krav på säkerhet, Wiggo Komstedt, som vi ställer på svenskt flyg.

Anf. 61 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Jag gav ett exempel i min interpellation, och jag skall faktiskt också ge ett par andra.

Det hände för något år sedan att 120 passagerare som skulle med 7.30-planet och lika många som skulle med 7.00-planet satt och väntade. Det var någon dimma på Sturup, och när vi, 240 irriterade passagerare som skulle till Stockholm, frågade om man inte kunde flyga på grund av dimman – det var inte speciellt dimmigt – fick vi beskedet: Jodå, det kan man visst. Varför har det inte kommit ner något plan från Stockholm? Jo, planet står här sedan i går kväll. Varför flyger vi inte? Nej, vi har inga flygvärdinnor.

SAS hade nämligen försökt att spara in på övernattningar. För de flygvärdinnor som skulle flyga med de här morgonplanen var stationeringsorten Köpenhamn. I sin snålhet hade man sagt att de kan ta flygbåten över på morgonen – det hinner de. Det hade nog gått bra, men flygbåten gick inte på grund av dimma över Sundet. Vi satt alltså 240 passagerare på Sturup och väntade därför att man saknade flygvärdinnorna, som satt i Köpenhamn och inte kunde komma över Sundet. Då tycker jag man har anledning att klaga på SAS som i sin besparingsiver, på grund av dessa övernattningar, inte kunde få i väg sina passagerare.

I dag kom en ledamot av kammaren, som hade uppmärksammat den här debatten som skulle äga rum i eftermiddag, till mig och sade: Du kan gott tala om att i går stod jag på Sturup och skulle med ett plan 8.30. Då meddelade

Om förbättrad service på inrikesflyget

man att den flygningen ställts in, eftersom man inte ville flyga efter kl. 10.00 från Stockholm på grund av strejken. Det har jag förståelse för, den rår inte SAS över. Men man kan begära att det finns ett plan någon gång under förmiddagen ifrån 8.30 och framåt till Stockholm. Det var riksdagsledamöter och andra som hindrades att komma till sina jobb på grund av att SAS helt enkelt ställde in planen. Tanken var kanske att man skulle komma ut ur Sverige så fort som möjligt med de här planen på grund av den varslade strejken – det vet inte jag, men jag tycker inte att det finns något försvar för att inte ha ett morgonflyg efter 8.30 från Skåne till Stockholm.

Kommunikationsministern säger att vi har rustat upp svenska flygplatser. Javisst, och det är mycket bra. Men svenska folket har varit med och via sina skattsedlar satsat pengar för att kunna rusta upp dem, och då tycker jag att det är rimligt att ålägga det monopolföretag som har rätt att flyga att i sin tur se till att det finns rimliga möjligheter till service så att dessa flygplatser kan utnyttjas på ett riktigt sätt.

Jämförelsen med andra bolag är på både gott och ont. Kommunikationsministern jämförde med lastbilsbranschen. Där delar man varje år ut ett pris till årets lastbil. Det kan man inte ge samma företag varje år, även om det kanske skulle vara motiverat att svenska företag fick det. Men det går inte av olika skäl. Därför är det inte så konstigt att SAS också får ett pris någon gång som ett internationellt högtstående flygbolag. Litet tillspetsat kan man säga att sedan SAS fick priset har man i varje fall inte flugit i tid någon gång från Skåne. Jag vet inte om det priset togs som intäkt för att allt var frid och fröjd, nu kan vi göra mer eller mindre som vi vill.

Ambitionen att flyga i rätt tid uppskattar jag, men vi vet också, kommunikationsministern, att det har gått ut över flygsäkerheten. Det finns mycket att anmärka på i fråga om detta. Det kanske inte är helt bra i den stora kampanjen om SAS förträfflighet att tidspressen fått gå ut över viss flygsäkerhet, enligt den information som har kommit till vår kännedom.

Jag har redan sagt att jag tycker att överläggningarna och kontakterna med SAS är bra. De skall naturligtvis finnas. Men samtidigt måste kommunikationsministern och departementet ha synpunkter på verksamheten. Kommunikationsministern omvittnar själv att han i likhet med mig i en hel del år har haft möjlighet att genom att flyga mellan Stockholm och hemorten se hur det fungerar. Det skulle vara väldigt underligt om kommunikationsministern tycker att allt är bra. Det är möjligt att man som minister blir extra omhuldad när man kommer som flygpassagerare, vad vet jag. Men den stora allmänheten upplever i alla fall situationen på det sätt som jag har försökt beskriva här i debatten.

Kommunikationsministern lägger också fram en lista med en mängd olika problem. Man kan försvara dem mer eller mindre. Men när ministern själv tar upp en lång lista över problem borde det väl mynna ut i att kommunikationsministern säger att han definitivt inte kan vara nöjd med det sätt som monopolföretaget SAS sköter sin service på, i varje fall för tillfället. Jag har inte i mitt resonemang tagit med extrema vinterdagar – det är alldeles självklart att den branschen som alla andra kan ha sådana bekymmer – utan

Om förbättrad service på inrikesflyget

detta är erfarenheter som gjorts under en mycket längre tid än några svåra vinterveckor, ministern.

Anf. 62 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Jag har inte, Wiggo Komstedt, jämfört priset till SAS med något pris för bästa lastbil. Vad jag sagt är att även när det gäller lastbilstransporter eller transporter med tåg har man denna vinter haft problem på grund av stark kyla under längre tid. Man har haft problem på grund av att det varit rikligare med snö i de södra delarna av landet jämfört med andra år. Det är den jämförelsen jag gjort och det är det jag har respekt för. Oavsett vilken transportmetod det är fråga om – lastbil, tåg eller flyg – inser jag att vid naturhinder får människorna finna sig i att det inträffar förseningar och att man kan uppleva servicen som mindre bra. Det är det jag tagit i försvar.

När jag räknar upp dessa problem gör jag det för att man från SAS sida har sagt att detta är de problem man har att brottas med och som man är uppmärksam på. Man är, Wiggo Komstedt, beredd att göra insatser för att försöka få bort dessa svårigheter snarast möjligt.

Det är att gå alltför långt att ta fram sådana exempel som det att man saknade flygvärdinnor i samband med en flygning från Sturup och mena att det skulle vara genomgående och ett typiskt sätt för SAS att hantera servicen. Vi skall väl vara glada åt att SAS försöker förbilliga verksamheten. Men det betecknas som snålhet. Den dag SAS höjer priserna är jag ganska övertygad om att Wiggo Komstedt kommer att ställa krav på att man skall se om sitt hus och försöka förbilliga det hela.

Jag tycker att det är gnälligt av Wiggo Komstedt att föra fram dessa problem, och det är nästan barnsligt att tro att jag som kommunikationsminister på något sätt skulle bli specialbehandlad på Arlanda eller på Kallax. Jag åker i samma flygplan som alla andra och jag checkar in på exakt samma sätt. Jag är alldeles övertygad om att jag träffar minst lika många människor som Wiggo Komstedt gör på flygplatserna. Det kanske är den skillnaden att de människor som jag talar med understundom är kritiska, men de har förståelse när det inträffar sådana här situationer. De vet också att den stora tillväxten av antalet flygpassagerare har gjort att SAS-Linjeflyg har fått problem när det gäller kapaciteten. Men jag tycker att det är tillfredsställande – och Wiggo Komstedt borde också vara tillfredsställd med att konstatera – att SAS tar sig an dessa problem och trots att det är fråga om betydande pengar kan se till att vi inom en snar framtid skall ha en kapacitet som svarar mot behovet.

Anf. 63 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Det jag sade om flygvärdinnorna var bara ytterligare ett exempel på vad som händer. Sedan kan kommunikationsministern kalla det barnsligt om han vill. Men det är kanske barnsligt av kommunikationsministern att så intensivt försvara något som inte är riktigt. Jag skall inte nämna

Om musselodlingen i Bohuslän

några namn här, men jag skall ge kommunikationsministern en lapp med namnen på hans egna partikolleger från Skåne som är lika irriterade som jag men som kanske har litet svårare att föra en debatt eftersom det gäller deras egen kommunikationsminister. De är också intresserade av denna fråga.

Kommunikationsministern säger att jag nog kommer att ha synpunkter om SAS måste höja priserna. Jag tycker att man skall försöka driva SAS så billigt som möjligt, men jag vet att man måste höja priserna. Det finns ett ordspråk som säger att snålheten bedrar visheten, och jag tycker att det är gångbart när man gör på det här sättet. I andra sammanhang kanske man kan tycka att SAS inte är så väldigt sparsamt. Vi behöver inte diskutera detta med prishöjning. SAS är ett monopolföretag, och ett monopolföretag har ju ingen konkurrens – det är då inte fråga om vem som kan flyga billigast.

Det är möjligt att vi träffar människor som har olika synpunkter. Jag tror säkert att kommunikationsministern på flygplatserna har fått propåer från passagerare som tycker att situationen har varit besvärlig. Man är kanske litet hovsammare när man framför något sådant till kommunikationsministern än när man gör det till vanliga, dödliga riksdagsmän – dem brukar man ju jaga ganska mycket. Faktum är att vi får många propåer om detta.

Jag tror inte att denna diskussion leder till något mer. Kommunikationsministern försvarar SAS, men jag tycker inte att det finns någon anledning att försvara företaget i det här fallet. Vi vet att det inte finns någon möjlighet att konkurrera med SAS – företaget har det bra förspänt på det sättet. Jag utdömer dock inte SAS på något vis.

Emellertid tycker jag att man har handskats väldigt dåligt med de svenska inrikespassagerarna under det senaste året. Ibland har det varit till förmån för flygplatser i andra nordiska länder, som man samarbetar med. Vi vet också att det under en lång följd av år var det svenska inrikesflyget som fick betala förlusterna för danskt och norskt inrikesflyg. Det är inte så i dag, men det var så under en lång följd av år.

Jag tycker att det är bra om kommunikationsministern är beredd – som han talade om – att säga till SAS att det fordras bättre insatser. Det vore ännu bättre om han sade att man är beredd att ompröva monopolställningen om inte SAS sköter verksamheten bättre än hittills.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på interpellation 1984/85:127 om musselodlingen i Bohuslän

Anf. 64 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Jens Eriksson har frågat mig om jag i syfte att minska de ekonomiska riskerna för musselodlare avser att ta initiativ till någon form av skördeskadeskydd, till undersökningar och uppföljning av vattenkvaliteten inom flera områden och möjlighet att snabbt och säkert kunna fastställa musslornas användbarhet samt till utveckling av säkrare metoder för att

kunna avgöra gifthalten i musslorna.

Under år 1979 startade odling av musslor i kommersiell skala i Bohuslän. Verksamheten har utvecklats successivt. För närvarande finns ca 15 aktiva företag med omkring 45 odlingar. Härtill kommer verksamhet i skörde- och förädlingsledet.

Vi har i Sverige gynnsamma förutsättningar för skaldjursodling. Tillgången på vattenområden för odling är förhållandevis god. Intresset för verksamheten bland befolkningen är starkt. Vi har goda kunskaper om vilka hänsyn som bör tas till miljön och andra intressen.

I början av oktober förra året inträffade en algblomning i vattnen utanför västkusten som ledde till en ansamling av gift i musslor. Saluförbud har därefter gällt med undantag för en kort period under april. Det går inte att förutsäga när giftet försvinner så att förbudet kan hävas.

Jag ser allvarligt på det som hänt. Den ökande förekomsten av algblomning med åtföljande giftansamling i musslor är oroande.

Det är enligt min mening angeläget att orsakerna till algblomningarna och giftansamlingen i musslorna klarläggs. Det pågår undersökningar om detta. För närvarande övervägs också kompletterande forskningsinsatser och undersökningar för kontroll av vattenkvaliteten. Jag förutsätter att berörda kommuner i sin fysiska planering tar hänsyn till vattenkvalitetens betydelse för musselodling.

Det finns flera skäl för att undersöka vattenkvaliteten. Bl. a. är det viktigt att bakteriologisk kontroll av vattnet sker både innan odlingen påbörjas och i samband med skörden av musslorna. Oavsett vattenkvalitet bör det alltid undersökas om det finns gifter i musslorna. De metoder som finns för detta bedöms av statens livsmedelsverk som fullt tillförlitliga. Hittills har ett laboratorium i Oslo anlitats för att utföra analyserna. Livsmedelsverket undersöker möjligheterna att skapa laboratorieresurser för detta ändamål inom landet.

Beträffande Jens Erikssons fråga om minskning av de ekonomiska riskerna för odlarna genom någon form av skördeskadeskydd vill jag framhålla att staten medverkar ekonomiskt till etablering och utveckling av näringen. Under de fem senaste åren har statligt stöd till musselodling i Bohuslän lämnats i första hand som glesbygdsstöd till ett värde av ca 7 milj. kr. Regeringen har dessutom föreslagit ökade möjligheter till regionalpolitiskt stöd i proposition 1984/85:115 om regional utveckling och utjämning. Därtill kommer de forsknings- och undersökningsinsatser som jag tidigare nämnt. De utgör också ett betydelsefullt stöd till näringen. För ytterligare minskning av ekonomiska risker inom näringen, såsom riskerna för skördeskador, är det enligt min mening rimligt att musselodlarna själva vidtar lämpliga åtgärder.

Anf. 65 JENS ERIKSSON (m):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret på min interpellation. Det är alldeles riktigt, som statsrådet säger i sitt svar, att musselodlingen fick en start – man kan nästan tala om rivstart – 1979. Det bedrevs

Om musselodlingen i Bohuslän

upplysning, och framtiden både för fisk- och för musselodling bedömdes som ljus.

När det gäller musselodling är det egentligen bara Bohuslän som kan komma i fråga, eftersom det för sådan odling krävs salt vatten och skärgård. Kanske hade man vunnit på att inte skynda alltför fort, eftersom det var en ny verksamhet som man kände ganska litet till. Men nu är det som det är: 15–20 musselodlare står i dag med stora problem, även om man inte ännu kan betrakta det som katastrof.

Jordbruksministern säger vidare att det är angeläget att orsakerna till algblomningen och giftansamlingen i musslorna klarläggs. Jag är i det fallet helt enig med jordbruksministern. Samtidigt kan man inte undgå att fundera över varför det har blivit så här. Man frågar sig om dessa problem alltid har funnits.

Jag vet att när jag började fiska för mer än 40 år sedan, använde man aldrig musslor som växte på pålar och bryggor till agn – dvs. musslor som växte uppe i vattnet. Man hade provat den metoden, men det påstods att fisken undvek långrevarna, eller backorna som det heter i Bohuslän, om de hade agnats med sådana musslor. Kan det vara så att sådant här alltid har förekommit? Jag har vidare observerat att ostronen som ligger på bottnen inte innehåller gift. Men det kan bero på något annat.

Man kan heller inte låta bli att fundera över vad som kan ha hänt på andra områden under senare år. Man frågar sig varför torsk och rödspätta är totalt borta i norra Bohuslän. Kan det vara övergödning, eller kan det bero på de tusentals och åter tusentals fritidsbåtar som vi begåvats med? Det är fullt med sådana i alla vikar, och deras bottnar är målade med giftiga färgämnen. Kan det vara utsläpp, inte minst från Halden och industriområdet i Östfold, som ligger bakom? Kan det vara en kombination av många faktorer?

Ja, här finns en hel del att utreda. Det måste vara mycket viktigare att studera än t. ex. stensnultrans kärleksliv, som varit föremål för stora undersökningar. Varför har uttern försvunnit, och varför dog tusentals ejdrar oförklarligt för några år sedan?

Det här är viktiga frågor, som borde bli föremål för ett mycket större intresse än det som ägnas dem i dag. Västkusten tillhör enligt den fysiska riksplaneringen de skyddsvärda områden som bl. a. skall användas för rekreation. Det finns anledning att vara mer observant på vad som håller på att hända än som är fallet.

Den dag man inte kan fånga fisk i skärgården och då man inte kan äta musslorna är det på tiden att man sätter sig ner och ser över vad som kan göras för att skydda en känslig miljö.

Det har alltid funnits något slags föreställning om att havet tål nästan vad som helst, och jag förstår att det lilla antal människor som sysselsätts med yrkesfiske inte är särskilt intressant i sammanhanget. Fisket i Sverige har inte varit alltför mycket utsatt av regeringens omsorg. Sportfiske och rekreation har varit mycket intressantare – det berör ju så många människor.

Kanske kan musslorna bli en väckarklocka som visar på att tiden är långt framskriden, även om jag inte vill påstå att det närmar sig tolvslaget. Jag

hälsar därför med tillfredsställelse att jordbruksministern i sitt svar klart uttalar behovet av kontroll och undersökningar. Men lita inte för mycket på kommunerna! Deras resurser är begränsade, och det är en angelägenhet för hela Sveriges folk att vår vattenmiljö kan skyddas. Det är inte en angelägenhet enbart för våra skärgårdskommuner, som alltför länge avtappats på sin bofasta befolkning och som inte har de resurser som behövs.

Däremot delar jag på intet sätt jordbruksministerns uppfattning, som kommer från statens livsmedelsverk, att de metoder som används för att prova gifthalten i musslor är helt tillförlitliga. Om det är riktigt som man har berättat för mig verkar undersökningsmetoderna stenåldersaktiga.

Man ger koncentrat av musslor till möss. Om mössen lever är musslorna bra, om de dör är de giftiga. Det påminner om förhållandena under forntiden när riddarna bjöds på mat och kvinnorna fick äta först. Om de överlevde, kunde också männen äta.

Finns det inga bättre metoder borde man omedelbart försöka hitta sådana. Att man sedan måste åka till Oslo och inte kan göra proven i Sverige är under all kritik. Jag hoppas verkligen att en ändring kommer till stånd.

Jordbruksministern tänker inte ta några initiativ för att tillskapa skördeskadeskydd utan pekar på det etableringsstöd som utgått. Det är en klen tröst, eftersom odlingarna nu är i gång och många har drabbats. Det här är något som man inte kunnat förutse. Jag vill påstå att det inte enbart är en sak för odlarna, som söker efter möjlighet att finna sysselsättning vid kusten och svarat upp mot länsstyrelsers och näringsnämndernas förhoppningar om att skapa arbetstillfällen i en känslig miljö samt bevara kusten och skärgården levande.

Jag tror att det måste till samlade åtgärder för att lösa problemen. Dessa åtgärder måste komma som en följd av den nödvändiga kontroll och forskning som jordbruksministern tar upp i sitt svar.

Jag skulle gärna vilja veta om jordbruksministern är beredd att satsa på den resurs som skärgården utgör, inte bara som rekreation utan som en resurs som skapar sysselsättning och där näringen både när det gäller odling och när det gäller fiske får företräde framför dem som smutsar ner och förstör möjligheterna till liv i havet.

Anf. 66 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Inledningsvis vill jag säga att Jens Eriksson kanske var litet orättvis när han sade att regeringen minsann inte intresserat sig särskilt mycket för yrkesfisket. Det är ändå så att vi gemensamt var med om att lägga fast en fiskeripolitik som haft en viss betydelse för yrkesfisket i det här landet.

När det gäller alla de åtgärder som är motiverade för att värna om den marina miljön är jag helt överens med Jens Eriksson. Här pågår nu också en satsning både på forskningsområdet och i övrigt, som vi hoppas skall kunna ge ännu bättre resultat framöver. Framför allt har vi den gemensamma uppfattningen, som Sverige framför inte minst i internationella sammanhang, att havet icke skall få bli en soptunna, där man kan göra sig av med föroreningarna hur som helst.

När det sedan gäller frågan om musselodlingens situation delar jag även på den punkten Jens Erikssons uppfattning. Generellt när det gäller vattenbruket bör vi eftersträva, det har varit min ambition, att se det som en näring med goda möjligheter i Sverige. Men hela tiden bör vi också ha ambitionen att bygga upp näringen på ett sådant sätt att vi stegvis kan garantera att vi framöver får en god grund för denna näring. Det är möjligt att det, som Jens Eriksson sade, gick litet för fort i början. Det är angeläget att man inte hamnar i en situation då etableringarna sker så snabbt att vi inte riktigt kan klara av konsekvenserna av det hela.

Så kommer vi in på frågan hur vi skall sköta kontrollen och hur vi skall se på den form av skördeskadeskydd som Jens Eriksson har fört fram som ett tänkbart alternativ. Beträffande kontrollen arbetar livsmedelsverket med uppgiften att se om vi skall kunna etablera den i Sverige, så att vi i varje fall den här omgången inte behöver utnyttja Oslo. Detta är i och för sig inte någonting som gör det onödigt att fundera över om vi skall kunna få ett samarbete på nordisk nivå som kunde vara till fördel för alla. Just nu pågår alltså ansträngningar på livsmedelsverket för att förlägga kontrollen till Sverige.

Beträffande metodernas effektivitet skall jag inte ta upp en diskussion med Jens Eriksson på den punkten nu, eftersom livsmedelsverket uttalat sig med utgångspunkt i sitt ansvar som myndighet när det gäller effektiviteten i detta sammanhang.

Låt mig säga ett par ord om själva skördeskadeskyddet. Vi har sett det så att vi skulle ge ett stöd till näringen och näringens utveckling. Det har staten också försökt göra. Vi har på ett annat område, jordbruksområdet, skördeskadeskydd. Där pågår överläggningar med jordbrukarna om hur skyddet skall utformas framöver. Ett av alternativen i det sammanhanget är att jordbruksnäringen själv skall ta över ansvaret för skördeskadeskyddet, mot bakgrund av att man skulle kunna utforma skyddet så att det på alla sätt blir tillfredsställande ur näringens egen synpunkt. Det förekommer av och till ganska mycket kritik mot skyddet som det nu fungerar. Därför är det inte särskilt angeläget, tycker vi, att fortsätta att utveckla en skördeskadeförsäkring på ett annat område, där staten skall ta initiativet och ansvaret.

Jag vet att man i Norge i dagens läge kan försäkra sig mot alla de risker som kan uppkomma i samband med vattenbruk. Jag tror att det hela bör ta sig det uttrycket här också, att musselodlarna själva funderar igenom riskerna för att tillsammans med försäkringsbolagen pröva på vilket sätt man skulle kunna skaffa sig ett skydd den vägen mot den typ av risker som föreligger.

Herr talman! Sammanfattningsvis är det viktigt att samhället så långt det över huvud taget är möjligt medverkar till att skapa de förutsättningar med avseende på vattenkvalitet och annat och framför allt planering som skall ge den långsiktiga säkerheten för musselodlingen.

Anf. 67 JENS ERIKSSON (m):

Herr talman! Jordbruksministern är naturligtvis inte främmande för att jag inte är nöjd med de insatser som har gjorts på fiskets område. Jag skall dock

Om musselodlingen i Bohuslän

avstå från att göra en uppräkning av på vilka punkter jag är missnöjd – det återkommer vi säkert till senare.

Jag har ingenting emot ett nordiskt samarbete. Jag tycker bara att när man nu har startat med musselodling, bör man inom Sverige ha metoder att undersöka musslorna, så att man slipper åka utrikes.

Att livsmedelsverket anser att den metod som används i Oslo är bra kan möjligtvis bero på att livsmedelsverket inte har någon bättre metod. Detta bör man då omedelbart ta fram. Jag tycker inte att det skall vara avgörande om en mus lever eller dör, utan man skall kunna konstatera om det är mycket eller litet gift i musslorna och på grundval därav avgöra om de är användbara.

Det här är något av en naturkatastrof – om det nu inte är någonting som förekommer med jämna mellanrum; det kan vi också få se senare. Jag förstår att man kan utforma ett skördeskadeskydd av något slag, men det här problemet har kommit på oss plötsligt. Om vi inte får musslorna giftfria snart så blir det en katastrof för dem som har satsat på odlingen. Hur de skall klara sig vet jag inte riktigt.

De frågor som jag har tagit upp med jordbruksministern ligger mig naturligtvis varmt om hjärtat. Det är ju fråga om miljön, och det är fråga om miljön i det område där jag lever och har verkat i hela mitt liv och där jag förmodligen kommer att stanna kvar. Detta borde vara intressant också för jordbruksministern, för han har ju ansvaret för miljön.

När jag framställer en interpellation eller en fråga, gör jag det alltid med två utgångspunkter: dels vill jag ha svar på vissa frågor, dels försöker jag påverka utvecklingen positivt. Jag hoppas att jag genom denna interpellation något kunnat påverka utvecklingen av den miljö som vi har i Bohuslän och som vi är rädda om.

Anf. 68 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Jag tror att vi på den punkten har samma ambitioner.

Låt mig avsluta med att säga att jag delar Jens Erikssons uppfattning även i så måtto att jag anser att utgångspunkten för kontrollen naturligtvis inte skall vara om en mus lever eller dör. Vi bör få en kontroll som gör det möjligt att få avsättning för de musslor som odlas och som gör det möjligt för människorna att äta dem utan att löpa några risker.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1984/85:3190 av *Björn Samuelson m. fl.*
1984/85:3191 av *Rune Rydén m. fl.*
Uppdragsutbildning (prop. 1984/85:195)

1984/85:3192 av *Bengt Westerberg m. fl.*
1984/85:3193 av *Lars Werner m. fl.*
1984/85:3194 av *Ingrid Sundberg m. fl.*

1984/85:3195 av *Sven-Erik Nordin m. fl.*
Radio- och TV-sändningar i kabelnät (prop. 1984/85:199)

13 § Anmäldes och bordlades
Skatteutskottets betänkande
1984/85:57 Avveckling av ensidiga koncessioner beträffande fiskhandeln

Utrikesutskottets betänkanden
1984/85:10 Avtal angående handeln med Grönland (prop. 1984/85:94)
1984/85:14 Tilläggsbudget III (prop. 1984/85:125 delvis)
1984/85:17 Förbindelserna med de baltiska folken m. m.

Socialutskottets betänkanden
1984/85:16 Anslag till arbetsmiljö m. m. (prop. 1984/85:100 delvis)
1984/85:24 Anslag till statens bakteriologiska laboratorium m. m. (prop. 1984/85:126)
1984/85:25 Ersättning enligt avtal om läkarutbildning och forskning (prop. 1984/85:135)

Utbildningsutskottets betänkanden
1984/85:24 Vissa för den grundläggande högskoleutbildningen gemensamma frågor m. m. (prop. 1984/85:100 delvis)
1984/85:27 Anslag till utbildning för vårdyrken m. m. (prop. 1984/85:100 delvis)

Jordbruksutskottets betänkanden
1984/85:29 Lag om foder (prop. 1984/85:149)
1984/85:31 Tilläggsbudget III (prop. 1984/85:125 delvis)

Bostadsutskottets betänkande
1984/85:17 Energibesparande åtgärder i bostäder m. m. (prop. 1984/85:100 delvis och 1984/85:125 delvis)

14 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställts

den 3 maj

1984/85:561 av *Kerstin Ekman* (fp) till justitieministern om polisens användning av videofilmning:

I samband med demonstrationer i Göteborg har det framkommit att det är vanligt att polisen använder sig av videofilmning av demonstranterna.

Har justitieministern för avsikt att vidta åtgärder för att klarlägga hur sådant material används?

1984/85:562 av *Christer Eirefelt* (fp) till justitieministern om rikspolisstyrelsens uppdragsverksamhet inom ADB-säkerhetsområdet:

För ungefär ett år sedan beviljade regeringen rikspolisstyrelsen tillstånd att bedriva uppdragsverksamhet inom ADB-säkerhetsområdet. Arbetet skulle ske i en ny enhet, RPS-konsult. Beslutet föregicks av en debatt, där man från olika håll redovisade betänkligheter mot den föreslagna verksamheten. Tveksamheten gällde bl. a. möjligheten till avgränsning gentemot rikspolisstyrelsens övriga uppgifter och svårigheten att avgöra vad RPS på det här området är skyldigt att göra enligt gällande instruktioner, alltså utan att ta betalt.

Den principiella frågeställningen huruvida kommersiell verksamhet inom rikspolisstyrelsens ram över huvud taget bör ske låg naturligtvis bakom diskussionen. Skiljelinjen gentemot den självklara uppgiften som allmänhetens tjänare ansågs oklar.

Eftersom verksamheten enligt uppgift fått en icke ringa omfattning och man nu har ett års erfarenhet, vill jag ställa följande frågor till justitieministern:

1. Vilken omfattning och inriktning har verksamheten inom RPS-konsult fått och hur sker beslutsfunktionen?
2. Hur har avgränsningar kunnat göras dels gentemot rikspolisstyrelsens övriga uppgifter, dels gentemot det arbete polisen är skyldig att utföra enligt gällande instruktioner?
3. Hur garanteras konkurrensneutraliteten? Betalar t. ex. RPS-konsult sociala avgifter?

1984/85:563 av *Jörgen Ullenhag* (fp) till statsrådet Ingvar Carlsson om regeringens presentation av innehållet i propositioner:

Den 22 april var det presskonferens i Östersund. Socialminister Sten Andersson presenterade innehållet i propositionen om barnomsorgen. I den ursprungliga tidsplanen från statsrådsberedningen angavs att denna proposition skulle föreläggas riksdagen i mars. I den reviderade propositionsförteckningen angavs att den skulle komma i april. När detta skrivs – den 2 maj – har ingen proposition kommit.

Det kan vara förståeligt, om än beklagligt, att propositioner försenas. Det är dock inte acceptabelt att regeringen presenterar innehållet i propositioner flera veckor innan propositionen läggs på riksdagens bord.

Jag vill därför fråga vice statsministern, Ingvar Carlsson:

Meddelande om frågor

Vilka åtgärder avser statsrådet vidta för att se till att även riksdagen får del av innehållet i propositioner samtidigt som pressen får det?

15 § Kammaren åtskildes kl. 15.23.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert